

Anne Mari Auno og Knut Ø. Sørensen

Norsk reiselivs økonomiske rolle

En analyse basert på satellittregnskapet for turisme

Rapporter I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

© Statistisk sentralbyrå, september 2009 Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Standardtegn i tabeller	Symbol
ISBN 978-82-537-7637-8 Trykt versjon	Tall kan ikke forekomme	.
ISBN 978-82-537-7638-5 Elektronisk versjon	Oppgave mangler	..
ISSN 0806-2056	Oppgave mangler foreløpig	...
Emne: 09.01/10.11	Tall kan ikke offentliggjøres	:
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Null	-
	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
	Foreløpig tall	*
	Brudd i den loddrette serien	—
	Brudd i den vannrette serien	
	Desimaltegn	,

Forord

Reiseliv har blitt utpekt som et satsingsområde av norske myndigheter de siste årene. I oppfølgingen av dette har Nærings- og handelsdepartementet avdekket behov for økt kunnskap om reiseliv ved hjelp av eksisterende statistikk og eventuelt forbedret eller ytterligere statistikk. Et tiltak for å bedre situasjonen var gjennomføringen av prosjektet 'Utredning om statistikk om reiselivsnæringen'. Seksjon for nasjonalregnskap utførte prosjektet på oppdrag av Nærings- og handelsdepartementet. Prosjektperioden var fra november 2008 til mai 2009.

Statistisk sentralbyrå utarbeidet en samling med statistikker som produseres av oss selv eller av andre institusjoner, og som er med å belyse reiselivets rolle i norsk økonomi. Analysene av reiselivsnæringen ble hovedsakelig gjort med utgangspunkt i satellitregnskapet for turisme. Statistikkene produsert av Statistisk sentralbyrå er tidligere publisert på SSBs hjemmeside, www.ssb.no.

Denne rapporten inneholder i sin helhet resultatene fra prosjektet som ble overrakt til Nærings- og handelsdepartementet.

Innhold

Forord	3
1. Sammendrag	5
2. Innledning	12
3. Hva er satellittregnskapet for turisme?	13
3.1. Nasjonalregnskapet.....	13
3.2. Satellittregnskap	13
3.3. Turisme	13
3.4. Satellittregnskapet for turisme	14
4. Turismen i Norge	16
4.1. Innledning.....	16
4.2. Turistkonsum – turisme sett fra etterspørselssiden	16
4.3. Turisme fra tilbudssiden	20
4.4. Produksjon av reiselivsprodukter.....	23
4.5. Verdskaping og sysselsetting i reiselivsnæringene.....	28
4.6. Lønnsomhet i reiselivsnæringene.....	31
5. Kryssløpsanalyse av reiselivsnæringene	36
5.1. Oppstilling av en kryssløpsmatrise	36
5.2. Hvilke næringer produserer til turistkonsum?	37
5.3. Ringvirkningsanalyse.....	40
5.4. Turistkonsumets betydning.....	44
5.5. Oppsummering av ringvirkningsanalysen.....	46
6. Andre statistikker som belyser turisme	47
6.1. Strukturstatistikk	47
6.2. Omsetningsindekser	49
6.3. Overnattingsstatistikk	49
6.4. Primærnæringsstatistikk	52
6.5. Transportstatistikk	52
6.6. Kulturstatistikk	53
6.7. Ferie- og reiseundersøkelsene	53
6.8. Forbruksundersøkelsen	54
6.9. Tidsbruksundersøkelsen	55
6.10. Statistikk over bygningsmasse	55
6.11. Statistikker fra Transportøkonomisk Institutt.....	56
6.12. Statistikk fra Avinor.....	57
6.13. Statistikker fra andre institusjoner	57
7. Status over reiselivsstatistikker	58
Referanser	60
Vedlegg	
A. Kryssløpsanalyse	61
B. Vedleggstabeller.....	62
Figur- og tabellregister	81

1. Sammendrag

Bakgrunn

Statistisk sentralbyrå har på oppdrag for Nærings- og handelsdepartementet utført prosjektet 'Utredning om statistikk om reiselivsnæringen'. Resultatene er omtalt i denne rapporten. Rapporten gir en oversikt over turisme og reiseliv i norsk økonomi, i hovedsak belyst ved hjelp av satellittregnskapet for turisme. Satellittregnskapet for turisme er basert på nasjonalregnskapet, og gir derfor muligheter for å sammenlikne turistkonsum og økonomiske forhold i reiselivsnæringene med den norske økonomien forøvrig. Som del av prosjektet er satellittregnskapet for turisme oppdatert med endelige tall for 2005 og 2006 og med foreløpige tall for 2007 og 2008. Resultatene er beregnet hovedsakelig på landsnivå. I den grad statistikk-materialet har tillatt det, er tall på fylkesnivå også beregnet.

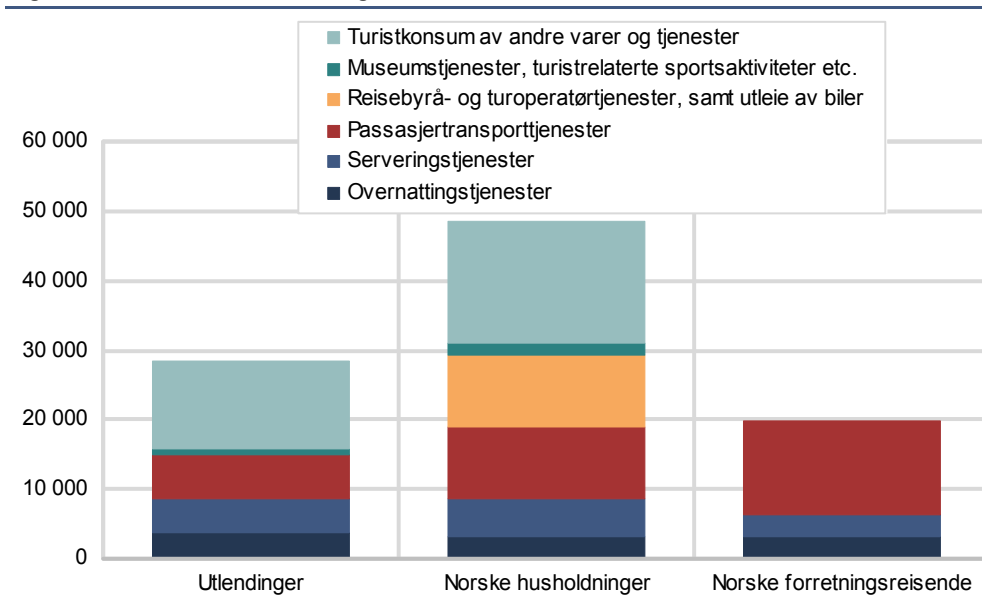
Satellittregnskapet for turisme er basert på internasjonale definisjoner og standarder for turisme og reiselivsnæring, samt internasjonale standarder for utarbeiding av nasjonalregnskap. Turisme er et etterspørselsbasert begrep som relaterer seg til turistenes forbruk og aktiviteter. Turistenes etterspørsel er rettet mot varer og tjenester som også kan være produsert av andre næringer enn de næringene som omtales som reiselivsnæring. På den annen side er det en stor del av den samlede produksjonen i reiselivsnæringene som selges til andre enn turister. I denne rapporten ser vi derfor både på etterspørselssiden, altså turistenes forbruk, og på tilbudssiden, altså aktiviteten i reiselivsnæringene. Videre ser vi på sammenhengen mellom tilbudssiden og etterspørselssiden, og presenterer en analyse som studerer ringvirkninger av turistenes forbruk.

Det finnes en rekke løpende statistikker og andre kilder som brukes til å utarbeide satellittregnskapet for turisme. Rapporten inkluderer i tillegg en oversikt over disse og kommenterer eventuelle behov for ytterligere data som kan belyse reiselivets rolle bedre.

Husholdninger bidrar med om lag halvparten av totalt turistkonsum i Norge

Ifølge foreløpige tall for 2008, var turistenes samlede forbruk i Norge, heretter omtalt som turistkonsum, på 108 milliarder kroner. Det er de norske husholdningene som bidrar mest til samlet turistkonsum. Andelen har ligget stabilt på om lag 50 prosent i årene 2004-2008. For norske husholdninger utgjorde turistkonsumet i 2008 5,6 prosent av husholdningenes konsum i alt, en andel som i årene 2004-2008 ikke har variert så mye. De utenlandske turistene bidrar med rundt 30 prosent til det samlede turistkonsumet. Utlendingenes turistkonsum er den del av Norges samlede eksport og utgjorde 11,8 prosent av Norges eksport av tjenester i 2008. Resten av turistkonsumet, det vil si om lag 20 prosent, er norske næringers utgifter til forretningsreiser. Dette er utgifter som belastes arbeidsgiver når ansatte reiser på kurs, konferanser, forretningsreiser mv.

70 prosent av turistkonsumet i alt ble benyttet på produkter vi har definert som reiselivsprodukter. Dette er overnattings- og serveringstjenester, passasjertransporttjenester, reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter mv. I denne sammenheng er det verdt å merke seg at utgiftene til forretningsreiser per definisjon kun omfatter reiselivsprodukter og ikke andre varer og tjenester.

Figur 1.1. Turistkonsum i Norge. 2006. Millioner kroner

Utgiftene til passasjertransporttjenester utgjør den største andelen av turistkonsumet

Utgiftene til passasjertransporttjenester utgjør den største andelen av samlet turistkonsum, med en andel på 32 prosent i 2008. Av dette er det flyreisene som betyr mest. For norske husholdninger er over halvparten av utgiftene til passasjertransport relatert til flyreiser, og for norske forretningsreisende nær 80 prosent. Merk at for norske husholdninger og forretningsreisende er en stor del av disse utgiftene knyttet til reiser ut av landet, men der utgiftene blir betalt i Norge. For utenlandske turister i Norge betyr ikke flyreisene så mye, en drøy tredel av utgiftene til passasjertransporttjenester i Norge er relatert til flyreiser.

Overnattnings- og serveringstjenester utgjør også betydelige andeler av samlet turistkonsum. Samlet sett betyr serveringstjenester mer enn overnattingstjenester, med andeler av samlet turistkonsum på henholdsvis 14 prosent og 11 prosent.

Utlendinger bruker relativt sett mest på serveringstjenester

Utenlandske turister og norske forretningsreisende bruker en større del av sitt turistkonsum på servering enn norske husholdninger. I verdi er det likevel norske husholdninger som har det høyeste turistkonsumet av serveringstjenester. Dette er også tilfellet med overnattingstjenester. 17 prosent av de samlede utgiftene til forretningsreiser i Norge er knyttet til overnatting og 13 prosent av utlendingenes turistkonsum. For norske husholdninger utgjør utgifter til overnattingstjenester kun 7 prosent av samlet turistkonsum i Norge. Til gjengjeld overnatter norske husholdninger i stor grad i egne eller andres fritidsboliger når de er på ferie i Norge. Husholdningenes utgifter til eie av fritidsbolig regnes ikke som overnattingstjenester, men er tatt med under turistkonsumet av "andre varer og tjenester".

Volumvekst i turistkonsumet på 13 prosent fra 2004 til 2008, men nedgang fra 2007 til 2008

Regnet i volum økte turistkonsumet med 13 prosent fra 2004 til 2008. Det tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst de første tre årene på 4,3 prosent, mens det var en nedgang på 0,5 prosent fra 2007 til 2008. Nedgangen det siste året var først og fremst knyttet til reduksjon i utlendingenes konsum. Det er de norske forretningsreisende som kan vise til den sterkeste volumveksten fra 2004 til 2008. Den var på 15,1 prosent. Fra 2007 til 2008 var det derimot nærmest ingen vekst med en endring på 0,2 prosent.

De norske husholdningene hadde en volumvekst på 12,7 prosent i turistkonsumet fra 2004 til 2008, om lag som veksten i totalt turistkonsum. Til sammenlikning

vokste husholdningenes totale konsum med 17,5 prosent i samme periode og konsumet i utlandet med nærmere 50 prosent. Veksten i husholdningenes turistkonsum i Norge var sterkest fra 2005 til 2006 med en økning på 5,8 prosent. Fra 2007 til 2008 var det derimot en nedgang på 0,4 prosent, mens konsumet i utlandet fortsatt økte sterkt.

Utlendingenes turistkonsum i Norge hadde også om lag samme utvikling som samlet turistkonsum. Fra 2004 til 2008 var veksten i denne gruppen på 12,2 prosent og fra 2007 til 2008 var det en nedgang på 1 prosent.

Noe svakere aktivitetsvekst i reiselivsnæringene enn i fastlandsnæringene samlet etter 2004

I følge foreløpige beregnede tall for 2008, var samlet produksjon i reiselivsnæringene vel 181 milliarder kroner, det vil si 5,4 prosent av produksjonen i Fastlands-Norge i alt. Det har de senere årene vært en aktivitetsvekst i reiselivsnæringene, men veksten har vært svakere enn veksten for Fastlands-Norge sett under ett. Fra 2004 til 2008 var gjennomsnittlig volumvekst i produksjonen i reiselivsnæringene 3,9 prosent per år, mens den tilsvarende veksten var 5,4 prosent for Fastlands-Norge i alt.

Hotell- og restaurantvirksomhet største reiselivsnæring

Hotell- og restaurantvirksomhet er den største av reiselivsnæringene, målt ved verdien av samlet produksjon, med en andel av samlet produksjon i reiselivsnæringene på 34 prosent i 2008. Produksjonen i næringen lufttransport utgjorde 16 prosent, produksjonen i underholdning, nyheter og kultur utgjorde 15 prosent, mens produksjonen i transport med rutebil og drosje utgjorde 11 prosent. Det var ingen strukturelle endringer i reiselivsnæringen fra 1996 til 2008.

Den største delen, om lag 70 prosent, av samlet produksjon i reiselivsnæringene er produksjon av karakteristiske reiselivsprodukter. Reiselivsnæringene selger også en del produkter som ikke er rettet mot reiselivet. Den næringen som har lavest andel produksjon av reiselivsprodukter, er næringen underholdning, nyheter og kultur hvor kun 13 prosent av samlet produksjon er produksjon av reiselivsprodukter.

Oslo og Akershus bidrar med mer enn 40 prosent av samlet reiselivsproduksjon.....

Størrelsen på produksjonen i reiselivsnæringene varierer mye mellom fylkene. I 2006 stod Oslo og Akershus for over 40 prosent av produksjonen i reiselivsnæringene, der Oslos andel alene var 23 prosent. I Akershus er dette i stor grad knyttet til transportvirksomheten og Akershus som fylke har alene den høyeste andelen av samlet produksjonen i reiselivsnæringene som er relatert til passasjertransport. Oslo har den største andelen av produksjonen i næringer innen hotell- og restaurantvirksomhet og kultur og underholdning.

..... men reiselivsnæringene er relativt sett viktigst i Akershus og de tre nordligste fylkene

Ser man på produksjonen i reiselivsnæringene som andel av samlet produksjon i hvert av fylkene, er det Akershus som klart skiller seg ut med den høyeste andelen, med en andel på 9,7 prosent i 2006. Deretter følger Nordland med en andel på 6,7 prosent og Troms og Finnmark som begge hadde en andel på 6,0 prosent.

Hvor mye en næring bidrar med økonomisk til samfunnet kan måles ved hjelp av verdiskapingen denne næringen står for. En nærings verdiskaping i denne sammenheng er lik næringens bruttoprodukt. Bruttoproduktet i en næring er lik produksjonen i næringen fratrukket innsatsen av varer og tjenester som næringen bruker i produksjonsprosessen. Verdiskapingen for landet som helhet måles ved landets bruttonasjonalprodukt (BNP). I følge foreløpige tall for 2008 var reiselivsnæringenes andel av BNP for Fastlands-Norge 4,4 prosent dette året.

Nærmere 160 000 sysselsatte i reiselivsnæringene i 2006

Reiselivsnæringene hadde 159 400 sysselsatte personer i 2006. Dette tilsvarte 132 000 normalårsverk. Andelen sysselsatte normalårsverk i reiselivsnæringene av antall normalårsverk i Fastlands-Norge i alt var 6,6 prosent i 2006, det vil si en høyere andel enn den tilsvarende andelen av samlet produksjon og verdiskaping. Dette betyr at reiselivsnæringene som gruppe er relativt sysselsettingsintensive næringer sammenliknet med Fastlands-Norge sett under ett. Andelen av samlet sysselsetting har imidlertid avtatt noe i løpet av det siste tiåret. I 1996 var den 7,6 prosent.

Reiselivsnæringenes andel av samlede lønnskostnader for Fastlands-Norge sett under ett er høyere enn den tilsvarende andelen av bruttoproduktet. Dette avspeiler det faktum at reiselivsnæringene er relativt sysselsettingsintensive. Imidlertid er verdiskapingen per sysselsatt normalårsverk i reiselivsnæringene i gjennomsnitt lavere enn tilsvarende gjennomsnittet for Fastland-Norge sett under ett. Også avlønningen av lønsmottakerne er lavere i reiselivsnæringen enn gjennomsnittet for Fastlands-Norge. Mens lønnskostnadene per normalårsverk i 2006 utgjorde 365 000 kroner i reiselivsnæringene, utgjorde de 422 000 kroner for Fastland-Norge sett under rett.

Driftsresultatandel for reiselivsnæringene om lag som for fastlandsnæringene samlet

Driftsresultatet er et mål på hvor mye av produksjonsinntektene og eventuelle næringssubsidier (netto) som tilfaller eierne (eierinntekt) og går til avkastning av kapitalen. Driftsresultatet for reiselivsnæringene regnet som andel av driftresultatet for Fastlands-Norge utgjorde 5,8 prosent i 2006, noe som representerer en økning i andelen på 2,3 prosent fra 2001. Driftsresultatet som andel faktorinntekten (faktorinntekt er definert som summen av og lønnskostnader og driftsresultat), var rundt 10 prosent i lavkonjunkturåret 2001, mens den i 2006 hadde økt til nærmere 30 prosent. Andelen i 2006 var på nivå med tilsvarende andel for Fastlands-Norge samlet.

Sammenheng mellom turismens tilbudsside og etterspørselsside

Til nå har vi sett på turismens etterspørselsside og tilbudsside separat. Ved å omforme dataene i satellittregnskapet for turisme ved hjelp av noen enkle forutsetninger til en kryssløpsmatrise, kan man også se på sammenhengen mellom turistenes forbruk og aktiviteten i reiselivsnæringene. Dette er gjort for året 2006. I stedet for å se på hvilke produkter turistene kjøper, kan vi nå se på hvilke næringer turistene kjøper fra.

Den største delen av turistkonsumet produseres i reiselivsnæringene. Det er naturlig ut fra måten reiselivsnæringene er definert på. Av turistenes utgifter til varer og tjenester i alt er to tredeler relatert til produksjon i reiselivsnæringene, mens om lag 22 prosent er produsert i andre næringer. I tillegg er i underkant av 5 prosent av turistkonsumet direkte levert fra import, mens nærmere 11 prosent er relatert til betaling av merverdiavgift og eventuelle andre produktavgifter (netto).

Næringene hotell- og restaurantvirksomhet, luftfart og reisebyråvirksomhet mv. har de største leveransene til turistkonsum. Disse tre næringene produserer nesten halvparten av samlet turistkonsum og står for nærmere 80 prosent av leveransene til turistkonsum fra reiselivsnæringene. For leveranser til forretningsreisende er luftfart og hotell/restaurant dominerende.

Når det gjelder leveranser fra andre næringer enn reiselivsnæringer, har norske husholdningers turistkonsum relativt høye leveranser også fra bolignæringen. Dette gjelder tjenester fra egne hytter og fritidshus. Næringsmiddelindustrien har bare ubetydelige leveranser til de norske husholdningens turistkonsum, og ingenting til forretningsreiser. Leveransene til utlendingers turistkonsum er større, de to milliardene er nesten på nivå med leveransene fra norsk luftfart. At næringsmiddel-

industrien har små leveranser til husholdningens turistkonsum henger sammen med føringsprinsippene i det norske satellittregnskapet for turisme. Utgifter til mat og drikke inngår bare i den grad dette er ekstraordinære utgifter for husholdningene på grunn av reisen.

Sammenheng mellom reiselivsnæringene og andre næringer

Kryssløpsmatrisen kan også benyttes til å se på sammenhenger mellom næringer. Ved å koble innsatsen av varer og tjenester i produksjonen med selve produksjonen får vi det som kalles kryssløpskoeffisienter.

Oversikten over kryssløpskoeffisienter for 2006 viser at gjennomsnittlig hadde reiselivsnæringer noe høyere produktinnsatsbehov enn andre næringer. De hadde dessuten noe mer import og høyere produktskatter enn gjennomsnittet for de andre ikke-reiselivsnæringene.

Av reiselivsnæringene er det reiselivsrelatert samferdsel som mottar størst leveranser av produktinnsats. Produktinnsatsandelen er større enn for de andre reiselivsnæringene og større enn gjennomsnittlig for andre næringer. De kulturrelaterte reiselivsnæringene hadde markert mindre produktinnsatsleveranser fra andre innenlandske produsenter enn de andre næringene.

Hotell- og restaurantnæringen har en like stor produktinnsatsleveranse fra norske produsenter som gjennomsnittet av andre næringer, men har forholdsvis større leveranser fra nærings- og nytelsesmiddelsindustri og mindre fra annen industri. Dessuten betaler næringen mer produktskatter på produktinnsatsen enn de andre ikke-reiselivsnæringene. Dette har hovedsakelig sammenheng med at restaurantnæringen har stor input av alkoholfrie og alkoholholdige drikkevarer, begge produkter som er ilagt høye særavgifter.

Reiselivsnæringene har også betydning som leverandører av produktinnsats til andre næringer. Samlet sett leverer reiselivsnæringene 34 prosent av sin produksjon til produktinnsats i andre næringer, av dette er 32 prosent leveranser til andre næringer enn reiselivsnæringer. Reiselivsrelatert samferdsel leverer 39 prosent av sin produksjon til andre næringer enn reiselivsnæringene. Dette er en mye høyere andel enn de andre reiselivsnæringene, og også høyere enn andelen av produksjonen totalt i Norge som leveres til produktinnsats til andre næringer.

Ringvirkninger av økt turistkonsum

Ved hjelp av oversikten over kryssløpskoeffisientene har vi også beregnet ringvirkninger av endringer i turistkonsumet. Analysen er en standard kryssløpsanalyse der det gjøres forutsetninger om konstante kryssløpskoeffisienter og eksogent gitte (faste) sluttleveringer (konsum, eksport, investering). Tankegangen er at den økte produksjonen som kreves for å øke turistkonsumet også krever økt innsats av varer og tjenester i produksjonen og dermed økte leveranser fra de andre næringene og fra import. Analysen har sine begrensninger, blant annet ved at vi forutsetter at leveransene til investeringer og eksport er upåvirket selv om turistkonsumet øker. I virkeligheten kunne man tenke seg at økt produksjon på sikt vil kreve investeringer i nytt produksjonsutstyr, bygninger mv, noe som igjen ville medføre ringvirkninger.

For å illustrere en ringvirkningsanalyse, har vi beregnet effekter av en økning i husholdningenes og utlendingenes turistkonsum, på 10 prosent (tilsvarende 7,7 milliarder kroner). Totalt sett vil 10 prosent økning i dette turistkonsumet gi opphav til en samlet produksjonsøkning i Norge på 10,6 milliarder kroner. Produksjonsøkningen er størst i hotell- og restaurantvirksomhet der produksjonen øker med 1,6 milliarder. Det aller meste av denne økningen skyldes den direkte virkningen, det vil si den produksjonsøkningen som kreves for å møte den økte etterspørselen fra turistene. Ringvirkningene er forholdsvis beskjedne. Det er også for hotell- og restaurantnæringen at sysselsettingsendringen blir størst. Hotell- og

restaurantnæringen får 15 prosent av produksjonsøkningen, men 27 prosent av den beregnede økningen i sysselsettingen.

Vi ser også en stor produksjonsøkning for annen privat tjenesteyting. Nesten hele produksjonsøkningen på 1,2 milliarder er ringvirkninger, de direkte virkningene av økningen i turistkonsumet er beskjedne (64 millioner kroner). Produksjonsøkningen gir også en betydelig økning i sysselsettingen.

Den tredje næringsgruppen som får over en produksjonsøkning på over en milliard kroner, er reisebyråvirksomhet mv. Nesten hele denne produksjonsøkningen er en direkte følge av den forutsatte etterspørselsøkningen, ringvirkningene er ubetydelige. For denne næringen er det bare turistkonsumet for norske husholdninger som har betydning, det er i praksis ingen virkning av en etterspørselsøkning fra utlendingenes turistkonsum.

Det er videre store produksjonsøkninger i industri og luftfart. Av disse to næringene kommer økningen i industrien fra betydelige ringvirkninger, mens økningen i luftfarten i stor grad er en direkte virkning. For de andre næringene ser vi relativt betydelige ringvirkninger for varehandel og bygg og anlegg. Over tre firedeler av produksjonsøkningen kommer som ringvirkninger for varehandel / bygg og anlegg.

Den enkle kryssløpsmodellen er litt for enkel til å gi et godt svar på virkningen på BNP totalt ved å øke deler av turistkonsumet med 10 prosent. Gitt begrensningene i modellen har vi likevel regnet oss frem til at en økning i turistkonsumet på 10 prosent (7,7 milliarder kroner) vil medføre 5,6 milliarder høyere BNP.

Våre resultater viser ellers at reiselivsnæringene har betydelig større sysselsettingsmultiplikatorer enn andre næringer og at en økning i utlendingers turistkonsum gir større ringvirkninger for sysselsettingen enn en tilsvarende økning i norske husholdningers turistkonsum. Konsekvensene for sysselsettingen av økt turistkonsum er størst for hotell- og restaurantnæringen.

Ringvirkningsanalysene slik det er gitt eksempler på her, har en forholdsvis partiell natur. Mange sammenhenger som er viktige i økonomien, er sett bort fra i de enkle eksemplene over. Beregningene våre må tolkes mer som en illustrasjon av sammenhengene som kommer fram i kryssløpstabellen, enn som prognoser for virkningene av de spesifiserte endringene i sluttleveringer.

Gjennomgang av ulike kilder for turisme og reiseliv

Gjennomgangen av ulike løpende statistikker og andre kilder viser at til tross for en rekke tilgjengelige statistikker, ulike undersøkelser mv, kan det være en utfordring å finne kilder som belyser ønskede variabler over tid og sette disse sammen til et helhetlig bilde. Videre er det en utfordring å belyse turismen med nye innfallsvinkler. Eksempler her er konsepter som rorbuturisme, gårdsturisme eller opplevelsesturisme.

En ny standard for næringsgrupperinger fra 2007 kan bidra til å bedre tilgangen av informasjon. Dette skyldes at noen transportnæringer fremkommer mer detaljert i den nye standarden. Det vil bli utarbeidet strukturstatistikk på dette området i henhold til den nye standarden. For virksomhet relatert til kultur og idrett er imidlertid statistikkgrunnlaget også i dag svært tynt, så det hjelper lite med ny næringsinndeling hvis man ikke samtidig øker kravet til produksjon av statistikk på området.

For å finne ut hvor mye av produksjonen som anvendes av turistene benyttes forskjellige forbruksundersøkelser. De har alle til felles at de har lav detaljgrad, små utvalg og høyt frafall. Undersøkelser rettet mot privatpersoner er ressurskrevende og man er prisgitt deres samarbeidsvilje og hukommelse. Resultater fra

slike undersøkelser kan også være vanskelige å bruke fordi definisjoner og avgrensninger kan stemme dårlig overens med definisjoner og avgrensninger gitt i de internasjonale retningslinjene for føring av satellittregnskapet for turisme. De er ofte heller ikke sammenliknbare med annen grunnlagstatistikk eller informasjon som benyttes i beregningene. Det gjør det vanskelig å beregne og fordele turistkonsumet. Det løpende prosjektet TOURIMPACT vil forhåpentligvis bedre situasjonen noe, ved at både norske husholdningers og utlendingers forbruk og konsummønster blir kartlagt, og nøklene for konsumberegningene kan bli oppdatert.

Både de økonomiske statistikkene og overnattingsstatistikkene kommer til kort i å oppnå full dekning av aktivitetene på området. En årsak til dette er kompliserte eierforhold og hurtig endrede organisasjonsstrukturer. Det er ingen umiddelbare løsninger på dette, men Statistisk sentralbyrå arbeider kontinuerlig med nasjonale og internasjonale interessenter for å begrense problemet og for å forbedre situasjonen.

2. Innledning

Reiseliv ble av den sittende regjeringen utpekt som et satsingsområde for Norge i Soria Moria-erklæringen. I den forbindelse ble en nasjonal strategi for reiselivsnæringen lagt frem i desember 2007.

I denne strategien ble behovet for statistikk påpekt. Statistikk kan brukes til å ta informerte beslutninger og til å følge opp disse med kvantitative mål. Et av tiltakene som ble igangsatt er prosjektet 'Utredning om statistikk om reiselivsnæringen' som har som mål å bidra til å bedre statistikkgrunnlaget for reiselivsnæringen i Norge samt å styrke kunnskapen om disse.

Statistisk sentralbyrå har på oppdrag for Nærings- og handelsdepartementet utført prosjektet. Resultatene er dokumentert i denne rapporten. Rapporten inneholder en samling statistikk om turisme og reiseliv. Målene med rapporten er å gi et bilde over reiselivets økonomiske rolle i Norge, samt en oversikt over statistikkene som brukes til dette og udekkede databehov.

I første rekke har Statistisk sentralbyrå beregnet satellittregnskap for turisme med endelige tall for referanseårene 2005 og 2006 og foreløpige tall for referanseårene 2007 og 2008. Satellittregnskapet for turisme gir muligheter for å sammenlikne turistkonsum og økonomiske forhold i reiselivsnæringene med den norske økonomien forøvrig. Resultatene er beregnet hovedsakelig på landsnivå. I den grad statistikk materialet har tillatt det, er tall på fylkesnivå også beregnet. Ringvirkningsanalysen i dette prosjektet har hovedfokus på referanseåret 2006 da dette er det siste året med tilgjengelig detaljert statistikk.

Rapporten starter med en introduksjon av satellittregnskapet generelt og sentrale begrep som er brukt i denne utredningen. Rapporten dokumenterer derimot ikke i detalj hvordan et satellittregnskap for turisme og de øvrige statistikkene som omtales blir utarbeidet. Dette er dokumentert på Statistisk sentralbyrås nettsider og referanser vil bli gitt der det er relevant. Detaljgraden i rapporten er forsøkt holdt på et nivå slik at personer som ikke kjenner Statistisk sentralbyrå sine statistikker svært godt, allikevel skal kunne følge sammenhengen i rapporten uten å bruke andre kilder.

Videre er de nye resultatene fra satellittregnskapet for turisme omtalt og reiselivsnæringens rolle i Norge analysert. Det finnes en rekke statistikkilder som brukes til å utarbeide satellittregnskapet for turisme. Rapporten inkluderer en oversikt over disse og kommenterer eventuelle behov for ytterligere data som kan belyse reiselivets rolle bedre.

3. Hva er satellitregnskapet for turisme?

3.1. Nasjonalregnskapet

Den økonomiske betydningen av reiselivet for et land blir jevnlig etterspurt. Når man vil belyse økonomiske forhold i et land, benytter man seg ofte av tall fra nasjonalregnskapet.

Nasjonalregnskapet som Statistisk sentralbyrå (SSB) utarbeider, er laget for å gi et fullstendig og konsistent bilde av utviklingen i den norske økonomien. Utviklingen måles ved bruttonasjonalproduktet som er en indikator for samlet verdiskaping i et land, og hovedstørrelser for produksjon, konsum, sparing, investering, produktinnsats, import og eksport. Det dekker med andre ord verdien av tilgangen og anvendelsen av varer og tjenester i den norske økonomien. Nasjonalregnskapet inneholder også tall for ulike deler av samfunnsøkonomien, blant annet om næringer, husholdninger, arbeidsmarkedet og utenrikshandelen.

Nasjonalregnskapet blir utarbeidet i tråd med internasjonale retningslinjer¹ for utarbeiding av nasjonalregnskap og standarder for nærings-, produkt- og konsumgrupperinger. Nasjonalregnskapet bygger på tall fra de fleste av SSBs økonomiske statistikker.

En grundig beskrivelse av nasjonalregnskapet er tilgjengelig på nettsidene til SSB: www.ssb.no/emner/09/01/eurinv/

3.2. Satellitregnskap

Innenfor nasjonalregnskapets standardiserte og relativt aggregerte kontoplan er det enkelte økonomiske forhold som ikke så lett lar seg belyse ved hjelp av det ordinære nasjonalregnskapet. For å kunne analysere spesielle områder mer inngående, utarbeides det såkalte satellitregnskap.

Satellitregnskap er betegnelsen på et regnskap som i utgangspunktet bygger på nasjonalregnskapsbegreper og nasjonalregnskapstall, men der man foretar en spesiell tilpasning for å belyse et bestemt økonomisk fenomen eller område mer inngående, eller fra en annen synsvinkel enn i det ordinære nasjonalregnskapet. Dette kan gjøres ved å legge til grunn en annen klassifisering av næringer eller grupper næringer og produkter annerledes enn de tradisjonelle standardene gjør. Satellitregnskapet kan også inneholde flere detaljer enn nasjonalregnskapet. Beregninger og definisjoner i et satellitregnskap vil alltid være konsistent med nasjonalregnskapet.

3.3. Turisme

Turisme er et forhold som ikke kan belyses direkte ved hjelp av det ordinære nasjonalregnskapet fordi detaljgraden ikke er tilstrekkelig i utgangspunktet. Man trenger derfor et system som kan trekke ut de næringene som defineres som reiselivsnæringer og grupper deres produksjon i det som kalles karakteristiske reiselivsprodukter eller ikke. Turisme er et etterspørselsbasert begrep som er relatert til turistenes forbruk og aktiviteter. For å kunne beregne turismens rolle i en økonomi må enkelte begrep avklares.

I henhold til internasjonale standarder² er en turist en besøkende eller reisende som reiser til eller oppholder seg på et sted som ligger utenfor det området hun eller han normalt ferdes i, og hvor reisene er av en ikke-rutinemessig karakter og oppholdet på stedet som besøkes varer under et år. En reise behøver ikke å inkludere overnatting utenfor hjemmet. En reise kan være jobberelatert eller av privat karakter.

¹ Det europeiske nasjonalregnskapssystem ENS 1995 og System of National Accounts 1993

² International Recommendations for Tourism Statistics 2008

Produsentene av de varene og tjenestene som turistene etterspør er mange. Hvilke varer og tjenester som etterspørres får betydning for hvilke produksjonsenheter som blir inkludert når effekten av turismen skal diskuteres. De næringene som omtales som reiselivsnæringer er næringer hvor salget til turister utgjør en markant andel av produksjonen i næringen. Videre kjennetegnes disse næringene ved at de produserer produkter som regnes som spesielt reiselivsrelaterte. Det vil si produkter som overnattingstjenester, serveringstjenester, transporttjenester mv. Hva som defineres som reiselivsnæringer og -produkter er også i tråd med internasjonale retningslinjer.³ I tabell 3.1 gis en oversikt over de næringene som omtales som reiselivsnæringene i denne rapporten. Her vises også knytningen til næringene i Standard for næringsgruppering 2002⁴ (SN 2002). I tabell 3.2 gis en oversikt over produktene som omtales som reiselivsprodukter.

Tabell 3.1. Næringer klassifisert som reiselivsnæringer i satellittregnskapet for turisme

Næringsspesifikasjon	Næringskode i SN2002
Hotellvirksomhet og annen overnatting	55.1 + 55.2
Restaurant-, kantine- og cateringvirksomhet	55.3 + 55.4 + 55.5
Transport med jernbane	60.1
Transport med rutebil	60.211
Sporvei og forstadsbaner	60.212 + 60.213
Drosjebiltransport	60.22
Annen landtransport	60.23 + 60.24
Utenriks sjøfart, passasjertransport	Del av 61.101
Innenriks sjøfart	61.103 + 61.104 + 61.109 + 61.2
Lufttransport	62
Reisebyråvirksomhet mv	63.3
Utleie av transportmidler	71.1 + 71.2
Kino og annen underholdning, nyhetsbyråer og kulturell tjenesteyting ..	92.1 + 92.3 + 92.4 + 92.5
Sport og annen fritidsvirksomhet	92.6 + 92.72

Tabell 3.2. Produkter klassifisert som reiselivsprodukter i satellittregnskapet for turisme

Produktkode	Produktspesifikasjon
551000	Hotelltjenester
552001	Campingtjenester
552002	Overnatting ellers
553000	Servering av mat
554000	Servering ved skjenkesteder
601010	Jernbanereiser fjernttransport
602110	Jernbanereiser lokaltransport
602123	Busstransport tettbygd strøk
602124	Sporveistransport og T-bane
602130	Busstransport mellombys
602210	Drosje og bilutleie med sjåfør
602310	Turbilkjøring
611011	Innenriks sjøfart, lokaltransport passasjerer
611012	Innenriks sjøfart, fjernttransport passasjerer
611014	Utenriks sjøfart, passasjertransport og bilferging
611028	Bilferging (innenriks)
621010	Flyreiser, rutegående
622012	Passasjertransport, ikke-rutegående ellers
633011	Turoperatørtjenester
633012	Reisebyråtjenester
711010	Utleie av personbiler
923300	Fornøyelsesparker, sirkus m.v.
925000	Bibliotek og museumstjenester
925260	Museumstjenester, statlig konsum
925270	Museumstjenester, statlige gebyrer
925280	Museumstjenester, kommunalt konsum
925290	Museumstjenester, kommunale gebyrer
926001	Sport og idrett, turistrelatert

3.4. Satellittregnskapet for turisme

Det kan ikke settes likhetstegn mellom produksjonen i reiselivsnæringene og reiselivets betydning for norsk økonomi da disse næringene ikke selger sine produkter eksklusivt til turister. Turister kjøper dessuten varer og tjenester fra en rekke andre næringer enn de som omtales som reiselivsnæringene. Studier av kun

³ 2008 Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework (TSA: RMF 2008).

⁴ Som publisert på www.ssb.no/nace

reiselivsnæringene i nasjonalregnskapet gir derfor ikke et fullstendig bilde av turismens betydning. I stedet utarbeides et satellittregnskap for turisme.

For å kunne tallfeste turismens størrelse og turismens bidrag til norsk økonomi er det nødvendig å belyse både tilbudssiden og etterspørselssiden. I satellittregnskapet for turisme gjøres det derfor beregninger for begge sidene. Siden turisme, som nevnt, er relatert til turistenes forbruk og aktiviteter, er utgangspunktet for beregningene etterspørselssiden.

Etterspørselssiden viser samlet turistkonsum i Norge og består av norske husholdningers turistkonsum, utlendingers turistkonsum og utgifter til forretningsreiser i norske næringer. Tilbudssiden viser samlet produksjon, bruttoprodukt og sysselsetting for reiselivsnæringene samt produksjon av det som er klassifisert som reiselivsprodukter. Regnskapet skal dermed gi et fullstendig bilde av turismens betydning for den norske økonomien som er konsistent med det ordinære nasjonalregnskapet. Dette gjør at turismen kan sammenliknes med andre deler av økonomien.

Tilgangs- og anvendelsestabellene i satellittregnskapet for turisme er omformet til en såkalt kryssløpsmatrise. Kryssløpsmatrisen viser den direkte leveransestrukturen mellom leverandører (innenlandske produsenter og import) og mottakere (innenlandske produsenter, husholdninger og eksport). Spesielt interessant i forbindelse med satellittregnskapet for turisme, er det at kryssløpsmatrisen viser den direkte sammenhengen mellom innenlandske produsenter og turistkonsum. Ved å bruke en kryssløpsmatrise kan man analysere ringvirkningen av turismen på nasjonalt nivå.

Evensen og Sørensen (1997), gir en grundig dokumentasjon av definisjoner, tallgrunnlag og beregningsopplegget for det norske satellittregnskapet for turisme. Beregningene foretatt i løpet av prosjektet 'Utredning om statistikk om reiselivsnæringen' for årene 2005 til 2008 er basert på det opprinnelige opplegget. Den største forskjellen er at flere av datakildene har endret seg, da en rekke nye statistikker har kommet til og noen har endret innhold.

Før videre lesing av rapporten er det verdt å merke seg at kvaliteten på nasjonalregnskapstall er avhengig av et godt og dekkende statistikkgrunnlag. Dette gjelder i høy grad også tallene i satellittregnskapet for turisme. På de områdene statistikkgrunnlaget er av dårlig kvalitet eller mangler helt, vil usikkerheten i satellittregnskapet være stor. Forøvrig er nasjonalregnskapet, og videre satellittregnskapet for turisme, først og fremst bygget opp med tanke på å gi en meningsfull og konsistent oversikt over hovedstørrelser i norsk økonomi. Man må derfor være forsiktig med å trekke for bastante konklusjoner på bakgrunn av svært detaljerte tallstørrelser fra nasjonalregnskapet og satellittregnskapet for turisme.

4. Turismen i Norge

4.1. Innledning

I dette kapitlet presenteres resultatene fra satellittregnskapet for turisme for årene 2005 til 2008. I den grad vi har funnet det relevant er også eldre årganger trukket inn i analysen av produksjonstallene. Resultatene for referanseårene 2007 og 2008 er foreløpige. Resultatene for referanseåret 2006 er den nyeste årgangen med endelige tall. De foreløpige tallene bygger på mangelfullt datagrunnlag og flere av størrelsene er beregnet ved hjelp av indikatorer. Tallene er også beregnet på et mer overordnet nivå enn de endelige tallene. Ringvirkingsanalysen i kapittel 5 vil derfor fokusere på de endelige tallene for 2006.

Det presenteres tall i både løpende og faste priser. Løpende priser, vil si at verdsettingen gjøres i henhold til gjeldene priser i året. Faste priser betyr at prisene i et gitt beregningsår er konstante i forhold til det året man sammenlikner med som basis, det vil si at endringen i forhold til basisåret representerer en volumendring. Ved presentasjon av fastpristall blir tallene normalt regnet om ved at man velger man prisene i et gitt referanseår og bruker disse i alle årene. Dette letter sammenlikningen mellom to eller flere perioder. I denne rapporten benyttes 2006 som referanseår.

Videre er det verdt å merke seg at tallene i nasjonalregnskapet blir oppgitt i ulike verdsett. Tilgangen av produkter, det vil si produksjon og import, verdsettes i basisverdi. Basisverdi er den verdien som produsenten sitter igjen med for et produkt etter at merverdiavgift og andre produktskatter er betalt og eventuelle produktsubsidier er mottatt. Anvendelsen av produktene verdsettes i kjøperverdi. Kjøperverdien er den verdien som kjøperen faktisk betaler for produktene. Et annet begrep for kjøperverdi er markedsverdi.

4.2. Turistkonsum – turisme sett fra etterspørselssiden

4.2.1. Definisjon av turistkonsum

Samlet turistkonsum i Norge er definert som norske og utenlandske turistenes samlede turistrelaterte utgifter innenfor norsk område. Det inkluderer varer og tjenester som kjøpes av turister, enten de reiser med formål ferie- og fritidsreiser eller på oppdrag for arbeidsgiver med formål forretningsreiser, kurs, konferanser eller lignende (heretter omtalt som "forretningsreiser").

Vi deler turistene inn i norske og utenlandske turister. Hvorvidt man er norsk eller utenlandsk bestemmes av bosted og ikke av statsborgerskap. Når begrepene nordmenn og utlendinger, norsk og utenlandsk med videre brukes, refereres det i denne rapporten til hvor en person bor eller hvor næringsvirksomheten har sin tilknytning. De norske turistenes utgifter fordeles videre på forretningsreiser og privatreiser. Det gir følgende grupperinger:

1. Norske husholdningers turistkonsum
2. Norske næringers utgifter til forretningsreiser
3. Utlendingers turistkonsum, som inkluderer både forretnings- og privatreiser

Merk at begrepet turistkonsum i satellittregnskapet for turisme ikke bare dekker utgifter som er en del av husholdningenes konsum i nasjonalregnskapet. Utgiftene som dekkes av arbeidsgiveren ved ansattes forretningsreiser og lignende er i nasjonalregnskapet en del av produktinnsatsen i den aktuelle næringen. Utlendingenes turistkonsum i Norge er en del av norsk eksport av tjenester.

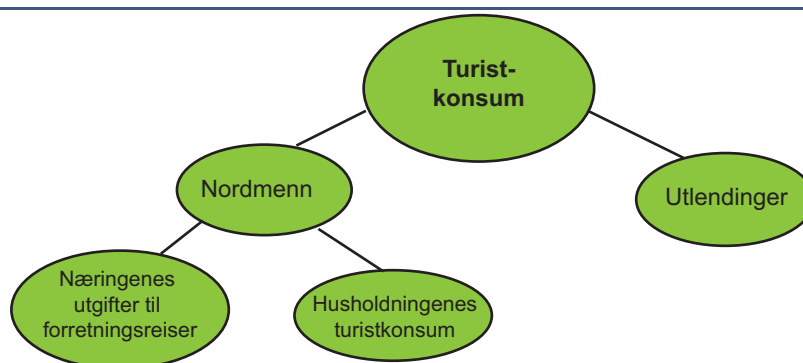
Hvilke utgifter som inkluderes som turistkonsum i satellittregnskapet for turisme, varierer mellom grupperingene:

Nordmenns turistkonsum, som inkluderer både forretnings- og privatreiser, er først og fremst knyttet til reiser og aktiviteter i Norge, men nordmenns turistkonsum omfatter også utgifter som betales i Norge i forbindelse med reiser til utlandet. Dette gjelder for eksempel utgifter til transport til og fra utlandet og tjenestene inkludert i pakketurer. Utgifter som betales i løpet av reiser utenlands, inkluderes derimot ikke. For norske husholdninger er det kun merkonsumet på reisene som inngår i turistkonsumbegrepet. Merkonsum vil si at utgifter som er uavhengig av om personen er på reise eller ei, som utgifter til matvarer, ikke er tatt med som turistkonsum. I norske forretningsreisendes turistkonsum er det kun det konsumet som er betalt av arbeidsgiver som er inkludert. Dersom man er på forretningsreise og velger å bli lenger eller har turistrelaterte utgifter for egen regning, vil dette inkluderes i husholdningenes turistkonsum.

For utenlandske turister er alle turistrelaterte utgifter på reise i Norge regnet som turistkonsum uavhengig av betalingstidspunktet, kategorien av produktene kjøpt og hvorvidt det er en privatperson eller et firma som dekker utgiftene. I motsetning til nordmenns turistkonsum i Norge, påvirker alle utgiftene til de utenlandske turistene norsk økonomi (merkonsum), og blir derfor inkludert i turistkonsumet.

Sammensetningen av turistkonsumet er illustrert i figur 4.1.

Figur 4.1. Turistkonsum

4.2.2. Fordeling av turistkonsumet

Hvor mye blir brukt på turisme? Norske husholdningene viktigst for norsk reiseliv

Norske og utenlandske turister brukte 108 milliarder kroner i Norge i 2008.

Det er de norske husholdningene som bidrar mest til samlet turistkonsum i Norge. Andelen har ligget stabilt på om lag 50 prosent i årene 2004-2008. For norske husholdninger utgjorde turistkonsumet i 2008 5,6 prosent av husholdningenes konsum i alt. Denne andelen har vært tilnærmet uendret i årene 2004-2008.

De utenlandske turistene bidrar med rundt 30 prosent til samlet turistkonsum. Utlendingenes turistkonsum er en del av Norges samlede eksport og utgjorde 11,8 prosent av Norges eksport av tjenester i 2008.

Det øvrige turistkonsumet, det vil si om lag 20 prosent, er norske næringers utgifter til forretningsreiser.

Andelene for 2008 er vist i tabell 4.1 både for totalen og for de ulike varene og tjenestene turistene kjøper.

Regnet i volum økte turistkonsumet med 13 prosent fra 2004 til 2008. Det tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst de første tre årene på 4,3 prosent, mens det var en nedgang på 0,5 prosent fra 2007 til 2008.

Tabell 4.1. Samlet turistkonsum fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (NT) og norske næringers utgifter til forretningsreiser (NF). 2008. Andel

	U	NT	NF
Reiselivsprodukter			
Overnattings tjenester	35,5	31,7	32,8
Serveringstjenester	35,1	41,8	23,0
Passasjertransporttjenester	20,6	34,7	44,7
Reisebyrå- og turoperatørtjenester ¹ , samt utleie av biler	1,8	98,2	-
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	29,7	70,3	-
Reiselivsprodukter i alt	23,4	46,3	30,3
Turistkonsum av andre varer og tjenester			
Matvarer, drikkevarer og tobakk	100,0	-	-
Klær og skotøy	100,0	-	-
Suvenirer, kart m.v.	70,2	29,8	-
Transportutgifter ellers	37,5	62,5	-
Andre varer og tjenester	16,6	83,4	-
Turistkonsum ellers i alt	43,0	57,0	-
Turistkonsum i alt	29,3	49,5	21,2

¹ Tabellen viser turistenes direkte anvendelse av ulike produkter. Turistenes anvendelse av produkter som er inkludert i turistenes utgifter til pakketurer er med som anvendelse av turoperatørtjenester.

Det er de norske forretningsreisende som kan vise til den sterkeste volumveksten fra 2004 til 2008. Den var på 15,1 prosent. Fra 2007 til 2008 var det derimot nærmest ingen vekst med en liten økning på 0,2 prosent. Den sterke volumveksten for forretningsreisende må ses i sammenheng med den meget sterke konjunktur-oppgangen som har vært i Norge etter 2003 og fram til årsskiftet 2007/2008.

De norske husholdningene hadde en volumvekst på 12,7 prosent i turistkonsumet fra 2004 til 2008, om lag som veksten i totalt turistkonsum. Til sammenlikning vokste husholdningenes totale konsum med 17,5 prosent i samme periode og konsumet i utlandet med nærmere 50 prosent. Veksten i husholdningenes turistkonsum i Norge var sterkest fra 2005 til 2006 med en økning på 5,8 prosent. Fra 2007 til 2008 var det derimot en nedgang på 0,4 prosent, mens konsumet i utlandet fortsatt økte sterkt.

Utlendingenes turistkonsum i Norge hadde også om lag samme utvikling som samlet turistkonsum. Fra 2004 til 2008 var veksten i denne gruppen på 12,2 prosent og fra 2007 til 2008 var det en nedgang på 1 prosent.

Hvem kjøper hva og hvor mye? Persontransport største konsumkomponenten

70 prosent av samlet turistkonsum ble i 2008 brukt på de produktene vi har klassifisert som reiselivsprodukter. Dette illustreres i figur 4.2 hvor fordelingen av turistenes kjøpte varer og tjenester dette året er vist. De fem første paiene sett fra og med overnattings tjenester representerer de typiske reiselivsproduktene. De resterende paiene fra og med matvarer, drikkevarer og tobakk representerer andre varer og tjenester.

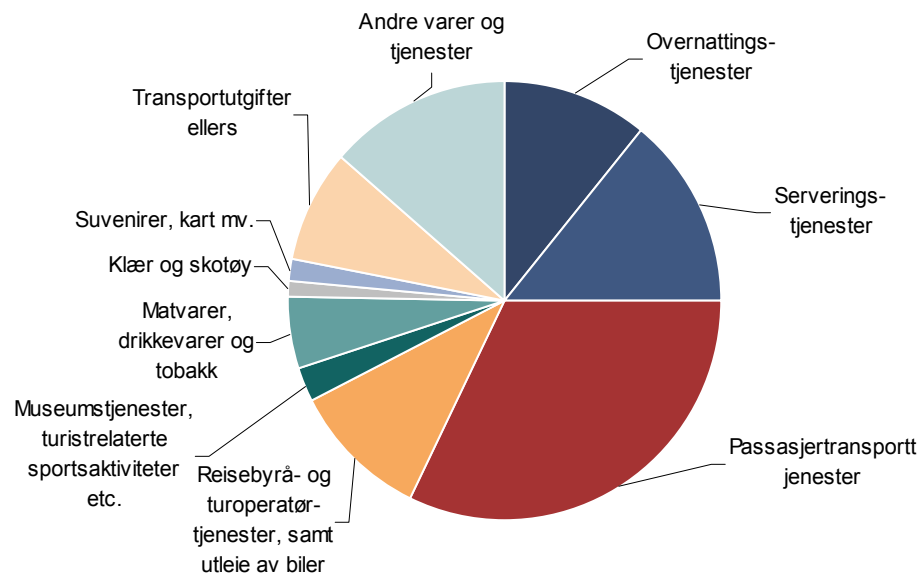
Andelen konsum av reiselivsprodukter av samlet turistkonsum ble trukket opp av forbruket til de norske forretningsreisende som kun omfatter reiselivsprodukter. Det vil si at 100 prosent av deres turistkonsum var av reiselivsprodukter. Til sammenlikning ble 56 prosent av de utenlandske turistenes konsum brukt på reiselivsprodukter, mens 65 prosent av de norske husholdningene sitt konsum var av typiske reiselivsprodukter.

Konsumet av passasjertransporttjenester utgjorde den største andelen av samlet turistkonsum med en andel på 32 prosent i 2008. Av dette er det flyreisene som betyr mest. For norske husholdninger er over halvparten av utgiftene til passasjertransport relatert til flyreiser, og for norske forretningsreisende nær 80 prosent. Merk at for norske husholdninger og forretningsreisende er en stor del av disse utgiftene knyttet til reiser ut av landet, men der utgiftene blir betalt i Norge. For

utenlandske turister i Norge betyr ikke flyreisene så mye, en drøy tredel av utgiftene til passasjertransporttjenester i Norge er relatert til flyreiser.

Overnattings- og serveringstjenester utgjør også betydelige andeler av samlet turistkonsum. Samlet sett betyr serveringstjenester mer enn overnattingstjenester, med andeler av samlet turistkonsum på henholdsvis 14 prosent og 11 prosent. Utenlandske turister og norske forretningsreisende bruker en større del av sitt turistkonsum på servering enn norske husholdninger. I verdi er det likevel norske husholdninger som har det høyeste turistkonsumet av serveringstjenester. Dette er også tilfellet med overnattingstjenester. 17 prosent av de samlede utgiftene til forretningsreiser i Norge er knyttet til overnatting og 13 prosent av utlendingenes turistkonsum. For norske husholdninger utgjør utgifter til overnattingstjenester kun 7 prosent av samlet turistkonsum i Norge. Til gjengjeld overnatter norske husholdninger i stor grad i egne eller andres fritidsboliger når de er på ferie i Norge. Husholdningenes utgifter til eie av fritidsbolig regnes ikke som overnattingstjenester, men er tatt med under turistkonsumet av ”andre varer og tjenester”.

Figur 4.2. Samlet turistkonsum i Norge etter varer og tjenester kjøpt. 2008*

For samlet turistkonsum var økningen i konsumet av reiselivsprodukter sterkere enn økningen av konsumet av andre varer og tjenester målt i løpende priser. Dette gjelder også for hver av turistgruppene isolert, og det gjelder især konsumet av overnattings- og passasjertransporttjenester. Konsumet av overnattingstjenester hadde en markant sterkere økning i verdi i 2006 og 2007 enn det totale turistkonsumet. Forskjellene var på henholdsvis 3 og 5 prosentpoeng. Dette kan tildels forklares med at andelen yrkesrelaterte overnattinger ved norske hoteller økte mer enn andelen med private overnattinger og at hotellene oppnår en høyere pris for tjenestene solgt til forretningsreisende. I tillegg ble det innført merverdiavgift på overnattingstjenester fra 1. september 2006, noe som påvirker prisendringen både for 2006 og 2007.

Norske husholdninger brukte mer enn 53 milliarder kroner på ferie i Norge i fjor, og på utgifter som er knyttet til ferier i utlandet (forhåndsbetalte pakkereiser, transportutgifter til/fra Norge og lignende). Dette utgjorde 30 prosent mer enn i 2004 målt i løpende priser, og korrigert for prisvekst var økningen altså på 12,7 prosent. Grunnen til den sterke prisveksten i perioden, skyldes blant annet innføring av merverdiavgift på persontransporttjenester og overnattingstjenester. Til sammenlikning brukte husholdningene om lag 60 prosent mer på reiser i utlandet i 2008 enn i 2004. Det er verdt å merke seg at de utgiftene som påløper i

løpet av reiser utenlands, ikke inkluderes i beregningene av satellittregnskapet for turisme. I tabell 4.2 vises samlet turistkonsum etter varer og tjenester kjøpt av turister for femårsperioden 2004-2008.

Tabell 4.2. Samlet turistkonsum i Norge. Millioner kroner, løpende priser¹

	2004	2005	2006	2007 ²	2008 ³
Reiselivsprodukter					
Overnattingstjenester	8 418	8 938	9 897	11 128	11 680
Serveringstjenester	11 942	12 262	13 359	14 651	15 271
Passasjertransporttjenester	24 710	28 307	30 295	32 628	34 775
Reisebyrå- og turoperatørtjenester, samt utleie av biler	9 231	9 473	10 451	10 947	11 140
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	2 178	2 343	2 379	2 566	2 741
Reiselivsprodukter i alt	56 479	61 323	66 381	71 921	75 607
Turistkonsum av andre varer og tjenester					
Matvarer, drikkevarer og tobakk	4 671	5 067	5 124	5 487	5 662
Klær og skotøy	1 015	1 122	1 154	1 236	1 275
Suvenirer, kart mv.	1 286	1 385	1 478	1 588	1 642
Transportutgifter ellers	7 502	8 143	8 732	8 814	9 028
Andre varer og tjenester	11 905	12 498	13 623	14 482	14 762
Turistkonsum ellers i alt	26 379	28 215	30 111	31 607	32 370
Turistkonsum i alt	82 858	89 538	96 492	103 528	107 976

¹ De enkelte tallene summer seg ikke alltid opp til delsummene og totalsummen på grunn av avrundinger.

Angående sammenlikningen av konsumet i løpende priser mellom årene i dette avsnittet er det verdt å merke seg at det ble innført merverdiavgift på en rekke av reiselivsproduktene i årene 2004 til 2006. For sammenlikninger i faste priser hvor det er justert for prisendringer som blant annet skyldes endring i merverdiavgiften, har vi beregnet tall for turistkonsum samlet og fordelt på de tre undergruppene norske næringers utgifter til forretningsreiser, norske husholdningers turistkonsum og utlendingers turistkonsum. Disse tallene er omtalt i begynnelsen av avsnittet.

Videre er det verdt å merke seg at turistkonsumet blir beregnet ved å benytte ulike økonomiske statistikker om produksjonen og forbruksundersøkelser rettet mot turister og norske husholdninger. For konsumet av produkter som ikke er karakteristiske reiselivsprodukter er statistikkene noe mangelfulle, og det benyttes derfor fordelingsnøkler i beregningene. Dette gjør at man ikke bør trekke for bastante slutninger om konsumet av disse varene og tjenestene.

For ytterligere resultater om turistkonsumet i Norge vises det til vedleggstabellene B1 til B4 bakerst i denne rapporten.

4.3. Turisme fra tilbudssiden

4.3.1. Produksjon i reiselivsnæringene

Produksjon vil si verdien av varer og tjenester som stammer fra innenlandsk produksjonsaktivitet. Som tidligere nevnt er turisme et etterspørselsrelatert begrep og man bør derfor måle konsumet til turistene for å beregne turismens økonomiske rolle. I praksis er ikke dette lett å få til grunnet manglende informasjon. I nasjonalregnskapet finner vi derimot gode tall for produksjon av mange av tjenestene og varene turistene kjøper og disse kan være med på å utfylle bildet om turismens rolle.

En måte å belyse produksjonen til turismen på er ved å beregne produksjonen i reiselivsnæringene. (For hvilke næringer dette gjelder, se avsnitt 3.3.) Man får da en oversikt over aktiviteten i de aktuelle næringene og den økonomiske betydningen disse har fra tilbudssiden. Dette gir riktignok ikke alene et fullstendig bilde av produksjonen av turismerelaterte varer og tjenester da reiselivsnæringene produserer varer og tjenester som benyttes av så vel turister som fastboende. Et eksempel er serveringsvirksomhet som inkluderer restauranter, barer og kantiner. Kantiner benyttes i svært liten grad av turister, mens restauranter og barer har

kunder fra fjern og nær. Videre produserer reiselivsnæringene mer enn det som er karakterisert som reiselivsprodukter.

I sammenlikningene mellom reiselivsnæringene og økonomien i alt benytter vi hovedsakelig tall for Fastlands-Norge. Dette skyldes at produksjonen på kontinentalsokkelen er svært dominerende i norsk økonomi og at endringer i oljeprisen gir store utslag i nivået på bruttonasjonalproduktet. I tallene for Fastlands-Norge er oljeaktiviteten på sokkelen og utenriks sjøfart holdt utenfor.

Hvem er produsentene?

Før resultatene for produksjonen omtales vil først gi en oversikt over bedrifts-demografien i reiselivsnæringene. Dette gjøres for å gi et bilde over hvem produsentene er utover det som tidligere er skrevet i avsnitt 3.3, hvor reiselivsnæringene er omtalt. Tallene er hentet fra strukturstatistikkene som omtales i avsnitt 6.1.

Det er verdt å merke seg at næringene i satellittregnskapet for turisme og strukturstatistikkene ikke er helt like. Satellittregnskapet skal omfatte alle enheter/bedrifter i Norge. Tabell 4.3 som er satt opp men utgangspunkt i bedrifter som dekkes av strukturstatistikkene gir derfor ikke en fullstendig oversikt over bedriftene i reiselivsnæringene. For eksempel finnes det ikke strukturstatistikk for sport og fritidsvirksomhet og for deler av kulturnæringen. Bedriftene i disse næringene er derfor ikke med i oversikten under. For andre næringer får satellittregnskapet med flere bedrifter fra områder som ikke inkluderes i reiselivsnæringene. Dette gjelder sjøfart og utleie av transportmidler. Forskjellene kan kun tallfestes for næringen utleie av transportmidler hvor det var 2 748 bedrifter i 2006, mens kun 827 av disse er med i reiselivsrelaterte næringer.

Bildet som tabell 4.3 gir er som nevnt ikke fullstendig, men især for hotell- og restaurantvirksomhet og reisebyråvirksomhet mv samt i stor grad for transportnæringene er strukturstatistikkresultatene dekkende. Man ser da at det var 11 255 bedrifter i drift i 2006 i hotell- og restaurantnæringen. Det var nærmere 85 000 sysselsatte i disse bedriftene til sammen. 60 prosent av bedriftene hadde 4 eller færre sysselsatte. Transportnæringene hadde 18 292 bedrifter i drift og nesten 85 prosent av bedriftene hadde 4 eller færre sysselsatte.

Tabell 4.3. Antall bedrifter etter næringsgrupper og antall sysselsatte. 2006

	0-4	5-19	20-49	50 eller flere	Totalt
Hotell- og restaurantvirksomhet					
55 Hotell og restaurantvirksomhet	6 742	3 550	764	199	11 255
Transport med jernbane, rutebil, sporvei og forstadsbaner, drosjebiltransport og annen landtransport					
60.1 Jernbanetransport og 60.2 Annen landtransport	13 970	2 060	287	131	16 448
Innenriks sjøfart og utenriks sjøfart, passasjertransport					
61 Sjøtransport ¹	1 373	202	57	73	1 705
Lufttransport					
62.1 Ruteflyging + 62.2 Annen flyging	70	29	15	25	139
Reisebyråvirksomhet mv.					
63.3 Reisebyrå-, turistkontor- og reisearrangørvirksomhet ..	1 315	287	30	13	1 645
Utleie av transportmidler					
71 Utleie av maskiner og utstyr uten personell. Utleie av husholdningsvarer og varer til personlig bruk ²	2 409	299	30	10	2 748
Kino og annen underholdning, nyhetsbyråer og kulturell tjenesteyting³					
92.1 Film og video + 92.4 Nyhetsbyråer	2 805	102	26	4	2 937
Totalt	28 684	6 529	1 209	455	36 877

¹ Inkluderer også godstransport samt slepebåter og forsyningskip på norskekysten.

² Inkluderer også 71.3 Utleie av andre maskiner og utstyr og Utleie av husholdningsvarer til personlig bruk.

³ Det finnes ikke strukturstatistikk for 92.3 Annen underholdningsvirksomhet og 92.5 Drift av biblioteker, arkiver, museer og andre kulturetablissemeter.

Næringsspesifikasjonene brukt i nasjonalregnskapet står i kursiv.

Kilde: Strukturstatistikkene 2006, SSB.

Strukturstatistikken dekker ikke alle reiselivsnæringene, men den dekker heller ikke alle andre næringer. En direkte sammenlikning med landet totalt sett er derfor ikke mulig. Det finnes tilnærmet lik statistikk dog, hvor Statistisk sentralbyrå teller antall bedrifter på et gitt tidspunkt og de ansatte i disse, se www.ssb.no/bedrifter/. Per 1. januar 2007 viser denne statistikken at det var 469 795 bedrifter i alt og at over 80 prosent av disse hadde 4 eller færre ansatte. I statistikken over antall bedrifter er ikke eiere som arbeider i sin egen bedrift inkludert, slik at tallene kan ikke sammenliknes direkte selv for næringer hvor strukturstatistikkene er dekkende. Man kan like fullt konkludere med at hotell- og restaurantnæringen har færre små bedrifter enn landet totalt sett.

Produksjonsutvikling i reiselivsnæringene – litt svakere vekst enn i fastlandsnæringene samlet

Samlet produksjon i reiselivsnæringene er beregnet til vel 181 milliarder kroner i 2008 og er altså høyere enn turistkonsumet siden disse næringene også produserer tjenester som ikke regnes som turistrelaterte. Produksjonen i reiselivsnæringene utgjorde 4,2 prosent av den totale produksjonen i Norge og 5,4 prosent av produksjonen i Fastlands-Norge. Regnet i volum økte produksjonen i reiselivsnæringene med gjennomsnittlig 3,9 prosent per år fra og med 2004 til og med 2008.

De siste fem årene har volumveksten i samlet produksjonen i Fastlands-Norge vært på 5,4 prosent i gjennomsnitt. Veksten i samlet produksjon i Fastlands-Norge var i denne perioden med andre ord sterkere enn veksten i produksjonen i reiselivsnæringene. Dette ses i tabell 4.4 hvor den prosentvise endringen fra året før er lavere for reiselivsnæringene enn for alle næringene i Fastlands-Norge. Videre viser tabell 4.4 endringene i reiselivsnæringene enkeltvis og samlet for femårsperioden 2004 til 2008.

Tabell 4.4. Produksjon i reiselivsnæringene. Prosentvis endring fra året før, faste 2006-priser

	2004	2005	2006	2007	2008
Hotell- og restaurantvirksomhet	0,3	2,4	8,8	5,7	2,4
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane ..	-3,3	3,2	2,2	6,8	7,6
Transport med rutebil og drosje	7,0	0,3	-1,7	7,7	6,8
Utenriks sjøfart, passasjertransport	-1,9	23,8	-11,3	1,3	0,8
Innenriks sjøfart	-0,1	-3,4	6,9	-2,2	-3,4
Lufttransport	9,2	3,3	5,2	5,8	0,6
Reisebyråvirksomhet mv.	9,1	1,2	9,7	5,2	0,3
Utleie av transportmidler	-13,2	21,5	18,1	9,8	5,9
Underholdning, nyheter og kultur	5,7	2,8	1,3	3,9	3,0
Sport og annen fritidsvirksomhet	4,9	13,5	1,1	3,7	3,2
Sum reiselivsnæringene	3,4	3,2	5,0	5,3	2,5
Produksjon i Fastlands-Norge	4,2	5,1	7,4	6,8	3,3

Da det i mange tilfeller dreier seg om små tallstørrelser blir de relative endringene ofte store. Dette gjelder for eksempel utleie av transportmidler som i 2008 utgjorde 4 prosent av den totale produksjonen i reiselivsnæringene, som vist i tabell 4.5, der andelen av produksjonene til de forskjellige reiselivsnæringene er beregnet. For reiselivsnæringene samlet og for store næringer som hotell- og restaurantvirksomhet øker presisjonsnivået og sammenlikningsgrunnlaget bedres.

Hvem produserer mest? Hotell- og restaurantvirksomheten bidrar med en tredel av reiselivsproduksjonen

Tabell 4.5 viser at av reiselivsnæringene, er det hotell- og restaurantvirksomhet som har høyest andel av produksjonen. Hotell- og restaurantvirksomhet utgjør om lag en tredel av all produksjonen i reiselivsnæringene. Samtidig viser tabellen av transportnæringene samlet sett bidro med om lag 40 prosent av reiselivsnæringenes produksjon, og av dette utgjorde lufttransport 16 prosent.

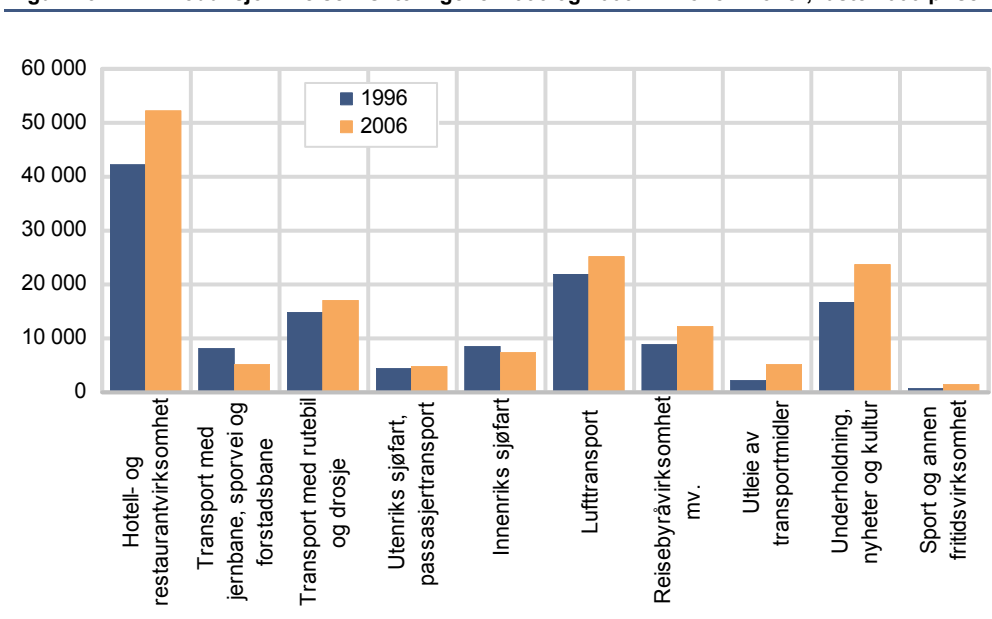
I perioden 1996 til 2008 er det små endringer i de ulike næringenes bidrag til produksjonen. Den største endringen er for andelen til transportvirksomhet med jernbane, sporvei og forstadsbane som ble redusert fra 6,5 prosent i 1996 til 4 prosent i 2008.

Tabell 4.5. Fordeling av produksjon i reiselivsnæringene. Prosentvise andeler, løpende priser

	1996	1999	2002	2005	2008
Hotell- og restaurantvirksomhet	32,7	34,0	33,0	33,0	34,0
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	6,5	5,0	4,0	4,0	4,0
Transport med rutebil og drosje	10,9	11,0	12,0	12,0	11,0
Utenriks sjøfart, passasjertransport	3,1	3,0	3,0	4,0	3,0
Innenriks sjøfart	6,3	6,0	5,0	5,0	4,0
Luftransport	17,3	17,0	16,0	16,0	16,0
Reisebyråvirksomhet mv.	7,4	8,0	8,0	8,0	7,0
Utleie av transportmidler	1,7	2,0	3,0	3,0	4,0
Underholdning, nyheter og kultur	13,5	14,0	15,0	16,0	15,0
Sport og annen fritidsvirksomhet	0,7	1,0	1,0	1,0	1,0

I figur 4.3 vises produksjonen i reiselivsnæringene i millioner 2006-kroner for årene 1996 og 2006. Figuren viser at det var størst endring i absolutte 2006-kroner for hotell- og restaurantvirksomhet og underholdning, nyheter og kultur. Produksjonen innen hotell- og restaurantvirksomhet utgjorde i 2006 om lag 52 milliarder kroner og 24 milliarder kroner innen underholdning, nyheter og kultur.

Figur 4.3. Produksjon i reiselivsnæringene. 1996 og 2006. Millioner kroner, faste 2006-priser

I vedleggstabellene B5, B6a og B6b er det ytterligere informasjon med tall for produksjon i reiselivsnæringene i løpende og faste priser fra og med 1996 til og med 2008.

4.4. Produksjon av reiselivsprodukter

I avsnitt 4.3.1 er produksjonen i reiselivsnæringene beskrevet. Som tidligere nevnt produserer disse næringen også varer og tjenester som ikke er relaterte til turisme. For å belyse turismens betydning fra tilbudssiden beregnes derfor produksjonen av reiselivsprodukter også. (For hvilke produkter dette gjelder, se avsnitt 3.3).

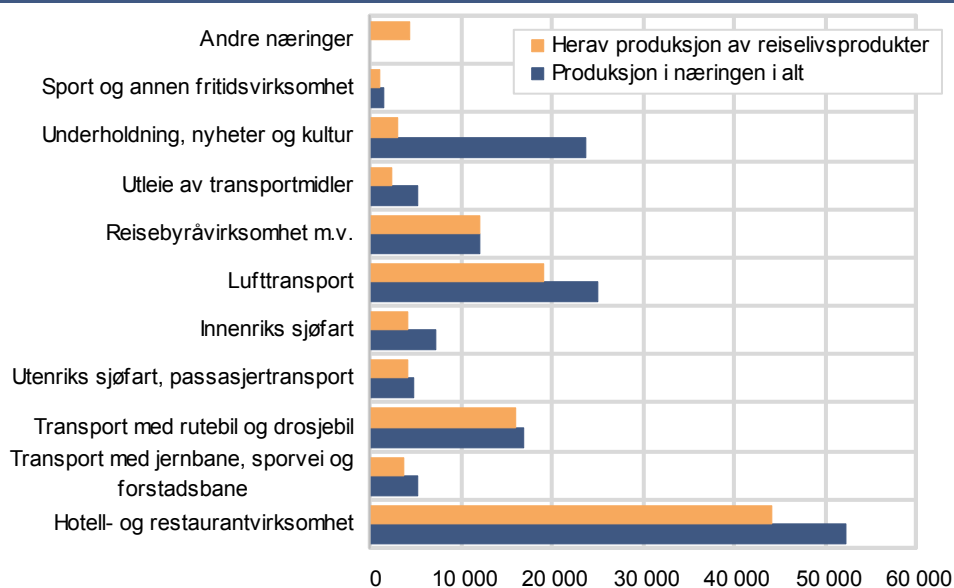
Produksjon i næring versus produksjon av produkt – karakteristiske reiselivstjenester står for 70 prosent av den totale produksjonen i reiselivsnæringene

I figur 4.4 illustreres sammenhengen mellom produksjonen i reiselivsnæring og produksjonen av reiselivsprodukter. Man ser her at nesten all produksjon av reiselivsprodukter finner sted i reiselivsnæringene. Kun 4 prosent av denne produksjonen finner sted i andre næringer.

Reiselivsnæringenes totale produksjon fordeler seg på om lag 70 prosent reiselivsprodukter og 30 prosent andre produkter. Sammenhengen mellom total produksjon og produksjon av reiselivsprodukter er høyest i reisebyråvirksomhet mv. hvor nesten hele produksjonen er produksjon av reiselivsprodukter.

Sammenhengen er lavest for underholdning, nyheter og kultur hvor kun 13 prosent av produksjonen er produksjon av reiselivsprodukter.

Figur 4.4. Produksjon av reiselivsprodukter etter næringer. 2006. Millioner kroner

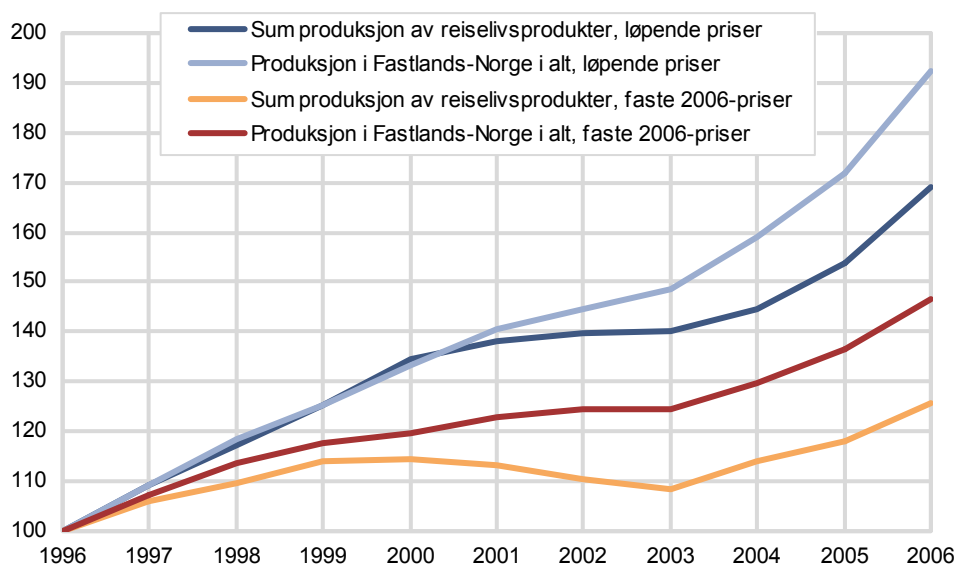

Produksjon av reiselivsprodukter – om lag samme volumvekst som produksjonen ellers i Fastlands-Norge

Samlet produksjon av reiselivsprodukter utgjorde vel 114 milliarder kroner i 2006. Regnet i volum var veksten 6,7 prosent fra året før og i underkant av 26 prosent fra 1996. Produksjonen av reiselivsproduktene i 2006 utgjorde 3,2 prosent av den totale produksjonen i Norge og 4,1 prosent av all produksjon i Fastlands-Norge.

Til sammenlikning var volumveksten i produksjonen i Fastlands-Norge 7,4 prosent fra 2005 til 2006 og i underkant av 47 prosent fra 1996.

Figur 4.5. Utvikling i samlet produksjon av reiselivsprodukter og norsk produksjon i Fastlands-Norge i alt. 1996-2006. 1996=100

I løpet av tiårsperioden 1996 til 2006 viser produksjonen av reiselivsprodukter en lavere vekst enn den totale produksjonen i landet og i Fastlands-Norge. Fra 2003 til 2006 utviklet produksjonen av reiselivsproduktene seg temmelig likt med all produksjon i Fastlands-Norge regnet i volum. Om man ser på økningen i løpende

priser, er denne sterkere for den totale produksjonen i Fastlands-Norge enn for produksjonen av reiselivsproduktene. Det vil si at reiselivsnæringene siden 2003 har hatt en lavere prisvekst enn gjennomsnittet av fastlandsnæringene. For eksempel har deler av industrien i høykonjunkturperioden etter 2003 relativt sett stått overfor høye eksportpriser, og også bygg- og anleggsvirksomhet har hatt en sterk prisvekst disse årene. Utviklingen i produksjonen er illustrert i figur 4.5.

Angående prissammenlikningen over er det verdt å merke seg at det ble gradvis innført merverdiavgift på en rekke av reiselivsproduktene i årene 2004 til 2006. Dette har påvirket prisene som forbrukerne må betale for reiselivsproduktene, men når det gjelder beregningene av produksjonen og sammenlikningen av produksjonsprisene, er prisene regnet eksklusive merverdiavgift.

Hva produseres det mest av? Stabil produksjonsstruktur over tid

I tabell 4.6 vises fordelingen av produksjonen av reiselivsprodukter i årene 1996, 2001 og 2006. Nærmere 40 prosent av reiselivsproduktene er overnattings- og serveringstjenester, mens transporttjenestene samlet utgjør i overkant av 40 prosent. Av dette utgjør flyreiser om lag 17 prosent. I tiårsperioden har det kun vært små endringer i sammensetningen av produktene. Turoperator- og reisebyråtjenester, samt utleie av personbiler skiller seg noe ut, og økte sin andel fra 12,7 prosent i 1996 til 15,1 prosent i 2001. Deretter har andelen vært stabil. Andelen av overnattings- og serveringstjenester har svingt noe, men er like fullt den klart største gruppen.

Tabell 4.6. Fordeling av produksjon av reiselivsprodukter. Prosentvise andeler, løpende priser

	1996	2001	2006
Overnattings- og serveringstjenester	39,8	37,7	38,8
Passasjertransport med jernbane, sporvei og forstadsbane, rutebil, turbil og drosje	18,8	18,8	18,5
Innenriks og utenriks sjøfart, passasjertransport og bilferging ...	7,8	8,1	7,3
Passasjertransport med fly	17,4	16,9	16,6
Turoperator- og reisebyråtjenester, samt utleie av personbiler ..	12,7	15,1	15,1
Fornøyelsesparker, sirkus, museumstjenester m.v. samt turistrelatert virksomhet innen sport og idrett	3,5	3,3	3,6

For ytterligere resultater om produksjonen av reiselivsprodukter i Norge vises det til vedleggstabellene B12, B13a og B13b bakerst i denne rapporten.

4.4.1. Produksjon etter næring og fylke

Produksjonen i reiselivsnæringene kan brytes ned på regionalt nivå i det fylkesvise nasjonalregnskapet. Dette kan brukes til å belyse regionale effekter av turismen.

Til tross for at turisme er et etterspørselsrelatert begrep som ofte best belyses av fordeling av konsumtall, har vi valgt å kun ta utgangspunkt i produksjonen i reiselivsnæringene i fylkene i denne utredningen. Dette er gjort i første rekke fordi vi mangler data på turistkonsumet etter hvor det har funnet sted. I det fylkesvise nasjonalregnskapet er konsumet fordelt etter residensprinsippet. Det innebærer at konsumet tilfaller den regionen der konsumenten bor og ikke den regionen hvor konsumet finner sted. Videre dekker satellittregnskapet for turisme kun merkonsumet de reisende har på sin reise. På nasjonalt nivå er dette uproblematisk, men på regionalt nivå er det det totale konsumet der det finner sted som er av interesse. Da mange reiselivsprodukter er tjenester som må fortæres på stedet de produseres, er det dermed et godt alternativ å analysere omfanget av produksjonen av disse.

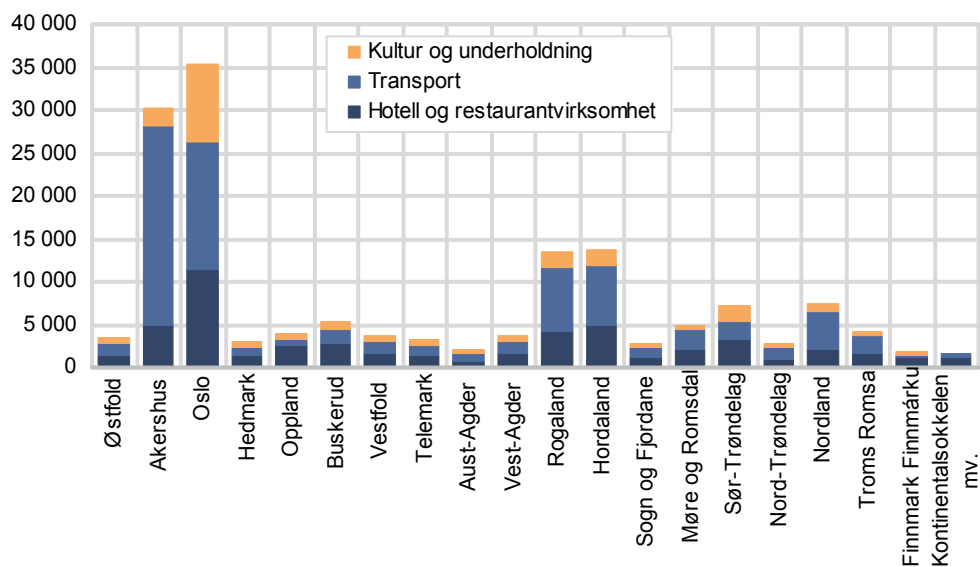
For detaljer om beregningsopplegget av fylkesfordelte tall, vises det til rapport 2002/9 'Fylkesfordelt satellittregnskap for turisme', Brændvang og Sørensen (2002).

Hvor produseres hva? Over 40 prosent av reiselivsproduksjonen foregår i Oslo og Akershus

Størrelsen på produksjonen i reiselivsnæringene varierer mye mellom fylkene. Dette er illustrert i figur 4.6. I 2006 stod Oslo og Akershus for over 40 prosent av produksjonen i reiselivsnæringene. I Akershus er dette i stor grad knyttet til transportvirksomheten. Nesten en tredel av all produksjon i transportnæringene relatert til turisme er registrert her og skyldes hovedsakelig hovedflyplassen på Gardermoen.

For de to andre undergruppene, hotell- og restaurantvirksomhet og kultur og underholdning, dominerte Oslo. Hovedstaden hadde 22 prosent av all hotell- og restaurantproduksjon og 36 prosent av kultur- og underholdningsproduksjonen. Samlet sett hadde Oslo 23 prosent av landet reiselivsproduksjon.

Figur 4.6. Produksjon i reiselivsnæringene etter fylke og type næring. 2006. Millioner kroner

Relativt sett har turistproduksjonen størst betydning for Akershus og de tre nordligste fylkene

At det er fylkesvise forskjeller er ikke uvanlig blant annet grunnet areal, folke- mengde og beliggenhet. For å vurdere omfanget og betydningen av reiselivs- næringene i de respektive fylker kan det derfor være nyttig å sammenlikne med den totale produksjonen i fylkene. I tabell 4.7 er disse andelen gitt.

Tabell 4.7. Produksjon i reiselivsnæringene av all produksjon i fylket. 2006. Andel

Fylke	Andel
Akershus	9,7
Nordland	6,7
Troms Romsa	6,0
Finnmark Finnmarku	6,0
Oslo	5,5
Fastlands-Norge totalt	5,5
Oppland	5,2
Nord-Trøndelag	4,9
Rogaland	4,7
Sør-Trøndelag	4,7
Sogn og Fjordane	4,6
Aust-Agder	4,3
Buskerud	4,2
Hordaland	4,1
Telemark	3,7
Hedmark	3,6
Vest-Agder	3,5
Møre og Romsdal	3,3
Vestfold	3,0
Østfold	2,8

På landsbasis utgjorde produksjonen i reiselivsnæringene 5,5 prosent av all produksjon i 2006. Fem av fylkene hadde høyere andeler enn 5,5 prosent. Akershus markerer seg høyt med en andel på 9,7 prosent av samlet produksjon i fylket. Deretter følger de tre nordligste fylkene med andeler fra 6 til 6,7 prosent. De fylkene der reiselivet relativt sett betyr minst er Østfold, Vestfold og Møre og Romsdal.

Forskjeller fylkene imellom – hotell- og restauranttjenester viktigst i Oppland og Finnmark

Hvor store de forskjellige reiselivsnæringene er i hvert fylke varierer som vist i figurene 4.7 (2006) og 4.8 (1997). Produksjon i transportnæringene er en stor post relativt sett i de fleste fylkene. Dette skyldes at produksjonen i disse næringene også blir anvendt av de fastboende i rutinemessige reiser og til befraktning av gods, dvs. produksjonen anvendes til mer enn turismekonsum.

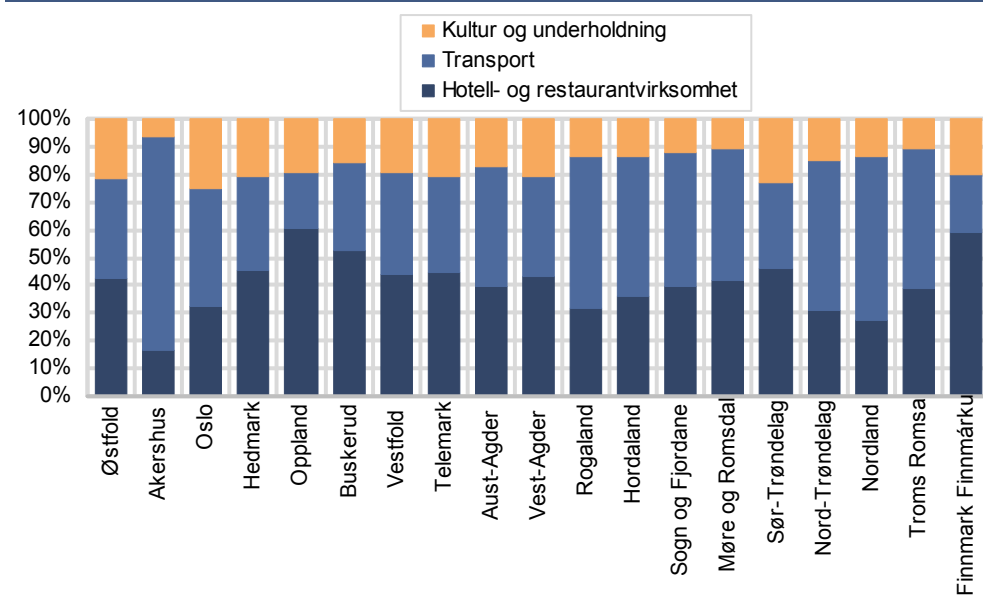
I Finnmark og Oppland er det hotell- og restauranttjenestene som er viktigst for reiselivsnæringen, med rundt 60 prosent av den samlede reiselivsproduksjonen. Til sammenlikning utgjorde hotell- og restauranttjenestene i Finnmark bare 40 prosent av reiselivsnæringen i 1997, men de samme tjenestene i Oppland utgjorde over halvparten av produksjonen. I begge fylkene utgjorde ellers kultur- og underholdningstjenestene om lag 20 prosent av produksjonen både i 1997 og 2006.

I 2006 var Oppland og Finnmark de fylkene hvor andelen av produksjon i transportnæringene relatert til turisme sett i forhold til den totale produksjonen i reiselivsnæringen var klart lavest, med en andel på om lag 20 prosent. Sammenlikner man figurene 4.7 og 4.8 ser man at betydningen av tilsvarende transportproduksjonen i Oppland i 1997 utgjorde 35 prosent av produksjon i reiselivsnæringene.

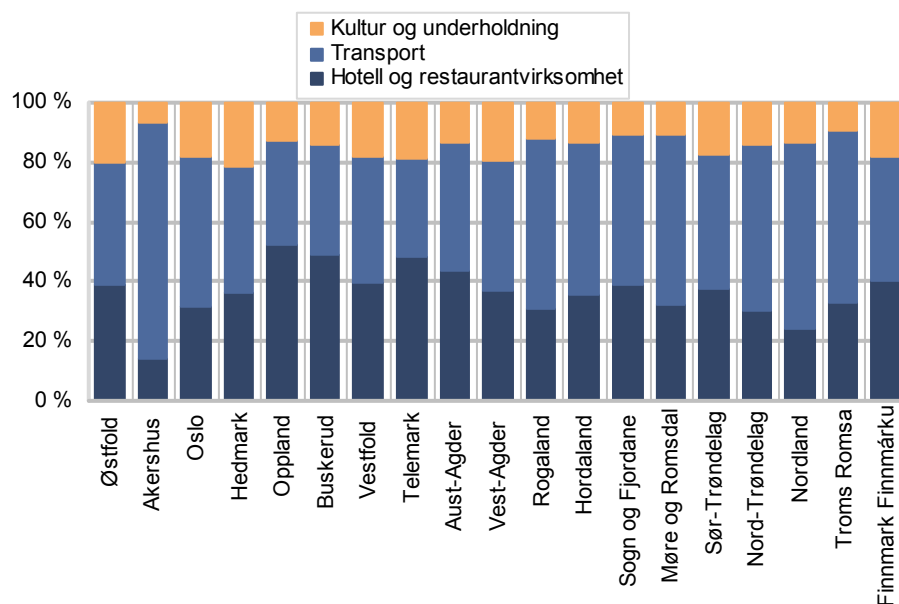
Om man sammenlikner produksjonsstrukturen i de andre fylkene i 2006 med 1997, finner man er stor grad av stabilitet. I Oslo bidro hotell- og restaurantnæringen med om lag en tredel av reiselivsproduksjonen i begge årene, mens kultur- og underholdningstjenestene relativt sett har økt sin betydning fra i underkant av 20 prosent av produksjonen i 1997 til om lag 25 prosent i 2006. Fylkene med minst strukturelle endringer er Hordaland og Sogn og Fjordane.

I denne sammenlikningen er det igjen verdt å merke seg at det ofte dreier seg om små tallstørrelser, og hvor endringer kan slå kraftig ut relativt sett.

Figur 4.7. Produksjon i reiselivsnæringene i fylkene etter næringsområde. 2006. Andel

Figur 4.8. Produksjon i reiselivsnæringene i fylkene etter næringsområde. 1997. Andel

For ytterligere resultater om produksjonen i reiselivsnæringene etter fylke vises det til vedleggstabell B18 bakerst i denne rapporten.

4.5. Verdiskaping og sysselsetting i reiselivsnæringene

4.5.1. Verdiskaping

Hvor mye en gitt næring bidrar med økonomisk kan måles ved hjelp av fastsetting av verdiskapingen denne næringen står for. Til dette brukes variablene bruttoprodukt og bruttonasjonalprodukt (BNP). Bruttoproduct måles i basisverdi og er definert som produksjon minus produktinnsats. Bruttonasjonalproduktet måles i markedsverdi og er lik summen av bruttoproduktene for alle næringer, pluss netto avgifter, det vil si merverdiavgift og andre produktavgifter fratrukket produkt-subsidier. De ulike verdissettene er omtalt i avsnitt 4.1.

Sterk vekst i reiselivsnæringene etter 2003

Bruttonasjonalproduktet for 2008 er beregnet til 2 538 milliarder kroner for hele landet og for Fastlands-Norge er det beregnet til 1 843 milliarder kroner i følge foreløpige tall. For samme året er bruttoproduktet for reiselivsnæringene beregnet til 81 milliarder kroner, det vil si at reiselivsnæringenes andel av bruttonasjonalproduktet i 2008 var på 3,2 prosent. Dette er om lag samme andel som i de fire foregående årene, men klart lavere enn på slutten av 1990-tallet da andelen var rundt 1 prosentpoeng høyere. Nedgangen skyldes at oljeprisen har vært svært høy de siste årene, og oljeproduksjonen har derfor relativt sett økt sitt bidrag til BNP, mens de andre næringene har fått lavere andel. Regnet som andel av bruttonasjonalproduktet i Fastlands-Norge utgjorde reiselivsnæringene 4,4 prosent. Til sammenlikning var denne andelen 0,5 prosentpoeng høyere ved inngangen til 2000-tallet.

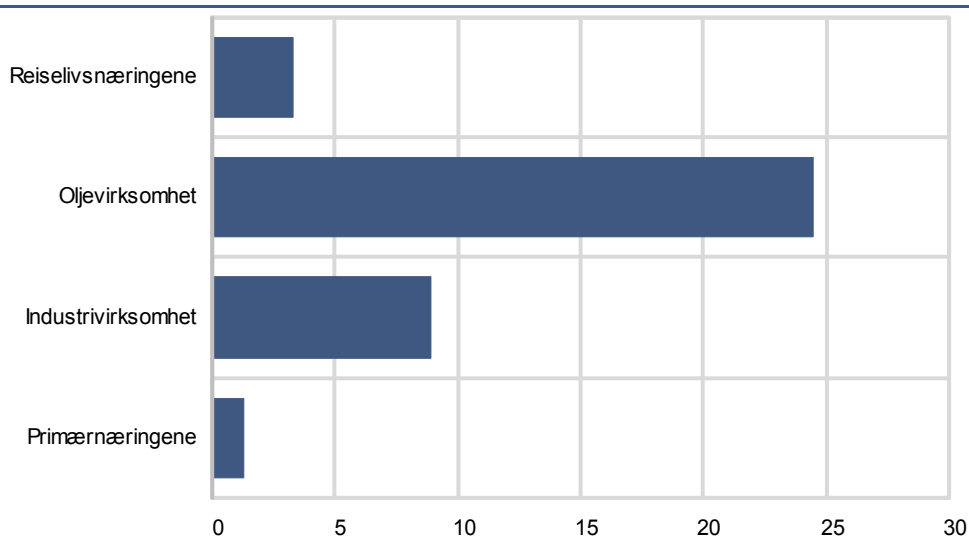
I nedgangskonjunkturårene fra 1999-2003 var reiselivsnæringene relativt sett hardt rammet, og volumveksten i bruttoproduktet hadde sterk nedgang. Etter 2003 har det vært vekst, men den har samlet sett vært litt lavere enn veksten i fastlandsnæringene ellers. Det finnes unntak, og i fra 2005 til 2006 vokste bruttoproduktet med hele 10 prosent i volum. I følge foreløpige beregninger avtok denne veksten i 2007 og 2008.

Dobbelt så stort bidrag til BNP fra reiselivsnæringene enn primærnæringene

For å få et bilde av størrelsen på verdiskapingen i reiselivsnæringene, er disse næringenes bidrag til bruttonasjonalproduktet sammenliknet med andre viktige næringsgrupper, se figur 4.9. Som nevnt i avsnitt 4.3.1 er oljevirksomheten svært dominerende i norsk økonomi. Oljevirksomhetens bidrag til bruttonasjonalproduktet var på nærmere 25 prosent i 2006, mens jordbruk, skogbruk, fangst og fiske bidro med 1,3 prosent. Reiselivsnæringenes bidrag til bruttonasjonalproduktet på 3,3 prosent i 2006, er med andre ord lavt i forhold til oljevirksomheten, men 2,5 ganger høyere enn primærnæringenes bidrag.

Innen reiselivsnæringene, bidro hotell- og restaurantnæringene og transportnæringene hver med om lag 40 prosent av det totale bruttoproduktet i reiselivsnæringene.

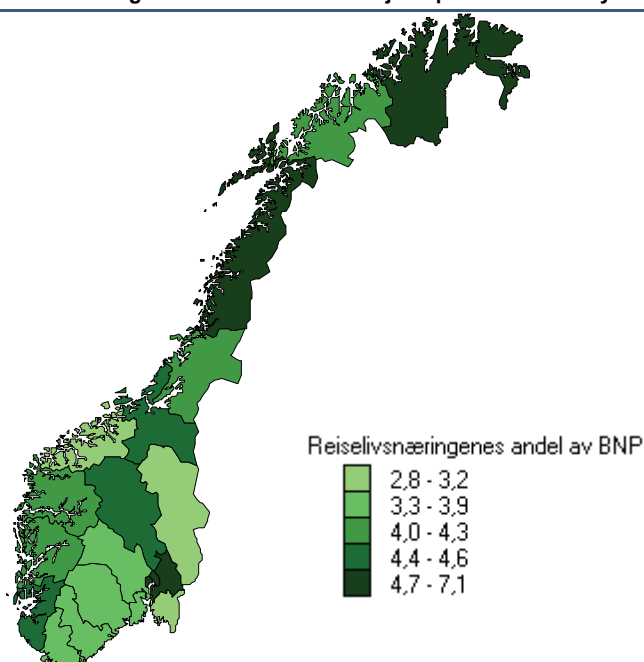
Figur 4.9. Forskjellige næringsgruppers bidrag til BNP. 2006. Prosent

Reiselivet i Oslo og Akershus bidrar mest til BNP

I 2006 bidro Oslo og Akershus mest til reiselivsnæringenes bruttoprodukt. Deres andel utgjorde i underkant av 40 prosent av total verdiskaping i reiselivet. Med andre ord er bidraget til verdiskapingen tilsvarende bidraget til produksjonen.

Figur 4.10. Reiselivsnæringenes andel av bruttonasjonalproduktet etter fylke. 2006

Oslo og Akershus samt Nordland og Finnmark var fylkene der reiselivsnæringenes bidrag til den totale verdiskapingen var høyest. Kun i tre fylker, Østfold, Hedmark og Møre og Romsdal, var denne andelen lavere enn reiselivsnæringenes bidrag til verdiskapingen i landet totalt, som i 2006 var på 3,3 prosent. De fylkesvise bidragene er illustrert i figur 4.10.

For ytterligere resultater om verdiskapingen i reiselivsnæringene vises det til vedleggstabellene B7, B8a, B8b og B19 bakerst i denne rapporten.

4.5.2. Sysselsetting

Det finnes ulike variabler som måler sysselsetting. I beregningen av resultatene på landsbasis har vi brukt variabelen sysselsatte normalårsverk. Sysselsatte normalårsverk er antall heltidsjobber og deltidsjobber omregnet til heltidsjobber. Når det gjelder fylkesnivå, har vi imidlertid bare informasjon om sysselsatte personer. Dette er alle personer som er i et arbeidsforhold i innenlandsk produksjonsaktivitet uavhengig av stillingsprosenten. Begge sysselsettingsmålene inkluderer både lønnstakere og selvstendig næringsdrivende.

Hvor mange jobber med reiseliv?

Reiselivsnæringene hadde 159 400 sysselsatte personer i 2006. Dette tilsvarte 132 000 normalårsverk. Nivået har endret seg lite siden 1996. Andelen sysselsatte normalårsverk i reiselivsnæringene sammenliknet med alle næringene i Fastlands-Norge har derimot avtatt jevnt. Den var 6,4 prosent i 2006 mot 7,3 prosent i 1996.

Til sammenlikning var andelen sysselsatte personer i reiselivsnæringene i forhold til total sysselsetting 6,5 prosent i 2006. Det betyr at de to sysselsettingsmålene brukt her, ga nesten like andeler og reflekterer at andelen deltidssysselsatte i reiselivsnæringene er som i økonomien ellers.

Hvor jobber de? Reiselivet i Nordland sysselsetter nærmere 9 prosent av alle sysselsatte i fylket

I 2006 var det flest sysselsatte personer i reiselivsnæringene i Oslo. Her var det 33 200 sysselsatte personer, dvs. vel 20 prosent av alle sysselsatte i reiselivet.

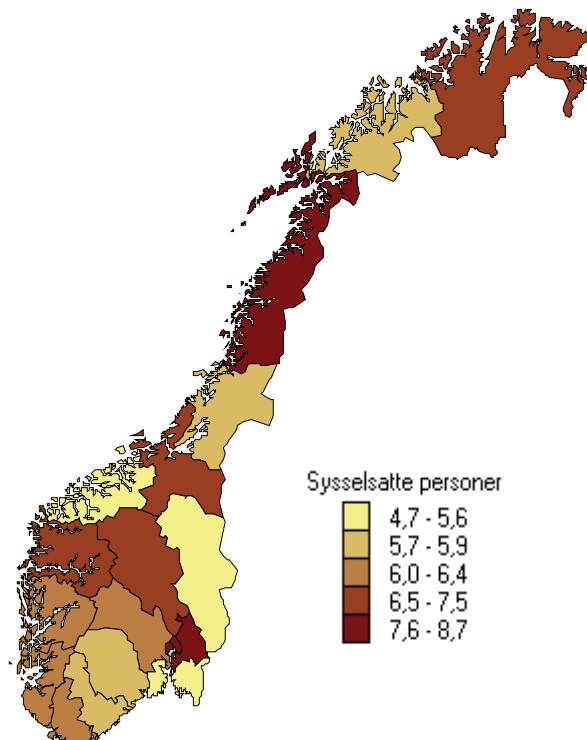
Andelen sysselsatte personer i reiselivsnæringene i forhold til total sysselsetting i fylket varierer relativt mye mellom fylkene. Oslo hadde den nest høyeste andelen med 7,8 prosent, mens Nordland med 9 800 sysselsatte personer i reiselivsnæringene, hadde den høyeste andelen på 8,6 prosent.

Tabell 4.8. Sysselsatte personer i reiselivsnæringene av all total sysselsetting etter fylke. 2006. Andel

	Andel
Nordland	8,6
Oslo	7,8
Akershus	7,5
Sogn og Fjordane	6,9
Finnmark Finnmarku	6,9
Sør-Trøndelag	6,6
Fastlands-Norge	6,5
Oppland	6,5
Buskerud	6,3
Hordaland	6,3
Rogaland	6,1
Aust-Agder	6,0
Vest-Agder	6,0
Telemark	5,7
Nord-Trøndelag	5,7
Troms Romsa	5,7
Vestfold	5,4
Møre og Romsdal	5,4
Østfold	4,7
Hedmark	4,7

Østfold og Hedmark hadde den laveste andelen på 4,7 prosent med henholdsvis 5 400 og 4 000 sysselsatte personer i reiselivsnæringene. Andelene for alle fylkene er vist i tabell 4.8. og illustrert i figur 4.11.

Figur 4.11. Andel sysselsatte personer i reiselivsnæringene. 2006. Prosent

For ytterligere resultater om sysselsettingen i reiselivsnæringene vises det til vedleggstabellene B11 og B20 bakerst i denne rapporten.

4.6. Lønnsomhet i reiselivsnæringene

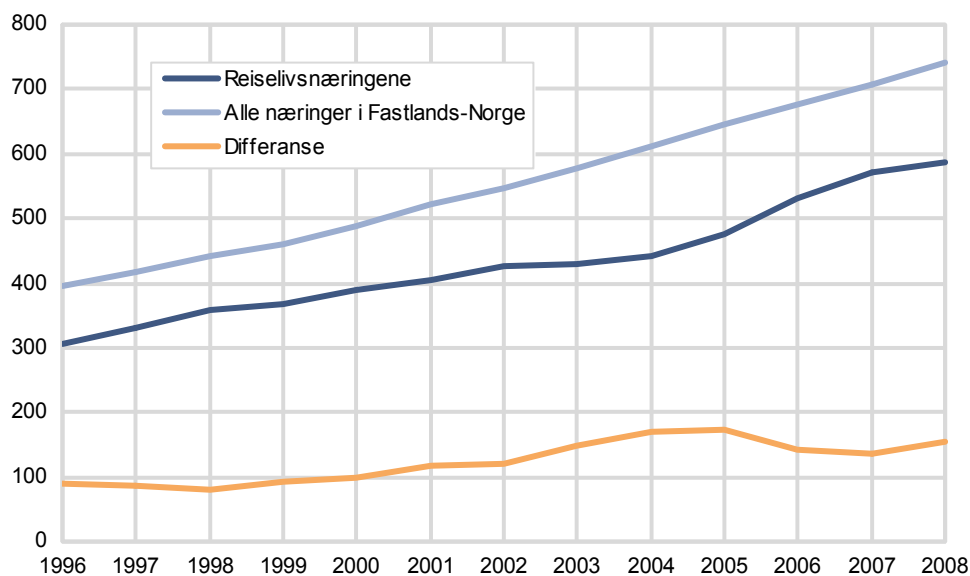
4.6.1. Lønnsomhet etter arbeidsinnsats

Lønnsomhet kan måles på forskjellige vis. En metode er å sammenlikne antall sysselsatte normalårsverk med bruttoproduktet (verdiskapingen).

I 2008 er bruttoproduktet per sysselsatte årsverk foreløpig beregnet til 585 800 kroner i reiselivsnæringene. For Fastlands-Norge totalt er det beregnet til 739 800 kroner.

I perioden 1996 til 2008 har bruttoproduktet per sysselsatte årsverk i reiselivsnæringene ligget 15 til 30 prosent under bruttoproduktet per sysselsatte årsverk i Fastlands-Norge samlet. Forskjellen var størst i midten av denne perioden. Dette er illustrert i figur 4.12.

Av reiselivsnæringene kan næringen utleie av transportmidler vise til det høyeste bruttoproduktet per sysselsatte årsverk. I 2008 er det beregnet til nesten 2,4 millioner kroner. Deretter kommer lufttransport med 870 100 kroner. Næringen med lavest bruttoprodukt per sysselsatte årsverk er innenriks sjøfart. I 2008 er den beregnet til 365 200 kroner.

Figur 4.12. Bruttoprodukt per sysselsatte normalårsverk. Basisverdi. 1 000 kroner, løpende priser

Om man sammenlikner resultatene i 1996, 2001 og 2008, ser man at de svinger en god del i de enkelte reiselivsnæringene. I alle de utvalgte årene skiller utleie av transportmidler seg ut ved å være den absolutt mest lønnsomme næringen blant reiselivsnæringene, målt ved bruttoprodukt per sysselsatte årsverk. Næringene innenriks sjøfart, transport med rutebil og drosjebil og hotell- og restaurantvirksomhet og transport med jernbane, sporvei og forstadsbane derimot befant seg i alle tre årene i den nedre halvdel.

Bruttoproduktet per sysselsatte normalårsverk etter næring for de nevnte tre årene er å finne i tabell 4.9. Her er de tilsvarende resultatene for produksjonen også tatt med som sammenlikningsgrunnlag.

Tabell 4.9. Produksjon og bruttoprodukt per sysselsatte normalårsverk. Kr 1000, løpende priser

	Bruttoprodukt (1000 kr) per sysselsatt normalårsverk				Produksjon (1000 kr) per sysselsatt normalårsverk			
	1996	2001	2006	2008 ¹	1996	2001	2006	2008 ¹
Hotell- og restaurantvirksomhet	268,9	344,7	506,7	580,1	587,9	748,8	930,7	1051,2
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	143,7	275,8	363,9	441,8	518,9	661,6	836,8	1046,5
Transport med rutebil og drosje	296,7	378,3	415,9	457,8	493,6	702,0	776,6	913,2
Utenriks sjøfart, passasjertransport ...	449,5	631,5	554,4	548,0	1532,3	2259,6	2387,7	2515,4
Innenriks sjøfart	325,7	291,3	347,7	365,2	677,2	760,4	1006,2	1062,3
Luftransport	415,7	481,3	914,3	870,1	1556,8	1653,6	2889,1	3340,9
Reisebyråvirksomhet mv.	378,5	502,7	547,2	477,6	1766,1	2336,5	2748,3	2818,5
Utleie av transportmidler	647,1	1052,8	2152,2	2387,4	1145,0	2552,8	3872,8	4231,8
Underholdning, nyheter og kultur	367,6	555,2	559,4	620,1	595,1	933,3	1055,0	1170,8
Sport og annen fritidsvirksomhet	354,9	446,1	655,7	760,6	577,9	692,9	1057,9	1225,0
Sum reiselivsnæringene	306,7	404,2	532,7	585,8	710,7	948,9	1170,2	1314,2
Fastlands-Norge	396,8	522,1	674,9	739,8	816,9	1079,1	1417,7	1588,7

Hvor mye bidrar de sysselsatte med etter fylke? Reiselivet i Akershus hadde høyest lønnsomhet i 2006

I måling av bruttoproduktet etter arbeidsinnsatsen bør man benytte antall sysselsatte normalårsverk, men da denne variabelen ikke er beregnet på fylkesnivå bruker vi her antall sysselsatte personer for å beskrive situasjonen i fylkene.

I 2006 stod hver sysselsatte person i reiselivsnæringene i Fastlands-Norge i gjennomsnitt for 437 000 kroner av bruttoproduktet. Tre fylker lå høyere enn landsgjennomsnittet. De tre fylkene var Akershus, Rogaland og Oslo med et bruttoprodukt per sysselsatte person på henholdsvis 610 000, 514 000 og 486 000

kroner. For alle næringene i Fastlands-Norge var bruttoproduktet per sysselsatte person 570 400 kroner.

4.6.2. Lønnsomhet regnet etter driftsresultat

Fra avsnitt 4.5, har vi at verdiskapingen i en næring, målt ved bruttoproduktet, viser verdien av produksjonen fratrukket produktinnsats. Når vi justerer for eventuelle næringsavgifter og -subsidiier som tilfaller næringene og også trekker ut ”avskrivningen” på kapitalen (kapitalslit), kommer vi fram til næringens næringsenes totale nettoinntekter som vil bli fordelt på avlønning av arbeidstakere og eiere.

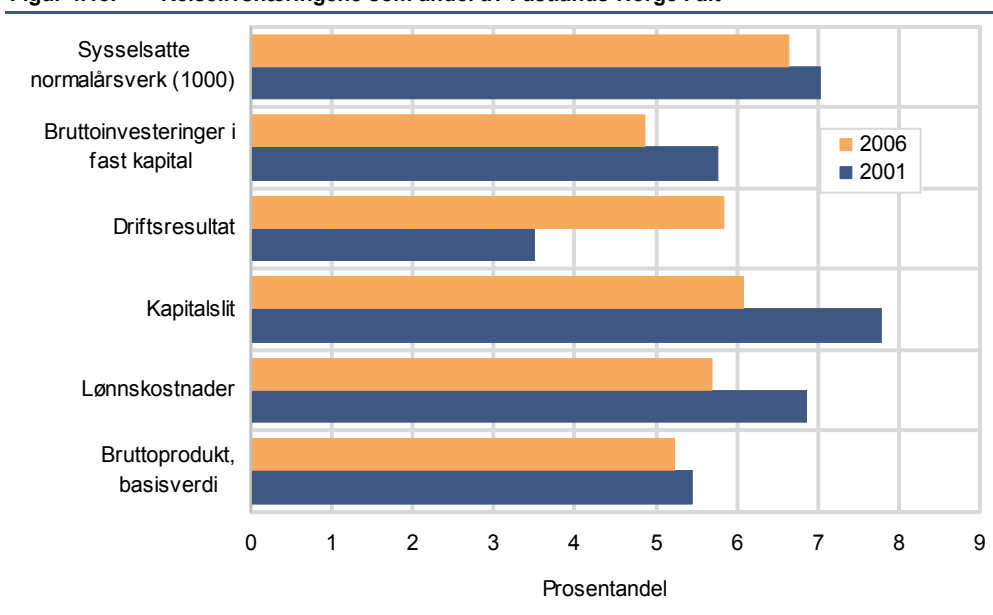
Tabell 4.10. Driftsresultat i reiselivsnæringene og Fastlands-Norge sett under ett. 2001 og 2006. Millioner kroner, løpende priser.

	2001			2006		
	Reiselivs- næringene	Fastlands- Norge	Andel, prosent	Reiselivs- næringene	Fastlands- Norge	Andel, prosent
Bruttoprodukt, basisverdi	54 210	996 881	5,4	70 289	1 342 387	5,2
- Lønnskostnader	41 085	645 617	6,4	48 244	839 814	5,7
- Kapitalslit	11 045	141 892	7,8	11 005	181 204	6,1
- Netto næringskatter	-5 887	-17 343	33,9	-8 810	-18 751	47,0
= Driftsresultat	7 966	226 715	3,5	19 851	340 120	5,8
Faktorinntekt	49 051	872 332	5,6	68 095	1 179 934	5,8
Memo: Lønnskostnader (1000 kroner) per normalårsverk	306	338		365	422	

Lavere avlønning av lønsmottakere i reiselivet enn i fastlandsnæringene ellers

En del av verdien mottar lønsmottakerne i næringen, i form av utbetalt lønn og naturallønn (”frynsegoder” etc.). En nærings samlede lønnskostnader består i tillegg av betaling av arbeidsgiveravgift og trygde- og pensjonspremier. Tabell 4.10 viser at reiselivsnæringenes andel av samlede lønnskostnader for Fastlands-Norge sett under ett er høyere enn den tilsvarende andelen av bruttoproduktet, både i 2001 og i 2006. Dette avspeiler det faktum at reiselivsnæringene er relativt sysselsettingsintensive. Ser man på faktorinntekten, definert som summen av lønnskostnadene og driftsresultatet, viser tallene at lønnskostnadsandelen var om lag 84 prosent i reiselivsnæringene i 2001 mot om lag 74 prosent i Fastlands-Norge. I 2006 var lønnskostnadsandelen i reiselivet klart redusert til 71 prosent og var da på nivå med fastlandsnæringene. Avlønningen av lønsmottakerne er imidlertid i gjennomsnitt lavere enn for lønsmottakerne i Fastlands-Norge ellers. Mens lønnskostnadene per normalårsverk i 2006 utgjorde 365 000 kroner i reiselivsnæringene, utgjorde de 422 000 kroner for Fastlands-Norge sett under ett.

Figur 4.13. Reiselivsnæringene som andel av Fastlands-Norge i alt

Relativt sett høy subsidieringsrate av reiselivsnæringene

Offentlige myndigheter kan være netto mottakere eller bidragsytere til produksjonen gjennom mottak av skatter eller utbetaling av subsidier knyttet til produksjonen. For Fastlands-Norge sett under ett, mottar næringene mer produksjons-subsidier fra myndighetene enn de betaler i produksjonsskatter. Reiselivsnæringene mottar en relativt sett høy andel av disse netto subsidiene: Netto produksjons-subsidier til reiselivsnæringene sett under ett utgjorde hele 47 prosent av samlede netto næringsubsidier til Fastlands-Norge i 2006, 33,9 prosent i 2001. Spesielt reiselivsnæringene innen persontransport, samt underholdning, nyheter og kultur, mottar relativt sett mye netto næringsubsidier.

Etter utbetaling av lønnskostnader og eventuelle netto næringskatter, står eierne igjen med et brutto driftsresultat. En del av dette må tilgodeses kapitalen i næringen. Investeringene som foretas på et gitt tidspunkt vil over tid forringes, og det må foretas nyinvesteringer hvis driften skal kunne opprettholdes. Denne verdiforringelsen av kapitalen kalles kapitalslit. Merk at beregnet kapitalslit i nasjonalregnskapet er basert på næringenes historiske beregnede investeringer fordelt på ulike kapitalarter, og anslått levetid på de ulike kapitalartene. Dette beregnede kapitalslitet kan ikke sammenliknes med de avskrivningene som gjøres i foretakenes regnskap. Reiselivsnæringenes andel av samlet kapitalslit for Fastlands-Norge utgjorde 6,1 prosent i 2006.

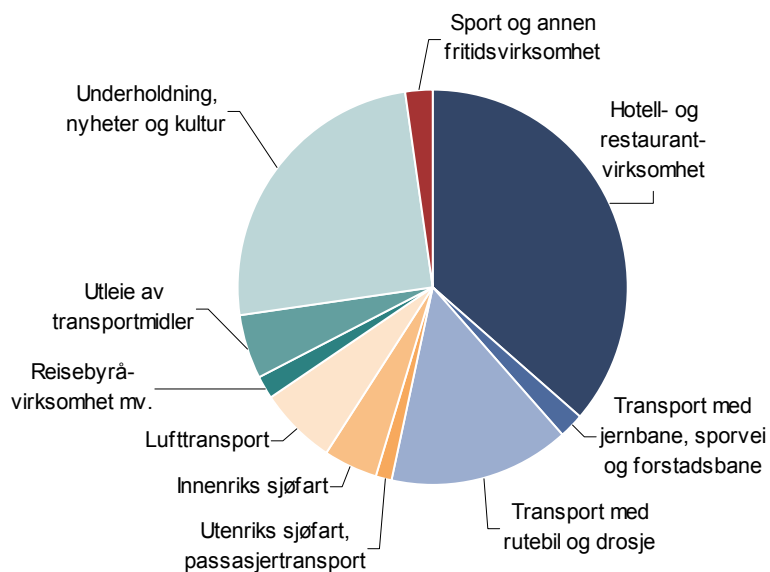
Driftsresultatandel i reiselivsnæringene på nivå med fastlandsnæringene i 2006

Det gjenværende driftsresultatet er et mål på eiernes lønnsomhet knyttet til selve driften. Reiselivsnæringenes andel av driftsresultatet for Fastlands-Norge utgjorde 5,8 prosent i 2006, noe som representerer en økning i andelen på 2,3 prosent fra 2001. Driftsresultatet regnet som andel av faktorinntekten var i underkant av 30 prosent i 2006, noe som er på nivå med driftsresultatandelen i Fastlands-Norge sett under ett. I 2001 var den tilsvarende driftsresultatsandelen for reiselivsnæringene svært lav, jf omtalen av konjunkturedgangen fra slutten av 1990-tallet og til midten av 2003. Flere av reiselivsnæringene hadde enkelte år i perioden 1996-2006 et beregnet negativt driftsresultat. I 2001 gjaldt dette transport med jernbane, sporvei og forstadsbane, passasjertransportdelen av utenriks sjøfart og lufttransport. I 2006 var det i henhold til nasjonalregnskapets beregning bare næringen utenriks sjøfart, passasjertransport, som kom ut med negativt driftsresultat.

Ved tolkning av tall for driftsresultatet for næringene er det verdt å merke seg at alle næringer innen offentlig forvaltning, ideelle organisasjoner, samt produksjon til eget bruk, i nasjonalregnskapet per definisjon har et driftsresultat lik null. Produksjonen i disse næringene blir nemlig beregnet som summen av lønnskostnader, produktinnsats, netto produksjonsskatter og kapitalslit. Det er kun markedsrettet virksomhet som kan ha et positivt (eller negativt) driftsresultat. Når det gjelder reiselivsnæringene, er store deler av næringen ”underholdning, nyheter og kultur”, innen offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner. Den markedsrettede virksomheten innen ”underholdning, nyheter og kultur” trekker imidlertid opp driftsresultatet for næringen ”underholdning, nyheter og kultur” sett under ett.

Hotell- og restaurantvirksomhet var den enkeltnæringen som i 2006 bidro mest til samlet positivt driftsresultat i reiselivsnæringene, med en prosentandel på 37,5 prosent av samlet driftsresultat for reiselivsnæringene sett under ett. Deretter kommer den markedsrettede virksomheten innen ”underholdning, nyheter og kultur”. At disse næringene bidro mest til samlet driftsresultat i reiselivsnæringene, skyldes i hovedsak at disse næringene også bidro mest til bruttoproduktet. Ser vi imidlertid på driftsresultatet som andel av bruttoproduktet i hver enkelt av reiselivsnæringene, er sport og annen fritidsvirksomhet den næringen som i 2006 kommer høyest ut, fulgt av næringsgruppen underholdning, nyheter og kultur.

Figur 4.14. Driftsresultat i reiselivsnæringene etter næring, 2006

Lønnsomhet for reiseliv beregnes også i strukturstatistikken og overnattingsstatistikken. Se avsnitt 6.1. og 6.3. hvor dette er beskrevet.

For ytterligere resultater om driftsresultatet og dets komponenter i reiselivsnæringene vises det til vedleggstabellene B14 til B17 bakerst i denne rapporten.

5. Kryssløpsanalyse av reiselivsnæringene

5.1. Oppstilling av en kryssløpsmatrise

Kryssløpsanalysen, slik vi bruker den her, gjennomføres i to trinn. Første trinn består i å omforme dataene i nasjonalregnskapet, slik at en kan vise leveranser mellom næringene (produktinnsats) og fra næringene til andre formål (sluttleveringer). Disse dataene kan stilles opp i tabell som vi kaller en kryssløpsmatrise. Neste trinn benytter disse dataene til å studere ringvirkninger av økning i etterspørsel fra ulike næringer. Disse ringvirkningsanalysene bygger på en enkel økonomisk modell.

Tidligere har vi sett på produkter som anvendes til turistkonsum. Det ordinære nasjonalregnskapet viser hvem som produserer disse produktene. Siden mange produkter produseres i flere næringer, og dessuten importeres, kan vi ikke se direkte hvor leveransene til turistkonsumet kommer fra. For å beregne dette, kombinerer vi dataene om hvilke produkter som brukes med data om hvem som produserer slike produkter. Dette gjør vi ikke bare for leveranser til turistkonsum, men for all bruk av produktene. Forenklet kan vi si at hver gang noen bruker et produkt, gjør vi en forutsetning om faste importandeler for alle anvendelsene og dessuten faste markedsandeler for alle produsenter av produktet. Det er egne beregninger for produktskatter. Nærmere informasjon om hvordan dette gjøres er gitt i boks 1.

Boks 1. Beregning av kryssløpsmatrisen

Eksport og import

For hvert enkelt produkt forutsettes det at eksporten er levert fra innenlandsk produksjon. Dernest blir det gjort forutsetninger om hvor stor andel av de enkelte anvendelsene av produktene som kommer fra import. Når vi ser alle anvendelsene under ett, kan disse importandelene beregnes fra tilgangsmatrisen, korrigert for eksport. Importandelene er forutsatt å være de samme for alle anvendelser. Eksporten fordeles på leverende næring proporsjonalt med næringenes produksjon av produktene som eksporteres.

Markedsandeler

Forutsetningen om lik importandel i alle innenlandske anvendelser lar oss beregne leveranser av norsk produksjon for de ulike produktene til hver type anvendelse. Vi vet altså at produktene er produsert i Norge, men ikke uten videre hvilken næring de er produsert i. For å beregne dette forutsetter vi at hver næring har samme andel av markedet for et produkt i alle anvendelser. Disse andelene kan beregnes ut fra tilgangsmatrisen i nasjonalregnskapet, etter at vi har korrigert for netto produktskatter, som er med i verdien på anvendelsene (kjøpverdi), men som ikke blir regnet med i verdien som produseres i næringene (basisverdi).

For eksempel produserer næringen 'Hotellvirksomhet og annen overnatting' både hotelltjenester og restauranttjenester. Ser vi nærmere på restaurantproduktet 'servering av mat', ser vi at hotellnæringen leverte 22,25 prosent av innenlandsk anvendelse av dette produktet når vi ser bort fra produktskatter (moms) (det var ingen import av dette produktet). Forutsetningen som vi gjør, betyr altså at hver gang nasjonalregnskapet har identifisert en gruppe som bruker dette produktet 'servering av mat', så blir 22,25 prosent av basisverdien av tjenesten produsert i hotellnæringen. Denne prosenten er altså den samme for husholdningenes konsum av produktet som for forretningsreisendes bruk.

Forutsetningene som oppstillingen av kryssløpsmatrisen bygger på, er beskrevet i detalj i Simpson (2009).

Det hefter to typer usikkerhet ved kryssløpsdataene. En type usikkerhet skyldes at forutsetningen om faste markedsandeler kanskje ikke passer like godt i alle sammenhenger. Særlig når det gjelder generelle produkter som mange bruker og mange produserer, kunne en nok få mer spesifikke opplysninger om hvem som leverer produktene ved å spørre næringen eller ved å bruke næringskunnskap ellers. Et eksempel kan være husleie. Alle næringer som har husleie som en del av produktinnsatsen, vil i beregningene motta leveranser av husleie fra alle produsentene av husleie, det vil si fra nesten alle andre næringer. Stort sett er imidlertid produktinndelingen i nasjonalregnskapet nokså detaljert.

Den andre typen usikkerhet henger sammen med at en må vite hvilke produkter som brukes i hver anvendelse. For mange av næringene i nasjonalregnskapet er det først og fremst summen av anvendelser i næringen som framgår av datakildene. Ofte finnes det også noe mer data om hva slags produkter som brukes, men uten (alle) de detaljspesifikasjonene som inngår i nasjonalregnskapet. Siden kryssløpstabellen utnytter detaljene med hensyn til hvilke produkter som inngår og hvem som produserer slike produkter, kan næringsfordelingene som beregnes bli usikre også av denne grunn.

5.2. Hvilke næringer produserer til turistkonsum?

Turistkonsumet i tabell 5.1 er det samme turistkonsumet som tidligere er vist som konsum av ulike produkter. Det nye her at en kan vise hvordan turistkonsumet leveres fra ulike næringer og import/produktsskatter. Tidligere er det også gitt en beskrivelse av produksjonen i reiselivsnæringen. I tabell 5.1 vises bare den delen av produksjonen som leveres til turistkonsum.

Den største delen av turistkonsumet produseres i reiselivsnæringene. Det er naturlig ut fra måten reiselivsnæringene er definert på. Av turistenes utgifter til varer og tjenester i alt er 62,7 prosent relatert til produksjon i reiselivsnæringene, mens 21,9 prosent er produsert i andre næringer. I tillegg er 4,6 prosent av turistkonsumet direkte levert fra import, mens 10,8 prosent er relatert til betaling av merverdiavgift på varekjøp og til netto produktsskatter. Næringene hotell- og restaurantnæringene, luftfart og reisebyråvirksomhet mv. har de største leveransene. Disse tre næringene produserer nesten halvparten (49 prosent) av samlet turistkonsum og står for nesten 80 prosent av leveransene til turistkonsum fra reiselivsnæringene. For leveranser til forretningsreisende er luftfart og hotell/restaurant dominerende, her er det ikke beregnet leveranser fra reisebyråvirksomhet mv.

De store leveransene fra næringen reisebyråvirksomhet mv. i tabellen stammer fra turoperatørens virksomhet. Denne virksomheten er bruttoført i nasjonalregnskapet. Dermed blir hotell- og samferdselstjenester som inngår i pakketurene ikke levert til konsum, men regnet som produktinnsats som leveres fra de relevante næringene til turoperatørene. Med nettoføring ville næringen reisebyråer mv. bare levert turoperatørens marginer. Bruttoføringen er den som kreves i bestemmelsene om nasjonalregnskap. Begrunnelsen er at husholdningene oppfatter betaling av en pakketur nettopp som betaling av en pakke, uten at de kan skaffe seg oversikt over kostnadene for komponentene som inngår i pakken.

Leveransene til turistkonsum fra næringen 'Reisebyråvirksomhet mv' produseres i sin helhet av turoperatørene. Reisebyråene selv er forutsatt å levere sine marginer som produktinnsats til transport- og overnattingsbedriftene, og ikke til turistkonsum. Dette avspeiler situasjonen for noen år tilbake, de siste årene har det blitt vanligere at reisebyråene belaster sine kunder direkte med gebyrene sine.

Leveransene fra bolignæringen til norske turistenes turistkonsum gjelder tjenester fra egne hytter og fritidshus. Det er naturlig nok først og fremst norske husholdninger som eier egne hytter og fritidshus. En kan tenke seg at en del utleie også skjer fra denne næringen. Det gjelder i tilfelle utleie som ikke er organisert som næringsvirksomhet.

Tabell 5.1. Leveranser til turistkonsum fordelt på næring. 2006. Millioner kroner

Leverandør	Norske nærings- utgifter til forretningsreiser	Norske husholdningers turistkonsum	Utlendingers turistkonsum	Turistkonsum i alt
Leveranser fra reiselivsnæringer				
Hotell- og restaurantvirksomhet	5 581	7 249	7 449	20 279
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	405	769	447	1 621
Transport med rutebil og drosjebil	890	1 587	363	2 840
Utenriks sjøfart, passasjertransport	1 343	634	2 244	4 221
Innenriks sjøfart	110	665	620	1 395
Lufttransport	9 735	5 409	2 114	17 258
Reisebyråvirksomhet mv	-	10 081	-	10 081
Utleie av transportmidler	-	70	66	136
Underholdning, nyheter og kultur	-	1 081	614	1 695
Sport og annen fritidsvirksomhet	-	674	345	1 019
Leveranser fra reiselivsnæringer i alt	18 064	28 219	14 262	60 545
Leveranser fra andre norske leverandører				
Boligtjenester, egen bolig	-	6 876	1 052	7 928
Primærnæringer	-	191	131	322
Industri og bergverk	-	2 258	3 178	5 436
Av dette: Nærings- og nytelsesmiddelindustri	-	25	2 036	2 061
Av dette: Produksjon av klær, tekstiler, skotøy mv	-	16	29	45
Oljevirksomhet	-	2	3	5
Kraft- og vannforsyning, bygg og anlegg	-	235	11	246
Varehandel og reparasjon av kjøretøyer	-	1 295	2 222	3 517
Transport og kommunikasjon utenom reiselivsnæringene	4	1 693	891	2 588
Annen privat tjenesteyting	-	321	324	645
Virksomhet i offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner, ekskl reiselivsnæringer	-	313	168	481
Leveranser fra andre norske leverandører i alt	4	13 184	7 980	21 168
Leveranser fra norske leverandører i alt, basisverdi ...	18 068	41 403	22 242	81 713
Leveranser fra import				
Leveranser fra import i alt, basisverdi	1 005	1 712	1 682	4 399
Turistkonsum i basisverdi, i alt	19 073	43 115	23 924	86 112
Merverdiavgift	610	3 834	3 064	7 508
Netto produktskatter ellers	-	1 509	1 363	2 872
Sum netto skatter og avgifter på produkter	610	5 343	4 427	10 380
Turistkonsum i alt	19 683	48 458	28 351	96 492

Næringsmiddelindustrien har bare ubetydelige leveranser til de norske husholdningens turistkonsum, og ingenting til forretningsreiser. Leveransene til utlendingers turistkonsum er større, de to milliardene er nesten på nivå med leveransene fra norsk luftfart. Dette henger sammen med føringsprinsippene i det norske satellittregnskapet for turisme. Der inngår bare utgifter til mat og drikke som husholdningene ikke ville hatt dersom de ikke var på reise.

Sammenhenger mellom reiselivsnæringene og andre næringer

De sammenhengene vi er opptatt av her, gjelder leveranser mellom næringene til produktinnsats og til investeringer. Vi ser først på leveranser til produktinnsats mellom næringene, blant annet fordi disse leveransene spiller en viktig rolle i ringvirkningsanalysen.

Det er en presentasjonsmessig utfordring å trykke tabeller som viser detaljer i kryssløpsmatrisen. På et detaljert nivå blir det veldig mange tabellsider, og det er vanskelig å bevare oversikten. I vedleggstabell B21b har vi aggregert opp leveransene til et oversiktlig nivå som kan publiseres på en side. Reiselivsnæringene er gruppert i fire ulike grupper: Hotell- og restauranttjenester, reiselivsorientert samferdsel, reisebyråer mv. (inkludert bilutleie) og andre reiselivsnæringer. Denne siste gruppen kan kanskje karakteriseres som kulturelle reiselivsnæringer. Resten av næringene har vi gruppert i seks grupper. Disse gruppene er primærnæringer; nærings- og nytelsesmiddelindustri; annen industri, bergverk og oljevirksomhet; bygg og anlegg, varehandel og reparasjon av kjøretøyer; privat tjenesteyting utenom reiseliv og offentlig tjenesteyting utenom reiselivsnæringer. Med et slikt aggregeringsnivå får vi illustrert noen hovedtrekk i leveransmønsteret, men det blir vanskelig å se fra tabellen hvilke enkelte næringer det er som står for leveransene.

Vedleggstabellen B21b skal leses slik, at tallene på en linje viser leveranser til produktinnsats fra en spesiell næring totalt (1. kolonne) og til hver av de ti aggregerte næringene i tabellen. For eksempel viser tabellen at hotell- og restaurantnæringen leverte 12,5 milliarder til produktinnsats. Av dette ble beskjedne 18 millioner brukt i primærnæringene mot 3,7 milliarder i annen privat tjenesteyting. Tallene i en kolonne viser total produktinnsats i en næring og hvilke næringer som denne produktinnsatsen ble produsert i. Kolonnen for hotell- og restaurantnæringen viser at denne næringsgruppen hadde en total produktinnsats på 23,9 milliarder i 2006. Bare 0,4 milliarder av dette ble produsert i reiselivs-næringene, mens andre næringer produserte 17,5 milliarder av produktinnsatsen. Av produksjonen i de andre næringene var det særlig annen privat tjenesteyting som hadde størst betydning. Herfra kjøpte hotell- og restaurantnæringen tjenester for 9,3 milliarder. Her inngår husleie for hoteller, forretnings- og kontorbygg mv., som har stor betydning for overnattingsnæringen. Også nærings- og nytelses-middelsindustri hadde stor betydning, (3,7 milliarder). I tillegg til produktinnsatsen som ble produsert av norske produsenter (vurdert i basisverdi), mottok næringen leveranser fra utlandet (3,4 milliarder import) og de måtte betale 2,6 milliarder i netto produktskatter (merverdiavgift med videre) for den produktinnsatsen de kjøpte.

For å få et bedre inntrykk av strukturen i tallene, har vi laget tabellen 5.2, der leveransen av produktinnsats som næringene mottar settes i forhold til produksjonen i næringen. Tabellen viser dermed det som kalles kryssløpskoeffisienter i vedlegg A. Gjennomsnittlig hadde reiselivsnæringer noe høyere produktinnsatsbehov enn andre næringer. De hadde dessuten noe mer import og høyere produktskatter enn gjennomsnittet for de andre ikke-reiselivsnæringene. Av reiselivsnæringene er det reiselivsrelatert samferdsel som mottar størst leveranser av produktinnsats. Produktinnsatsandelen er større enn for de andre reiselivsnæringene og større enn gjennomsnittlig for andre næringer. De kulturelterte reiselivsnæringene hadde markert mindre produktinnsatsleveranser fra andre innenlandske produsenter enn de andre næringene i tabellen. Kulturelterte reiselivsnæringer betalte høyere produktskatter (bl.a. merverdiavgift) på produktinnsatsen enn de andre næringene i tabellen.

Hotell- og restaurantnæringen har en like stor produktinnsatsleveranse fra norske produsenter som gjennomsnittet av andre næringer, men har forholdsvis større leveranser fra nærings- og nytelsesmiddelsindustri og mindre fra annen industri. Dessuten betaler næringen mer produktskatter på produktinnsatsen enn de andre ikke-reiselivsnæringene.

Reiselivsrelatert samferdsel har den høyeste produktinnsatsandelen av de spesifiserte næringene i tabellen. Næringen mottar relativt mer produktinnsats fra de andre reiselivsnæringene enn andre næringer, med unntak av reisebyråvirksomhet mv. Næringen har dessuten høy produktinnsatsandel fra annen privat tjenesteyting (som for eksempel hjelpevirksomhet for transport) og fra annen industri (deriblant reparasjonsvirksomhet mv).

Reisebyråvirksomhet mv har en litt annen innsatsstruktur enn de andre næringene. Vi ser at det er betydelige leveranser fra de andre reiselivsnæringene. Dette er blant annet et utslag av bruttoføring av virksomheten fra turoperatørene, som her viser seg ved at leveransene av innholdet i pakketurene regnes som produktinnsats levert fra produsentene til turoperatørene. Næringen har også en høy importandel.

Produktinnsatsstrukturen for kulturelterte reiselivsnæringer er spesiell. Med unntak av leveranser fra annen privat tjenesteyting og en del leveranser mellom næringene i næringsgruppen, har denne næringsgruppen minst leveranser fra alle de andre spesifiserte leverandørene. Næringen betaler imidlertid mest produktskatter på produktinnsatsen i forhold til total produksjon.

Tabell 5.2. Produktinnsats i reiselivsnæringene etter leverende næring i forhold til produksjonen i næringen. Basisverdi. 2006. Prosent

Leverende næring	Reiselivs- næringer totalt	Hotell- og restaurant- næringen	Reiselivs- relatert samferdsel	Reisebyrå- virksomhet mv	Kulturrelaterte reiselivs- næringer	Andre næringer
Total produktinnsats	54,5	45,6	61,4	69,3	46,5	45,8
Alle næringer	37,2	34,1	42,4	39,7	29,3	34,1
Reiselivsnæringer	5,1	0,7	5,9	18,0	3,5	1,3
Hotell- og restaurantnæringen	1,0	0,3	0,7	4,9	0,3	0,3
Reiselivsrelatert samferdsel	2,2	0,1	2,6	9,6	0,6	0,7
Reisebyråvirksomhet mv	1,5	0,3	2,5	3,5	0,0	0,1
Kulturrelaterte reiselivsnæringer	0,5	0,0	0,1	0,0	2,6	0,1
Andre næringer	32,1	33,4	36,5	21,7	25,8	32,9
Primærnæringer	0,4	1,0	0,1	0,0	0,0	1,1
Nærings- og nytelsesmiddelsindustri	2,7	7,0	0,5	0,4	0,1	1,7
Annen industri, bergverk, oljevirksomhet	5,4	2,1	9,6	2,7	3,8	8,9
Bygg og anlegg, varehandel, rep. kjøretøy	5,1	4,9	5,5	5,4	4,3	6,4
Annen privat tjenesteyting	17,8	17,7	19,5	13,0	17,0	14,0
Annen offentlig tjenesteyting	0,8	0,6	1,3	0,1	0,5	0,7
Import	13,3	6,5	17,0	25,4	10,2	10,3
Netto produktskatter	4,0	4,9	2,0	4,1	6,9	1,3

Reiselivsnæringene har også betydning som leverandører av produktinnsats til andre næringer. For å illustrere dette, har vi beregnet leveransene til de andre næringene og til sluttleveringer som prosent av produksjonen i næringene. Sluttleveringene er leveranser til sluttkonsum (herunder turistkonsum, investering, eksport og lagerendring), kort sagt alle leveranser unntatt leveranser av produktinnsats til andre næringer.

Tabell 5.3. Produksjon i reiselivsnæringene etter anvendelse. 2006. Prosent

	Total	Anvendt til produktinnsats i		
		Reiselivs- næringene	Andre næringer	Anvendt til sluttleveringer
Alle næringer	100	1,6	32,6	65,7
Reiselivsnæringer i alt	100	5,1	27,5	67,4
Hotell- og restaurantnæringen	100	2,9	21,0	76,1
Reiselivsrelatert samferdsel	100	5,7	38,8	55,5
Reisebyråvirksomhet mv	100	12,9	23,1	64,0
Kulturrelaterte reiselivsnæringer	100	2,8	17,7	79,5

Vi ser at reiselivsrelatert samferdsel leverer 39 prosent av sin produksjon til andre næringer enn reiselivsnæringene. Dette er en mye høyere andel enn de andre reiselivsnæringene, og også høyere enn andelen av produksjonen totalt i Norge som leveres til produktinnsats til andre næringer. Reiselivsrelatert samferdsel leverer en forholdsvis liten andel av produksjonen til sluttlevering. Kulturrelaterte reiselivsnæringer og hotell- og restaurantnæringene har størst andel av produksjonen som leveres til sluttlevering. Disse næringene leverer forholdsvis lite til produktinnsats i næringer utenom reiselivsnæringene.

5.3. Ringvirkingsanalyse

Kryssløpsanalysen tar utgangspunkt i andelen som er gjengitt i tabell 5.2 (kryssløpskoeffisientene). Der er leveransene fra en næring til en annen regnet som en andel av produksjonen i den mottakende næringen. De beregnede ringvirkningene er basert på standard forutsetninger om at disse kryssløpskoeffisientene er konstante, uavhengig av de produksjonsendringene vi analyserer. Videre ser vi på endringer i sluttleveringene som eksogene. Tankegangen er at økt produksjon til sluttlevering krever produktinnsats og dermed økte leveranser fra de andre næringene og fra import. De næringene som leverer produktinnsats vil så igjen trenge økte leveranser til sin produktinnsats osv. Alt i alt kan behovet for økte leveranser beregnes ut fra matrisen med kryssløpskoeffisienter slik som forklart i

beskrivelsen i vedlegg A. Vedlegget beskriver standard kryssløpsanalyse og definerer de relevante begrepene.

En må være oppmerksom på at de ringvirkningene vi beskriver her er begrenset av at alle sluttleveringene anses som eksogent gitt. I en mer fullstendig modell av økonomien, vil den økte produksjonen i næringene medføre økte inntekter, som i sin tur kan brukes til konsum, investering etc. Disse økningene vil også kunne gi ringvirkninger. Dette er det sett bort fra her. Videre vil økt produksjon i noen tilfeller kreve økte investeringer i produksjonsutstyr, større bygninger mv. En del av denne etterspørselen vil rette seg mot innenlandske produsenter av investeringsvarer, bygg og anlegg mv. og gi ringvirkninger for produksjonen i disse næringene. Dette er det også sett bort fra her. I våre beregninger er investeringene eksogent gitt, uavhengig av produksjonen ellers.

For å levere økt sluttlevering fra hotell- og restaurantnæringen, kreves det produksjonsøkning hovedsakelig i primærnæringene og næringsmiddelindustrien, samt reisebyråvirksomhet mv. Ser vi på næringsmiddelindustrien, finner vi et høyt krav til interne leveranser innen næringen, og dessuten et betydelig krav til leveranser fra primærnæringene. Kravene til internleveranser skyldes aggregeringsnivået for næringene i tabellen. For næringsmiddelindustriens del kan vi tenke på at ferdigmatprodusenter krever produktinnsats fra slakterier, bakere krever leveranser fra møller, meierier etc. I praksis er det slik at næringer som krever mye produktinnsats fra de andre næringene vil få høye kryssløpsmultiplikatorer. De indirekte virkningene (ringvirkningene) av økt sluttlevering fra en næring er altså, med forbehold for næringer med høye krav til internleveranser, økt produksjon i de andre næringene.

Generelt vil ringvirkningene vi finner avhenge av aggregeringsnivået for næringene i den underliggende kryssløpsanalysen. For å minske avhengigheten av aggregeringen, har vi tatt med leveranser mellom næringer som aggregeres til samme næring. Kryssløpskoeffisientene for en næringsgruppe er et veid gjennomsnitt av koeffisientene for delnæringer. Dersom de eksogene endringene i sluttleveringene som vi vil beregne virkningen av, bare gjelder en eller noen av delnæringene, kan forutsetningen om faste kryssløpskoeffisienter for den aggregerte tabellen bli misvisende. Tabellene her er aggregert av plasshensyn. Beregningene er basert på en mer detaljert kryssløpstabell som framgår av vedleggstabellene B22 til B25.

Indikatorer for ringvirkninger i de enkelte reiselivsnæringene

I vedleggstabell B21a har vi satt opp nøkkeltall fra kryssløpsanalysene. Omfanget av ringvirkninger for de enkelte næringene er der vist ut fra størrelsen på kryssløpsmultiplikatorene og kryssløpskorrigerte import- og sysselsettingskoeffisienter.

Kryssløpsmultiplikatorene viser den samlede produksjonsøkningen som kreves for at bedriftene i en næring skal levere en enhet mer til sluttlevering. Hvis sluttleveringene fra luftfartsnæringen øker med en million kroner, viser vedleggstabell B21a at dette krever en samlet produksjonsøkning på 1,8 millioner kroner. Det ligger i situasjonen at produksjonen i luftfartsnæringen må øke med minst en million kroner, mens ringvirkningene som er forskjellen mellom total produksjonsøkning og den initiale økningen i luftfartsproduksjonen er spredd på mange andre næringer.

Som vi ser, er kryssløpsmultiplikatorene ganske forskjellige for de ulike næringene. Minst multiplikator finner vi for oljenæringene. Det henger sammen med at disse næringene hadde minst produktinnsats i forhold til produksjonen. Det betyr ikke at ikke produktinnsatsen fra de andre næringene var stor. Av de andre næringene var det ellers bare offentlig forvaltning og bolignæringen som var under gjennomsnittet for alle næringene. Den største multiplikatoren finner vi for næringsmiddelindustrien. Denne industrien er avhengig av leveranser fra primærnæringene og dessuten av produkter som stammer fra andre produksjonsledd innen næringsmiddelindustrien selv.

Tabell 5.4. Kryssløpsmultiplikatorer, direkte og kryssløpskorrigerte importandeler og årsverk per million kroner produksjon. 2006

Næring	Kryssløps- multiplikator	Importandel prosent	Kryssløps- korrigert importandel. Prosent	Årsverk per mill kr produksjon	Kryssløps-korrigert årsverk per mill kr produksjon
Veid gjennomsnitt for alle næringene	1,5	10	16	0,6	0,9
Veid gjennomsnitt for reiselivsnæringene	1,6	13	20	0,9	1,3
Hotell- og restaurantvirksomhet	1,6	7	13	1,1	1,4
Transport jernbane, sporvei og forst.	1,8	7	16	1,3	1,8
Transport m rutebil og drosje	1,7	5	13	1,3	1,7
Utenriks sjøfart, passasjertransport	1,5	46	57	0,4	0,7
Innenriks sjøfart	1,9	13	25	1,0	1,5
Lufttransport	1,8	29	40	0,3	0,8
Reisebyråvirksomhet mv	1,7	32	43	0,4	0,8
Utleie av transportmidler	1,6	9	17	0,3	0,7
Underholdning, nyheter og kultur	1,5	5	11	0,9	1,2
Sport og annen fritidsvirksomhet	1,5	6	12	0,9	1,3
Veid gjennomsnitt for andre næringer	1,5	10	16	0,6	0,9
Boligtjenester	1,4	2	5	0,0	0,2
Primærnæringer	1,9	8	18	1,0	1,6
Næringsmiddelindustri	2,2	12	26	0,3	1,1
Produksjon av klær, skotøy mv	1,6	24	31	0,7	1,1
Annen industri og bergverk	1,8	23	32	0,4	0,8
Oljevirksomhet	1,2	2	4	0,1	0,1
Kraft og vannforsyning, bygg og anl.	1,8	9	20	0,6	1,1
Varehandel og rep av kjøretøyer	1,7	8	16	0,9	1,4
Annen transport og kommunikasjon	1,6	33	42	0,5	0,8
Annen privat tjenesteyting	1,6	8	14	0,7	1,1
Ikke-markedsrettet tjenesteyting utenom reiseliv	1,4	5	10	1,3	1,6

De sammenveide kryssløpsmultiplikatorene for reiselivsnæringene under ett er litt større enn for de andre næringene. Vektene som er brukt ved gjennomsnittsberegningen, er næringenes andel av totale sluttleveringer fra næringene, målt i basisverdi. Reiselivsnæringene har også noe større import i forhold til produksjonen enn de andre næringene. For sysselsettingskoeffisientene er forskjellen ganske stor, reiselivsnæringene har mange flere årsverk per million kroner produksjon enn gjennomsnittet. En tilsvarende forskjell finnes også i de kryssløpskorrigerte sysselsettingskoeffisientene.

I vedleggstabell B21a er det dessuten spesifisert kryssløpskorrigerte sysselsettings- og importandeler. Siden næringene ikke er like arbeidsintensive, vil sysselsettingsøkningen som følge av økt sluttlevering fra en næring gi et noe annet bilde enn kryssløpsmultiplikatorene. For eksempel ser vi at næringen reisebyråer mv. har en beskjeden sysselsettingsandel. Dette skyldes i stor grad opplegget med bruttoføring av turoperatørene. Ser vi spesielt på hotell- og restaurantnæringen, er både denne næringen og noen av de næringene som leverer produktinnsats til næringen, f.eks. primærnæringene, relativt arbeidsintensive. Siden også kryssløpsmultiplikatoren for næringen er over gjennomsnittet, blir samlet virkning for sysselsettingen av en økt sluttlevering fra næringen betydelig.

For de andre næringene ser vi det er stor spredning i arbeidsintensitet og kryssløpskorrigerte sysselsettingsandeler. En næring som boligtjenester har nesten ikke sysselsetting. Selv om oljeutvinning sysselsetter mange, er produksjonsverdien så stor at sysselsettingen blir liten i forhold. Heller ikke næringsmiddelindustrien er spesielt sysselsettingsintensiv. Det er derimot primærnæringene og offentlig forvaltning. Primærnæringene leverer mesteparten av sin produksjon til produktinnsats i næringsmiddelindustrien, noe som medvirker til at den kryssløpskorrigerte sysselsettingsandelen for næringsmiddelindustrien er relativt stor. Ser vi på forholdet mellom den direkte beregnede sysselsettingsandelen og den kryssløpskorrigerte sysselsettingsandelen, så er forholdstallet klart størst for bolignæringen. Selv om denne næringen ikke har noen sysselsetting av betydning, så vil økt boliggetterspørsel i modellen kreve økte leveranser fra bygge- og anleggsnæringen

til vedlikehold og fra finansnæringen for indirekte beregnede finanstjenester. Disse næringene har mer normale sysselsettingskoeffisienter, slik at den indirekte sysselsettingen blir mye større enn den direkte beregnede sysselsettingen.

Importandelene for næringene viser leveranse av import til produktinnsats i forhold til produksjonen i næringen. Ved en eksogen økning i sluttleveringene fra en næring, vil en få en øking i produksjonen i mange andre næringer (ringvirkninger), som hver for seg vil kreve økt import til disse næringene. De kryssløpskorrigerte importandelene for en næring, viser samlet import som en økt sluttlevering vil gi opphav til, både i den næringen som får økt sluttlevering og i de andre næringene, sett i forhold til produksjonen. Vi viser til vedlegget om kryssløpsanalyse for en forklaring av hvordan de kryssløpskorrigerte kryssløpsandelene beregnes.

De kryssløpskorrigerte importandelene gjenspeiler at tjenesteytende næringer ikke er like avhengige av importert produktinnsats som industrien. Også for importen er både det direkte beregnede gjennomsnittstallet og de kryssløpskorrigerte tallene litt høyere for reiselivsnæringene enn for de andre næringene. Utenriks sjøfart, lufttransport og reisebyråvirksomhet er, i tillegg til industrien, næringer som kjøper en stor del av produktinnsatsen i utlandet. For reisebyråvirksomhet mv. er det her igjen bruttoføringen av turoperatørene som spiller inn.

Tabell 5.3 viste det totale omfanget av ringvirkningene for næringene. Ringvirkningsanalysen viser imidlertid også ringvirkningene for de enkelte næringene som bidrar til denne summen. Dette går fram av virkningskoeffisientene (se definisjon i vedlegg A). En slik virkningskoeffisient $v(i,j)$ viser altså økt produksjon i næring i som følge av at sluttleveringene fra næring j øker med en enhet. Disse virkningskoeffisientene for hver enkelt reiselivsnæring er tatt inn som vedleggstabell B22 til B25. Disse tabellene viser også den detaljerte næringsinndelingen som er lagt til grunn for ringvirkningsanalysene.

I vedleggstabell B22 viser kolonnen for restaurantnæringen hvilke ringvirkninger det gir for næringene i forspalten hvis sluttleveringene fra næringen (f. eks. norske husholdninger turistkonsum) får en økning med en enhet. Virkningen blir størst for restaurantene selv, de må jo produsere den økte sluttleveringen og litt til. Av ringvirkningene for de andre næringene, er det konsekvensen for forretningsmessig tjenesteyting som har størst betydning. Dette er også tilfelle for de fleste andre reiselivsnæringene. Restaurantnæringen har imidlertid også nesten like stor betydning for nærings- og nytelsesmiddelindustrien. Vi finner ringvirkninger også for varehandel, annen industri og for primærnæringene. For de andre næringene er det bare mindre utslag. For hotellnæringen finner vi ringvirkningene i de samme næringene, men med mye høyere vekt på forretningsmessig tjenesteyting og mindre vekt på de andre næringene. For hotellene har finansnæringen større ringvirkninger enn primærnæringene.

Vedleggstabellene B23 og B24 viser virkningstabellene for reiselivsnæringene innen samferdsel. For disse næringene blir det ringvirkninger av betydning for næringen tjenester i tilknytning til transport. For rutebiltransport, innenriks sjøfart og luftfart er det tjenester i tilknytning til transport som viser størst ringvirkninger, og ikke forretningsmessig tjenester, som i de andre næringene. Vi ser at flere av transportnæringene gir ringvirkninger for post og telenæringene. Jernbane og sporveisdrift gir ringvirkninger for kraftforsyning. Det er videre virkninger for industri og varehandel. Særlig for sjø- og lufttransport er ringvirkningene for industrien betydelige. Utleie av transportmidler gir ringvirkninger for reparasjonsnæringen. Reisebyråer og turoperatørvirksomhet gir størst ringvirkninger for forretningsmessig tjenesteyting og luftfart.

Av de kulturelterte reiselivsnæringene i vedleggstabell B25, gir sport og fritidsvirksomhet størst ringvirkninger for bygg og anlegg. De øvrige kulturrelaterte reiselivsnæringene viser størst ringvirkninger for forretningsmessig

tjenesteyting. Det er ringvirkninger innen industri og finansnæringene. Sport og fritidsvirksomhet gir også ringvirkninger innen annen markedsrettet tjenesteyting. Kulturell tjenesteyting i kommuner og ideelle organisasjoner gir ringvirkninger for varehandel.

5.4. Turistkonsumets betydning

Til nå har vi sett på resultater for enkelt næringer og aggregater beregnet som veide gjennomsnitt med totale sluttleveringer som vektorer. Her vil vi beregne resultater som bygger på sammensetningen av turistkonsumet. Alle næringene vil altså stå overfor endringer i sluttleveringene. Det kan dessuten være nyttig å se nærmere på størrelsen av de beregnede tallene. Her er dette gjort på to ulike måter. Først ser vi på konsekvensene av en økning i turistkonsumet til norske husholdninger og utenlandske turister på 10 prosent. Dernest ser vi konsekvensene av en økning på 100 millioner i turistkonsumet for hver av de to gruppene.

En slik økning i sluttleveringene på 10 prosent vil ha direkte virkninger for produksjonen i næringene som framgår allerede av tabellen med turistkonsum (tabell 5.1 over). Så vil en få indirekte virkninger ved at bedrifter som normalt produserer produktinnsats til disse næringene får økt etterspørsel. Så vil disse næringene igjen trenge produktinnsats osv. Omfanget av de totale virkningene kan beregnes med kryssløpsmodellen.

Denne beregningen er ikke nødvendigvis noen god prognose for hva som faktisk ville skje dersom turistkonsumet økte med ti prosent. Til det er det for mange effekter som det ikke tas hensyn til. Imidlertid kan det vise effekten av at næringene er koblet sammen ved at de trenger leverer produktinnsats til hverandre.

Merk videre at vi bare ser på betydningen av nordmenns og utlendingers turistkonsum, ikke på forretningsreiser. Kostnadene til forretningsreiser inngår i produktinnsatsen i næringene i nasjonalregnskapet og kan dermed ikke regnes for eksogene i kryssløpsanalysen. Dette er en av flere begrensninger ved kryssløpsanalysen som analyseverktøy.

Resultatene av disse beregningene er vist i vedleggstabell B21a. Vi ser at de beregnede ringvirkningene i reiselivsnæringene, målt på vår spesielle måte, er forholdsvis beskjedne. Ringvirkningene for de andre næringene er derimot betydelige større for de andre næringene enn for reiselivsnæringene selv. Mens de direkte virkningene naturlig nok er størst for reiselivsnæringene, er de indirekte virkningene som anslås med kryssløpsmodellen fordelt først og fremst på de andre næringene. Særlig er dette klart for utlendingenes turistkonsum.

Konsekvensen av 10 prosent økning i turistkonsumet – direkte og indirekte for næringene

Totalt sett vil 10 prosent økning i turistkonsumet (med unntak av forretningsreisendes konsum) gi opphav til størst produksjonsøkning i hotell- og restaurantvirksomhet. Produksjonen øker med 1,6 milliarder. Det aller meste av denne økningen skyldes det direkte utslaget av den eksogene etterspørselsøkningen som er forutsatt, ringvirkningene er forholdsvis beskjedne. Det er også for hotell- og restaurantnæringen at sysselsettingsendringen blir størst. Hotell- og restaurantnæringen får 15 prosent av produksjonsøkningen men 27 prosent av den beregnede økningen i sysselsettingen.

Vi ser også en stor produksjonsøkning for annen privat tjenesteyting. Vi ser at nesten hele produksjonsøkningen på 1,2 milliarder er ringvirkninger, de direkte virkningene økningen i turistkonsumet er beskjedent (64 millioner). Produksjonsøkningen gir også en betydelig økning i sysselsettingen.

Den tredje næringsgruppen som får en produksjonsøkning på over en milliard kroner, er reisebyråvirksomhet mv. Nesten hele denne produksjonsøkningen er en

direkte følge av den forutsatte etterspørselsøkningen, ringvirkningene er ubetydelige. For denne næringen er det bare turistkonsumet for norske husholdninger som har betydning, det er i praksis ingen virkning av en etterspørselsøkning fra utlendingenes turistkonsum.

Det er ellers også store produksjonsøkninger i industri og luftfart. Av disse to næringene har industrien betydelige ringvirkninger, mens økningen i luftfarten i stor grad er en direkte virkning. For de andre næringene ser vi relativt betydelige ringvirkninger fra varehandel og bygg og anlegg. Over tre firedeler av produksjonsøkningen kommer som ringvirkninger for varehandel/ bygg og anlegg.

En kan merke seg at kryssløpsanalysen ikke skiller mellom hva slags sluttlevering som forutsettes å endre seg, de beregnede ringvirkningene er de samme enten sluttleveringen er turistkonsum eller eksport/utlendingers turistkonsum. Kryssløpsmodellen er dessuten en lineær modell. Hvis en for eksempel ønsker å se på en endring i konsumet på 5 prosent, så blir konsekvensene av dette for produksjon og sysselsetting halvparten så store som de vi har beregnet i vedleggstabell B21a, som forutsetter en endring på 10 prosent.

Konsekvenser av konsumøkningen for BNP

Hvor mye betyr slike endringer i turistkonsumet for bruttonasjonalproduktet (BNP) i Norge? Den enkle kryssløpsmodellen vi bruker er for enkel til å si for mye om dette. Med de begrensningene som ligger i modellen, kan vi likevel gi et svar på spørsmålet. Det er da best å tenke på BNP som summen av sluttleveringer minus import. Summen av sluttleveringene er eksogent gitt i analysen, og tilsvarer 10 prosent av sluttkonsumet (uten forretningsreisendes konsum) i tabell 5.1, dvs. 6,4 milliarder. Økningen i turistkonsumet for norske turister vil gi tilsvarende økt konsum i husholdningene, mens økningen av utlendingers turistkonsum vil gi tilsvarende økt eksport. Kryssløpsberegningene viser at produksjonsøkningen blir til sammen 10,6 milliarder kroner. Mesteparten av dette er imidlertid økt produktinnsats levert fra andre næringer, og påvirker ikke BNP for Norge. Den eneste komponenten i kryssløpsanalysen som påvirker BNP blir endringer i importen. Dersom turistkonsumet øker, trengs mer import. Beregnet med kryssløpsmodellen tilsvarer dette 0,8 milliarder. Samlet sett vil følgelig ti prosent økning av turistkonsumet med de forutsetningene vi bygger på her, medføre 5,6 milliarder høyere BNP.

Konsekvenser av en økning i turistkonsumet på 100 millioner kroner

En annen måte å spesifisere eksogene endringer på, er å forutsette en økning på 100 millioner kroner i både nordmenns og utlendingenes turistkonsum. Det gjør det enklere å sammenlikne strukturen i ringvirkningene av de to gruppenes forbruk. Resultatene av dette regneeksempelet er vist i vedleggstabell B21b.

Vi har tenkt oss at det er kjøperverdien av turistkonsumet som øker med 100 millioner kroner. Dette får fram at en betydelig del av økningen i konsumet "lekker" i form av import og produktskatter. Denne lekkasjen er klart størst for utlendingenes turistkonsum. Bare 78 prosent av økningen i utlendingenes turistkonsum vil slå ut i en økt etterspørsel for de norske næringene. For norske husholdningers turistkonsum vil en større del (85 prosent) rette seg mot innenlandske produsenter. Den direkte etterspørselsøkningen som retter seg mot andre næringer enn reiselivsnæringene er forholdsvis lik for nordmenns og utlendingers konsum, mens norske husholdningers konsum i større grad retter seg mot reiselivsnæringen. Fordelingen etter næring er nokså ulik for utlendinger og nordmenn. Norske husholdninger får en større del av konsumet fra reisebyråer mv (turoperatører), luftfart og bolig tjenester enn utlendingene, mens de til gjengjeld bruker mer hotell- og restauranttjenester og leveranser fra næringsmiddelindustri og varehandel.

Totalt sett er det konsumøkningen for norske husholdninger som gir størst økning i produksjonen hos norske bedrifter. Dette skyldes at en større del av konsumøkningen retter seg mot det norske næringslivet. Hvis vi beregner ringvirkningene totalt som økt produksjon minus økt konsum fra norske bedrifter, blir ringvirkningene totalt like store for nordmenn som for utlendinger. Ringvirkningene for reiselivsnæringene selv er større for norske husholdningers turistkonsum enn for utlendingenes konsum, mens det er omvendt for de andre næringene. Klart størst ringvirkninger fås for annen privat tjenesteyting.

Økningen i sysselsettingen i reiselivsnæringene er omtrent like stor ved en økning i norske husholdningers turistkonsum som ved en økning i utlendingenes turistkonsum. Imidlertid er økningen i sysselsettingen for de andre næringene klart størst ved en økning i utlendingenes turistkonsum. Totalt øker sysselsettingen med 80 personer dersom norske husholdningers turistkonsum øker med 100 millioner, mens samme økning i turistkonsumet fra utenlandske turister ville gi 91 flere årsverk. Sysselsettingsøkningen som følge av økt turistkonsum for utenlandske turister ville først og fremst komme i hotell- og restaurantnæringene, men vi ville også få betydelige sysselsettingsøkninger i varehandel/ reparasjon av kjøretøyer og annen privat tjenesteyting. De samme næringene ville få økt sysselsetting i alternativet der norske husholdningers turistkonsum økte, men økningen ville da bli markert lavere for hoteller og restauranter og for varehandel/reparasjoner. En økning i norske turistenes turistkonsum ville gi større sysselsettingsøkning for reisebyråer og for et par av transportnæringene (lufttransport, transport med drosje og rutebil). Eksemplet med økning i utlendingenes turistkonsum gir økt sysselsetting i primærnæringer og næringsmiddelindustri, noe en ikke ser hvis bare norske husholdningers konsum øker.

5.5. Oppsummering av ringvirkningsanalysen

Ringvirkningsanalysene slik det er gitt eksempler på her, har en forholdsvis partiell natur. Mange sammenhenger som er viktige i økonomien, er sett bort fra i de enkle eksemplene over. Beregningene våre må tolkes mer som en illustrasjon av sammenhengene som kommer fram i kryssløpstabellen, enn som prognoser for virkningene av de spesifiserte endringene i sluttleveringer.

Til tross for begrensningene kan kryssløpsanalysen likevel vise koblinger mellom næringene. Disse koblingene viser hvordan næringene er avhengige av leveranser fra andre næringer i produksjonen. Tallene i kryssløpsmatrisene i vedleggstabell B21b kan belyse strukturelle forhold i økonomien helt uavhengig av om de brukes som datagrunnlag for ringvirkningsanalyser.

Ringvirkningsanalysene viser at reiselivsnæringene totalt har litt større kryssløpsmultiplikator enn gjennomsnittet for andre næringer. Ringvirkningene av økt turistkonsum faller imidlertid i hovedsak på de andre næringene. Størst betydning har ringvirkningene for annen privat tjenesteyting. Vi ser videre ringvirkninger for annen transport og kommunikasjon. Begge disse næringene inneholder delnæringer som er sterkt knyttet til enkelte reiselivsnæringer som eiendomsforvaltning og tjenester tilknyttet transport. En kobling mellom næringene gjelder hoteller og restauranters matservering, som gir ringvirkninger for næringsmiddelindustri og primærnæringene.

Våre resultater viser at reiselivsnæringene har betydelig større sysselsettingsmultiplikatorer enn andre næringer. Utlendingers turistkonsum gir større ringvirkninger for sysselsettingen enn en tilsvarende økning i norske husholdningers turistkonsum. Konsekvensene for sysselsettingen av økt turistkonsum er størst innen hotell- og restaurantnæringen. Dette er i stor grad en direkte følge av produksjonen som kreves for å levere det økte konsumet, de beregnede ringvirkningene for næringen er små. Ringvirkningene har størst betydning for sysselsettingen innen annen privat tjenesteyting og varehandel/reparasjoner av kjøretøyer.

6. Andre statistikker som belyser turisme

Satellittregnskapet for turisme er beregnet ved hjelp av en rekke ulike typer statistikk. Statistikk som benyttes som grunnlag for beregning av tall til nasjonalregnskap og/eller satellittregnskap blir gjerne omtalt som grunnlagsstatistikk. Grunnlagsstatistikken til nasjonalregnskapet og satellittregnskapet for turisme kan i seg selv være med å belyse reiselivets rolle i norsk økonomi. I dette kapitlet beskrives de ulike statistikkene og deres rolle i beregningen av satellittregnskapet. Statistikkene utarbeides hovedsakelig av Statistisk sentralbyrå. Statistikker utarbeidet av Transportøkonomisk Institutt og Avinor benyttes regelmessig i beregningene av satellittregnskapet og omtales derfor også her.

6.1. Strukturstatistikk

Strukturstatistikkene er næringsstatistikk der formålet er å gi detaljert informasjon om aktiviteten i en gitt næring. Statistisk sentralbyrå utarbeider strukturstatistikk for de fleste næringer. Variablene som publiseres varierer mellom næringsgruppene, men nøkkeltall som antall sysselsatte, omsetning og antall enheter er inkludert i alle. Videre inkluderes som regel regnskapstall som driftsresultat og investeringer.

Statistikkene dekker foretak og bedrifter i en rekke næringer i henhold til Standard for næringsgruppering (SN). Et foretak er normalt én juridisk enhet. En bedrift er én lokal funksjonell enhet som hovedsakelig driver med aktiviteter innenfor én bestemt gruppe. For eksempel kan ett foretak drive to hoteller i forskjellige byer. Dette foretaket består da av to bedrifter. Av næringene som omfattes av strukturstatistikkene er blant annet hotell- og restaurantvirksomhet og transportvirksomhet godt dekket. Det finnes også strukturstatistikk for kulturell tjenesteyting, men den dekker kun 92.1 Film og video og 92.4 Nyhetsbyråer⁵ av de kulturaktivitetene som inkluderes i satellittregnskapet for turisme. Sport og annen fritidsvirksomhet er ikke dekket.

Endelige strukturstatistikk publiseres årlig og normalt 17 måneder etter referanseårets utløp. Foreløpige tall, som kun omhandler sysselsetting og omsetning for foretak, publiseres ti måneder etter referanseårets utløp.

Strukturstatistikkene publiseres på landsnivå og med enkelte tall etter fylke. Noen resultater kan beregnes på lavere nivå.

Noen resultater om sysselsetting, omsetning og lønnsomhet

I vedleggstabellene B27 og B28 bakerst i denne rapporten er noen av resultatene for 2006 satt sammen for de næringene som inngår i satellittregnskapet for turisme, og som det finnes strukturstatistikk for. Her er det først gitt en oversikt over antall bedrifter etter næringsgrupper og antall sysselsatte, det vil si antall eiere og lønnstakere. Resultatene for dette ble omtalt i avsnitt 4.3.1.

I vedleggstabell B28 gis det videre resultater etter næringsgrupper for antall bedrifter, antall sysselsatte, omsetningen, driftsinntektene og driftskostnadene. Driftsresultatet som er driftsinntekter minus driftskostnader, er også gitt. Driftsresultatet kan brukes som et mål på lønnsomheten i næringene. I hotell- og restaurantnæringen var driftsresultatet på 2,8 milliarder kroner i 2006. Fordelt per sysselsatt ble driftsresultatet 33 000 kroner. Fra 2004 til 2006 har lønnsomheten forbedret seg noe da driftsinntektene har økt mer enn driftsutgiftene. Forskjellen var på 2,3 prosentpoeng.

Driftsmarginen i hotell- og restaurantnæringen i 2004 var på 3,7 prosent og på 5,7 prosent i 2006. Driftsmargin er et annet lønnsomhetsmål og er definert som differansen mellom driftsinntekt og driftskostnad som andel av driftsinntektene.

⁵ I henhold til SN2002 (Statistisk sentralbyrå, 2002).

Innen transportnæringene som er relatert til turisme var driftsresultatet i underkant av 23 milliarder kroner i 2006. Fordelt per sysselsatt ble driftsresultatet 238 000 kroner. Driftsmarginen var på 11,1 prosent. Om man holder utenriks sjøfart som hovedsakelig består av godtransport, utenfor, ble driftsresultatet per sysselsatt 93 400 kroner og driftsmarginen på 8,5 prosent.

I en sammenlikning mellom resultatene fra strukturstatistikkene og satellittregnskapet for turisme er det verdt å merke seg noen betydelige forskjeller. For det første skiller ikke strukturstatistikkene mellom passasjer- og godtransport som næring. For utenriks sjøfart er da omsetningen innen hele næringen utenriks sjøfart med i strukturstatistikken, mens det kun er produksjonen i den delen av næringen utenriks sjøfart som er involvert i passasjertransport, som er inkludert som reiselivsnæring i satellittregnskapet for turisme. For det andre er det viktig å være klar over at det er viktige definisjonsforskjeller mellom begrepet omsetning og variabelen produksjon som benyttes i nasjonalregnskapet. Blant annet er det verdt å nevne at omsetningen for reisebyråene er markant høyere i strukturstatistikken enn det som inngår i beregnet produksjonen i nasjonalregnskapet og satellittregnskapet for turisme. Dette skyldes at omsetningen i strukturstatistikken føres brutto, noe som vil si at den inkluderer hele kostnaden for eksempel til en flybillett og ikke bare provisjonen reisebyrået får for salget fra flyselskapet eventuelt gebyret reisebyrået tar for formidlingen. I satellittregnskapet føres produksjonen netto og inkluderer dermed kun marginene til reisebyråene. For turoperatørene benyttes bruttoførte tall både i strukturstatistikken og i satellittregnskapet for turisme.

For mer informasjon om strukturstatistikkene, se:
<http://www.ssb.no/emner/10/01/stover/>.

Bruk av strukturstatistikkene nå og fremover

Strukturstatistikkene ble første gang publisert for årgangen 1998. Før det utarbeidet Statistisk sentralbyrå liknende statistikk kun for industrien. Nesten alle relevante strukturstatistikker er tatt i bruk i beregningene av satellittregnskapet for turisme. Strukturstatistikkene har bidratt til økt kvalitet av statistikkgrunnlaget til satellittregnskapet.

Dataene til strukturstatistikkene hentes tildels direkte inn fra foretakene. Det dreier seg hovedsakelig om informasjon som ikke inngår, eller er utilstrekkelig, i offentlige registre. Dette gjelder blant annet en del opplysninger om bedriftene innen foretaket. For nasjonalregnskapets realdel som satellittregnskapet for turisme bygger på, er det den delen av strukturstatistikken som er basert på bedrift som blir benyttet.

Viktige registre for utarbeiding av strukturstatistikkene er næringsoppgaver fra Skattedirektoratet, omsetningstall fra Manntallet over merverdiavgiftspliktige, årsregnskapene fra Regnskapsregisteret i Brønnøysund og lønnstakeropplysninger fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret. Bruken av registre som har tiltatt de siste årene. Dette åpner for en rekke muligheter til å produsere statistikk uten å øke oppgavebyrden til næringslivet.

Det er imidlertid noen nye utfordringer i sammenheng med økt bruk av registre i datainnsamlingen. Som et eksempel oppgir mange drivere av barer til Enhetsregisteret at formålet med driften er restaurantvirksomhet. Dette gjøres blant annet for lettere å få skjenkebevilling. Det fører til at de får feil næringskode, og det er noe som påvirker kvaliteten til statistikker hvor næringskodene brukes til å definere populasjonen og til publisere resultater etter. Et annet eksempel er en del innovativt eierskap i overnattingsnæringen. Det vil si at driften av hotellet er i et foretak, mens eiendommen er i et annet foretak eller eid av privatpersoner. I mange tilfeller skal eiendomsforetaket da beregnes sammen med foretaket hvor hoteldriften ligger og ikke som et foretak som driver med eiendomsdrift. Denne koblingen er ofte ikke

tydelig. Konsekvensen er blant annet at investeringstallene blir lavere enn de reelt er for overnattingsnæringen og for høye for eiendomsdriftsnæringen.

Kultur- og fritidssektoren er fremdeles dårlig dekket av statistikk. Innføringen av frivillighetsregisteret kan åpne for noen bedringer ved at vi får en bedre oversikt over hvem aktørene er og hva de driver med. En annen faktor som kan bidra til å bedre statistikkgrunnlaget, er at standarden for næringsgruppering ble revidert i 2007. Denne standarden ligger til grunn i Enhetsregisteret hvor alle foretak i Norge må registrere seg, og i Statistisk sentralbyrås Bedrifts- og foretaksregister samt i de produserte statistikkene. I den reviderte standarden (SN2007) er blant annet kulturvirksomhet blitt finere inndelt enn tidligere. Det ville være en betydelig fordel for kvaliteten på satellittregnskapet for turisme om det ble utarbeidet mer statistikk for næringer innen denne næringsgruppen.

Revisjonen av næringsstandarder innebar også at foretak som driver hovedsakelig med passasjertransport ble skilt ut fra foretak som hovedsakelig driver med godstransport, i motsetning til den tidligere standarden SN2002. SN2007 er tatt i bruk i strukturstatistikkene og resultatene vil bli brukt i senere beregninger av satellittregnskapet.

6.2. Omsetningsindekser

Omsetningsindeksene som utarbeides av Statistisk sentralbyrå har som formål å måle endring i omsetning for bedriftene i en rekke næringer, som alle samferdsels- og reiselivsnæringene.

Statistikkene publiseres kvartalsvis innen to måneder etter referansemånedens utløp. Statistikken utarbeides etter samme standarder som strukturstatistikkene og er dermed en indikator på hva resultatene i sistnevnte kommer til å bli. Kilden som brukes er hovedsakelig Skattedirektoratets oppgaveregister for merverdiavgift. For enheter eller næringer som ikke er merverdiavgiftspliktige benyttes det spørreskjema.

Før omsetningsindeksene ble innført, produserte Statistisk sentralbyrå liknende statistikker blant annet for restauranter og hotellenes losjiiinntekter. Arbeidet med å utarbeide omsetningsindeksene startet for om lag ti år siden. De første resultatene ble publisert for om lag fem år siden, og de innarbeides gradvis i nasjonalregnskapet. For satellittregnskapet for turisme har omsetningsindeksene bidratt til bedret statistikkgrunnlag for beregning av foreløpige tall på nasjonalt nivå.

For mer informasjon om indeksene, se: www.ssb.no/sroi/.

6.3. Overnattingsstatistikk

Overnattingsstatistikkene til Statistisk sentralbyrå måler antall overnattinger på hoteller, campingsplasser og andre kommersielle overnattingsbedrifter, samt den totale losjiiomsetningen. Hotellstatistikken ble etablert i 1950 og camping- og hyttegrendstatistikkene i 1968. I tillegg utarbeider Statistisk sentralbyrå fra 1999 en hytteformidlerstatistikk for å fange opp utleie av private hytter via kommersielle utleiere.

Overnattingsstatistikkene utarbeides månedlig og blir publisert om lag fire uker etter referansemånedens utløp. Statistikkene skiller mellom type overnattingsbedrift, formålet for gjestens opphold, gjestens bostedsland og beliggenheten til bedriften. Dette er illustrert i tabell 6.1. Statistikken publiseres på fylkesnivå, men kan brytes ytterligere ned på oppdrag.

Tabell 6.1. Hotell og andre overnattingsbedrifter. Overnattinger, etter fylke og formål. Februar. 2008

	I alt	Kurs, konferanse	Yrke	Ferie, fritid
I alt	1 435 241	220 042	586 036	629 163
Østfold	18 205	2 576	11 264	4 365
Akershus	99 453	33 321	46 313	19 819
Oslo	218 016	22 768	135 007	60 241
Hedmark	53 863	3 418	13 221	37 224
Oppland	196 960	29 224	13 398	154 338
Buskerud	180 265	25 937	19 158	135 170
Vestfold	22 976	3 732	12 104	7 140
Telemark	76 577	5 993	11 515	59 069
Aust-Agder	19 202	2 011	7 989	9 202
Vest-Agder	39 189	5 718	23 443	10 028
Rogaland	92 230	11 342	68 597	12 291
Hordaland	120 668	15 961	62 284	42 423
Sogn og Fjordane	25 993	6 162	12 105	7 726
Møre og Romsdal	48 601	8 703	33 064	6 834
Sør-Trøndelag	83 393	15 866	38 393	29 134
Nord-Trøndelag	20 242	6 908	7 948	5 386
Nordland	46 807	8 013	29 724	9 070
Troms Romsa	51 751	9 342	29 349	13 060
Finnmark Finnmarku	20 850	3 047	11 160	6 643

Hvor lønnsom er hoteldriften?

I overnattingsstatistikken for hotell og andre overnattingsbedrifter finner man videre et annet mål for lønnsomhet enn de som er beskrevet i avsnittene 4.4.2 og 6.1. Målet som brukes her er oppnådd pris per tilgjengelig rom. Denne finner man ved å ta utgangspunkt i oppnådd pris for utleide rom og kapasitetsutnyttelsen. Dette er illustrert i tabell 6.2.

Tabell 6.2. Hotell og andre overnattingsbedrifter. Priser og kapasitetsutnyttning

År	Oppnådd pris per utleide rom. Kroner	Kapasitetsutnyttning. Prosent	Oppnådd pris per tilgjengelige rom. Kroner
2005	717	52,1	374
2006	746	54,6	407
2007	811	56,8	461
2008	868	55,3	480

Fra tabell 6.2 kan man se at prisene steg hvert år i perioden 2005 til 2008. Økningen avtok mot slutten av perioden og samtidig gikk kapasitetsutnyttningen ned.

Endringene i prisene og kapasitetsutnyttningen er illustrert i figur 6.1. Her ser man at kapasitetsutnyttningen gikk ned med 2,6 prosent fra 2007 til 2008. Prisen på de utleide rommene økte med 7,8 prosent, men siden kapasiteten ble dårligere utnyttet, var det kun en økning på 4,2 prosent i lønnsomheten målt i oppnådd pris per tilgjengelig rom.

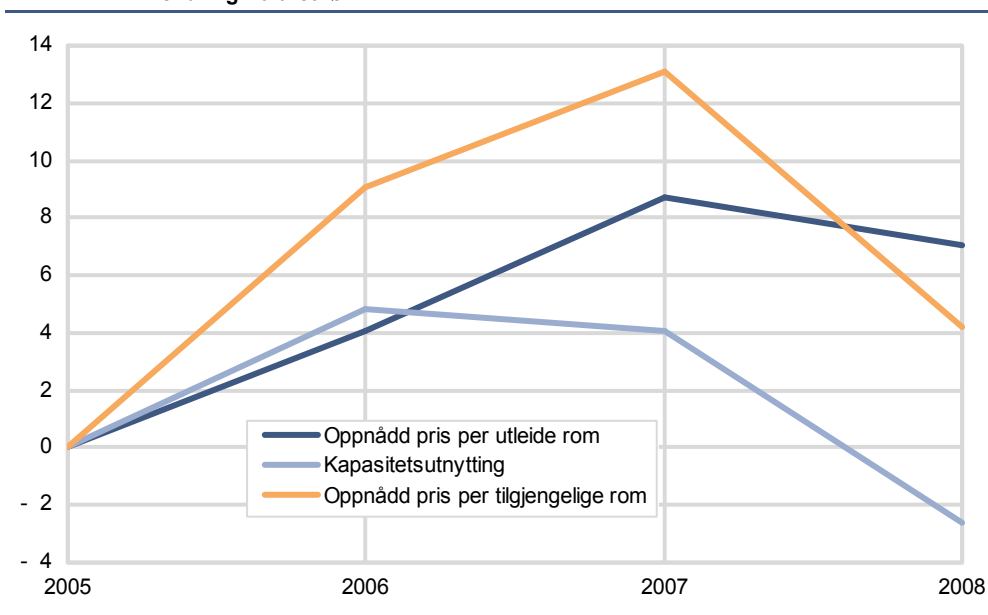
I denne sammenlikningen er det verdt å merke seg at det ble innført merverdiavgift på overnattingstjenester i september 2006. Det er ikke her gjort beregninger på hvordan dette har påvirket prisene.

For mer informasjon om statistikkene, se:

<http://www.ssb.no/emner/10/11/hytteform/> og

<http://www.ssb.no/emner/10/11/overnatting/>.

Figur 6.1. Hotell og andre overnattingsbedrifter. Priser og kapasitetsutnyttning. Prosentvis endring fra året før

Bruk av overnattingsstatistikkene nå og fremover

Overnattingsstatistikkene har fra start vært en viktig kilde for satellittregnskapet for turisme. De har like fullt sine begrensninger. En begrensning er at statistikkene ikke inkluderer hoteller med færre enn tjue senger, campingplasser med færre enn åtte hytter eller femti oppstillingsplasser og hyttegrender med færre enn tre hytter. Videre telles som regel ikke antall personer, men antall vogner, telt og hytter for campingplassene og hyttegrendene. Dette blir omregnet til antall personer ved hjelp av gamle og usikre nøkler. Hovedtrekkene i overnattingsnæringene blir godt dekket, men ekskluderingen av små enheter og estimeringen av antall personer i deler av statistikkene gjør utslag på regionale beregninger. Et revidert EU-direktiv er på trappene for disse statistikkene hvor dekningsgraden kreves økt.

Flere av enhetene som driver med overnattingsvirksomhet faller under størrelseskravene. For mindre enheter er ofte overnattingsaktiviteten en biaktivitet til annen virksomhet som landbruk. Det er derfor en utfordring å identifisere alle bedriftene som tilbyr overnattings tjenester. Innføringen av merverdiavgiftsplikt for overnattings tjenester har ført til at situasjonen har bedret seg de siste årene. Dette skyldes at enheter som tidligere ikke har vært registrert nå har måttet gjøre det. Små enheter kan fremdeles velge å ikke registrere seg.

En økende utfordring er såkalte innovative eierskap. Flere hoteller og hyttegrender består av enheter som eies av privatpersoner som bruker disse som feriebolig. Når de private eierne ikke bruker ferieboligen selv, disponerer hotellet eller hyttegrenden disse. Ofte merker ikke gjesten at enheten ikke er en del av den ordinære driften. Hvorvidt overnattingsbedriftene rapporterer statistikk for de enhetene som er privat eide varierer. Det jobbes både internasjonalt og nasjonalt med løsninger på å fange opp endringer som skyldes denne omstruktureringen.

Overnattingsstatistikkene dekker en rekke nyttige aspekter som hvorfor man bor på hotell og hvor gjesten kommer fra, men denne informasjonen kan ikke knyttes sammen. Statistikken kan for eksempel ikke brukes til å identifisere antall yrkesovernattinger foretatt av nordmenn og til hvilken pris. For om lag fem år siden startet innhenting av overnattingsstatistikk direkte fra hotellenes bookingsystem. Dette har fungert veldig bra, og det forsøkes nå å utvide bruken slik at statistikk kan lages etter formål, bosted og pris under ett. Om tiltaket lykkes, vil Statistisk sentralbyrå få et betydelig bedre datagrunnlag mens oppgavebyrden til hotellene forblir uendret.

6.4. Primærnæringsstatistikk

Primærnæringsstatistikkene har som formål å belyse forhold rundt jordbruk, skogbruk, fangst og fiske. Mange aktører i primærnæringene driver med binæringer som leiekjøring, utleie av hus, utleie av fiske- og jaktrettigheter og gårdsturisme.

Gårdsturisme og jakt & fiske

Spørsmål om binæringer er inkludert i den tiårige landsbrukstelingen og de mellomliggende landbruksundersøkelsene. Spørsmålet har inntil forrige undersøkelse kun bestått av et avkrysningsspørsmål om man har tilleggsnæringer fordelt etter noen gitte typer. I den nyeste undersøkelsen ble også spørsmål om inntekt inkludert. I 2006/07 viser denne undersøkelsen at det var 49 935 jordbruksbedrifter i alt i Norge og at 20 105 av disse hadde tilleggsnæringer. 2 325 jordbruksbedrifter oppga at de drev med gårdsturisme og dette resulterte i en bruttoinntekt på 267 millioner kroner i 2006. Gårdsturisme var dermed den nest største tilleggsnæringen i henhold til undersøkelsen. Bruttoinntekten er av usikker karakter da kun om lag to tredjedeler av de som krysset av for at de har tilleggsnæringer besvarte dette spørsmålet. Begrepet gårdsturisme er ikke definert i undersøkelsen utover at camping og hytteutleie inkluderes.

Videre utarbeides det statistikk om jakt og fiske i Norge. Dette er aktiviteter som utføres av privatpersoner, og i mange tilfeller er aktivitetene rundt fangsten en del av turismen. Statistikkene på området gir blant annet en oversikt over hvor jegerne bor og hvor byttet blir fanget. Hvem som jakter hvor er derimot ikke inkludert.

For mer informasjon om primærnæringsstatistikkene, se:

www.ssb.no/emner/10/04/10/jordbruk/ og www.ssb.no/emner/10/04/10/jakt_fiske/.

Bruk av primærnæringsstatistikkene nå og fremover

Omfanget av statistikkene er for begrenset til at den kan brukes aktivt i beregningen av satellittregnskapet for turisme. Det arbeides med å inkludere flere spørsmål om tilleggsnæringene i den neste landbrukstelingen som finner sted i 2010. Av ressurs- og kvalitetsgrunner ser dette ut til å bli vanskelig, men en populasjon vil uansett kunne defineres etter denne tellingen.

Hvorvidt landbrukstelingen eller undersøkelser basert på den kan belyse konseptet gårdsturisme er diskutabelt. For å inkluderes i landbrukstelingen, må det være drift på gården eller den kan være forpaktet bort. Om man definerer gårdsturisme som all turisme i bygdene, vil aktiviteter som produseres på tidligere gårder hvor jord, skog og dyr er solgt ekskluderes. For turisten vil det like fullt se ut som en gård.

Å benytte seg av landbrukstelingen vil videre gi en utfordring i å unngå dobbelttelling med andre statistikker. På flere gårder hvor det drives gårdsturisme av større omfang er virksomheten i flere tilfeller skilt ut som eget foretak. Foretaket får da næringskode etter hovedaktiviteten som for eksempel kan være drift av campingplasser og restaurantdrift. Gårder som driver overnattingsvirksomhet over størrelseskravene til overnattingsstatistikkene er med der uavhengig av om driften er skilt ut i egen bedrift eller ei. Ved å koble registre med adresser og eierforhold kan noen av disse identifiseres, men usikkerheten vil fremdeles være stor.

For å kunne produsere statistikk for gårdsturisme, må begrepet først defineres og dagens undersøkelser må utvides. Spesielt vil det være viktig både prinsipielt og praktisk å avgrense mot annen virksomhet for å unngå dobbelttelling i forhold til annen virksomhet/andre statistikker.

6.5. Transportstatistikk

Statistisk sentralbyrå publiserer en rekke statistikker som dekker samferdsel, i tillegg til strukturstatistikkene og omsetningsindeksene omtalt ovenfor. De som er relevante for turisme er spesielt statistikk for kollektivtransport med buss, båt og

bane, jernbanetransportstatistikk, havnestatistikk, statistikk om innenlandske transportytelser og driftsundersøkelsen for skip i utenriksfart.

De fire første statistikkene har til felles at de gir totale passasjertall. Dessverre skilles det ikke mellom reisene etter formålet med reisen, etter billettutgifter eller etter de reisendes bostedsland. Tidligere ble informasjon om fergepassasjerenes nasjonalitet innhentet som del av fergestatistikken. Denne ble nedlagt i 2002. Videre er det en utfordring å stedfeste hvor transporttjenestene er kjøpt og utført, noe som har betydning ved beregning av fylkesfordelt satellittregnskap for turisme.

Driftsundersøkelsen for skip i utenriksfart gir opplysninger om linjefrakter for passasjertransport. Dette muliggjør beregninger for fordeling av verdien av produksjonen av henholdsvis passasjer- og godstransport.

Statistikkene er nyttige når satellittregnskapet for turisme utarbeides, men ytterligere opplysninger om reisens art og de reisende er ønskelig for en bedre fordeling av turistkonsumet både på nasjonalt og regionalt nivå.

For mer informasjon om transportstatistikkene, se: www.ssb.no/transport/.

6.6. Kulturstatistikk

Statistisk sentralbyrå publiserer en god del kulturstatistikk på blant annet temasiden: www.ssb.no/emner/07/media/. Dette er statistikk som hovedsakelig dekker antall besøkende på kinoer, teatre mv. Noen av statistikkene inneholder også variabler som sysselsetting og omsetning. Flere av statistikkene publiseres på regionalt nivå. Dataene er ofte samlet inn av andre institusjoner som ABM-utvikling - statens senter for arkiv, bibliotek og museum, og videreformidlet av Statistisk sentralbyrå.

Kulturstatistikkene brukes i beregningen av satellittregnskapet for turisme, men de dekker på langt nær behovene til satellittregnskapet. Dette skyldes at næringsstandarden ikke ligger til grunn for kulturstatistikkene, noe som gjør det vanskelig å sammenlikne statistikkene med hverandre og med informasjon i andre statistikker. Videre dekker statistikkene bare deler av kultursektoren og de skiller ikke statistikkene etter brukergrupper.

Utfordringer ved produksjon av statistikk for kultursektoren er at mange tilbydere har dette som binæring, eller at de utøver virksomheten på frivillig basis. I disse tilfellene er aktiviteten vanskelig å fange opp, og dermed forbruket av dem. Her er det verdt å merke seg at produksjon av tjenester på frivillig, ulønnet basis ikke skal inkluderes ved beregning av nasjonalregnskapet. Et eksempel på et område som det har vist seg vanskelig å få oversikt over er festivaler. Festivaler arrangeres for eksempel av privatpersoner, av restauranter, av messearrangører, av nærings-selskaper, av kommuner og av grupper av foretak.

Med ny næringsstandard med finere inndeling for kulturaktiviteter slik at de som er relatert til turisme bedre kan skilles ut, og med flere registre hvor disse enhetene registrerer seg som Enhetsregisteret, Manntallet for merverdiavgift og Frivillighetsregisteret, åpner det for muligheten til å produsere mer dekkende statistikk.

6.7. Ferie- og reiseundersøkelsene

Ferie- og reiseundersøkelsene har som formål å kartlegge nordmenns reise- og ferievaner i Norge og utlandet.

Dataene blir samlet inn ved å intervju enkeltpersoner om reisene og feriene han eller hun har vært på. Spørsmålene omfatter formålet med reisen/ferien, transportmiddel brukt, overnattingssteder benyttet, reise-/feriemål, utgifter til reisen/ferien

og reisens/feriens varighet. I tillegg innhentes informasjon om inntekt, bosted, yrke, sivil status, utdanning mv.

For mer informasjon om statistikkene, se: www.ssb.no/emner/00/02/20/reise/ og www.ssb.no/emner/00/02/20/ferie/.

I prinsippet kan slike undersøkelser by på mye verdifull informasjon, men da de er svært ressurskrevende holdes utvalgene på lavest nivå mulig. Reise- og ferieundersøkelsene har som mål å lage statistikk på aggregert nivå.

En ytterligere utfordring er at frafallet ofte er høyt i intervjuundersøkelser. For reise- og ferieundersøkelsene kan dette medføre skjevhet i utvalget og påvirke resultatene i negativ retning. En spesiell skjevhet får vi om grunnen for frafallet er at personen som var trukket ut til å bli intervjuet, var på reise når intervjuet skulle finne sted.

En tredje utfordring er at kvaliteten på svarene avhenger av den intervjuedes samarbeidsvilje og hukommelse. Dette går rimelig greit på spørsmål om hvor man var og hvorfor. Spørsmål om utgiftene reisen eller ferien genererte er mye vanskeligere å få et godt svar på. Statistisk sentralbyrå arbeider med å finne metoder for å motta gode svar, men målet er ikke nådd ennå.

Ferievanene ble kartlagt med varierende hyppighet fra 1968 til 1997. Deretter ble undersøkelsen foretatt årlig. Den publiseres om lag fem måneder etter referanseårets utløp. Reiseundersøkelsen ble etablert i 2002. Den publiseres kvartalsvis om lag to måneder etter referansekvartalets utløp.

Begge undersøkelsene benyttes i nasjonalregnskapet og satellittregnskapet for turisme, men ved bruk må det i stor grad tas høyde for usikkerhet i tallmaterialet. Om undersøkelsen utvalg ble økt og datakvaliteten, især for forbruk, ble forbedret ville dette bli en enda bedre kilde for satellittregnskapet. Dette gjelder også for regionale beregninger. I denne sammenheng er det verdt å nevne at Statistisk sentralbyrå arbeider med alternative måter å få data om forbruk på, som for eksempel ved å innhente informasjon fra kredittkortselskapene.

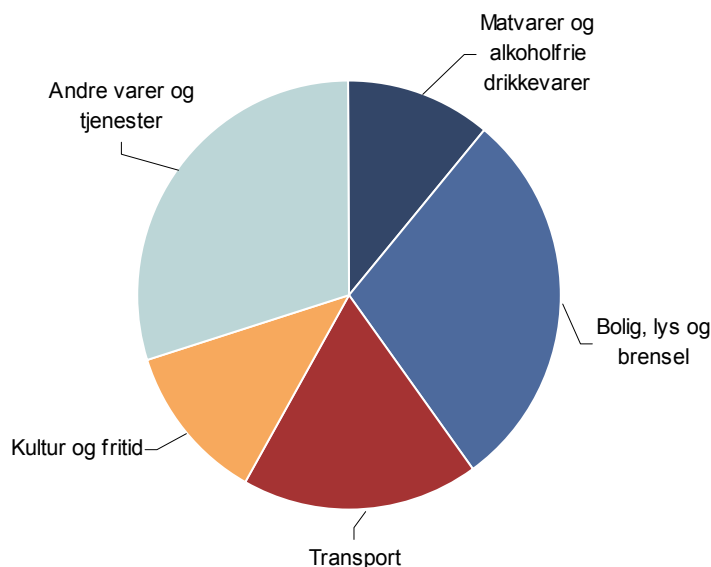
6.8. Forbruksundersøkelsen

Forbruksundersøkelsen har som formål å gi en detaljert oversikt over private husholdningers forbruk.

Forbruksundersøkelsen ble gjennomført for første gang i 1958, og fra 1974 har den vært en årlig undersøkelse. Som for ferie- og reiseundersøkelsene er dette en undersøkelse som i prinsippet kan gi mye nyttig informasjon, men på grunn av usikkerhet i tallmaterialet kunne nytteverdien av undersøkelsen økt om utvalgstørrelsen og svarprosenten ble høyere. Per i dag har den som målsetting å publisere tall på landsnivå.

Den intervjuede blir spurt om alle sine forbruksutgifter i en gitt periode og fordelt på bestemte vare- og tjenesteprodukter. Forbrukets sammensetning (som gjennomsnitt for årene 2005-2007) er illustrert i figur 6.2.

Figur 6.2. Forbrukets sammensetning 2005-2007. Forbruksutgift per husholdning per år, etter vare og tjenestegruppe. Prosent.

Kilde: SSBs forbruksundersøkelse, gjennomsnittstall for 2005-2007

Undersøkelsen dekker utgifter til pakkereiser, restaurantbesøk, kinobesøk mv. Dette gir et bilde på de norske husholdningens forbruk totalt. For satellittregnskapet for turisme skal disse utgiftene fordeles på turistkonsum og konsum ellers. Forbruksundersøkelsen kan ikke gi svar på dette per i dag.

For mer informasjon om undersøkelsen, se: www.ssb.no/fbu.

6.9. Tidsbruksundersøkelsen

Tidsbruksundersøkelsen har som formål å samle inn informasjon fra befolkningen for å måle hvor mye tid som brukes på ulike aktiviteter, hvem man er sammen med og hvor man tilbringer tiden. Undersøkelsen gjennomføres om lag hvert tiende år.

For mer informasjon om undersøkelsen, se: www.ssb.no/tidsbruk.

Blant aktivitetene er reising etter formål og bruk av kulturaktiviteter av særskilt interesse for turismeberegningene. Fra dette kan vi få et bilde om hva befolkningen bedriver tiden med og fra dette avlede hva som er å regne som turistaktiviteter; dvs. aktiviteter som ikke er rutinemessige og ikke er i en persons vanlige omgivelser. Hva som er turistaktivitet for en person kan med andre ord være vanlig aktivitet for en annen, selv om de gjør akkurat det samme på et gitt tidspunkt og sted.

Denne undersøkelsen har de samme kvalitetsutfordringene som de andre omtalte intervjuundersøkelsene. Videre har den en lav hyppighet hvor det går ti år mellom hver undersøkelse. Disse faktorene gjør at undersøkelsen i liten grad benyttes til beregningene av satellittregnskapet for turisme.

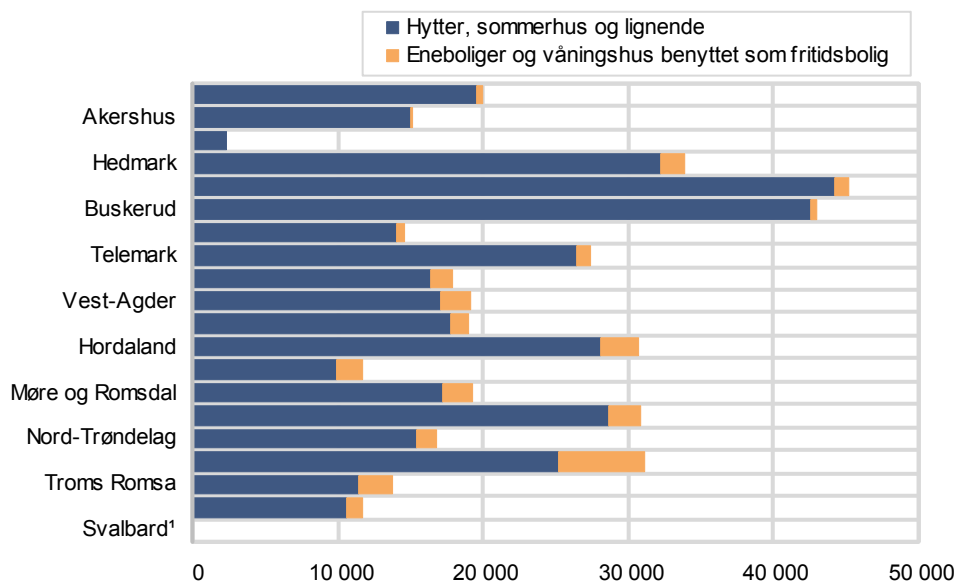
6.10. Statistikk over bygningsmasse

Bygningsmassestatistikken viser antall bygninger etter type per januar i referanseåret. Resultatene presenteres på fylkesnivå, men den kan også utarbeides på kommunenivå på oppdrag.

En bygningstype som er relevant for turisme er fritidsbygningene. Dette gir en indikator på hvor mange fritidsbygninger det er i et område, som illustrert i figur 6.3, og utviklingen.

I satellittregnskapet for turisme brukes bygningsmassestatistikken til å beregne konsumet av fritidsboligtjenester. Denne statistikken kan kanskje benyttes i regionale beregninger av andre deler av turistkonsumet blant annet ved å se etter mulige ringvirkninger av ferieboligenes beliggenhet. Dette vil bli vurdert i det løpende prosjektet TOURIMPACT hvor et mål er å oppdatere konsumdelen av satellittregnskapet på regionalt nivå.

Figur 6.3. Antall fritidsbygg per januar 2009. Fylke

¹ Inkluderer bare Longyearbyen.

Statistikken publiseres årlig. Den publiseres om lag en måned etter målingstidspunktet.

For mer informasjon, se: www.ssb.no/emner/10/09/bygningsmasse/.

6.11. Statistikker fra Transportøkonomisk Institutt

Transportøkonomisk Institutt (TØI) er et nasjonalt senter for samferdselsforskning med ansvar for å drive og fremme denne forskningen til nytte for norsk samfunns- og næringsliv. Samferdselsforskning inkluderer også forskning på reiseliv.

TØI utarbeider årlig Gjesteundersøkelsen på vegne av Innovasjon Norge. Gjesteundersøkelsen omfatter i prinsippet alle turismerelaterte reiser til og fra Norge som foretas av personer bosatt i utlandet. TØI samler inn en rekke trafikk tall fra ulike kilder. Videre gjennomfører de intervjuer og spørreskjemaundersøkelser blant et utvalg av personer når disse er på vei til å forlate Norge. Spørsmålene inkluderer tema som transportmiddel, formålet med reisen, overnattingssted og -type mv. Med jevne mellomrom inkluderes også spørsmål om turistenes forbruk. Forbruksinformasjonen publiseres i egne rapporter.

Gjesteundersøkelsen har de samme utfordringene som Statistisk sentralbyrå har med sine intervjuundersøkelser når det gjelder å få et representativt utvalg og gode svar. Dette til tross, er denne statistikken brukt i beregningen av turistkonsumet i satellittregnskapet for turisme. Om resultatene ble presentert på lavere enheter, for eksempel med flere desimaler i andelene og i absolutte tall, ville bruken kunne økes ytterligere. TØI har som del av prosjektet TOURIMPACT samlet inn mer detaljerte forbruksopplysninger i løpet av høsten 2008 og vinteren 2009. Disse opplysningene skal Statistisk sentralbyrå innarbeide i satellittregnskapet med mål om å forbedre konsumtallene her. Prosjektet avsluttes i 2010.

TØI utarbeider med noen års mellomrom den nasjonale reisevaneundersøkelsen. Her intervjues et utvalg om deres reiser uansett art. De blir spurt om transportmåte, avstand tilbakelagt og formålet med forflytningen. Dette er en undersøkelse som ikke har blitt brukt til å beregne satellittregnskapet for turisme, men som Statistisk sentralbyrås tidsbruksundersøkelse er den av interesse når rutinemessige aktiviteter skal skilles fra turistaktiviteter.

Videre utfører TØI undersøkelser ad hoc som reisevaner på fly (den har siden 2003 blitt utført annethvert år). På oppdrag for Avinor kartlegger TØI alle rute-flygningene i Norge og all flygning mellom Norge og utlandet. De reisende blir spurt om blant annet reisens varighet, formålet med reisen og prisen på billetten. Denne og andre ad hoc-undersøkelser som TØI utfører, er nyttige undersøkelser, og har blitt brukt som indirekte kilde ved beregning av satellittregnskapet for turisme. De har sine begrensninger som andre intervjuundersøkelser, men hovedgrunnen til at de ikke brukes direkte i beregningen er at de ikke er av årlige.

6.12. Statistikk fra Avinor

Avinor, som har ansvar for å planlegge, videreutvikle og drive lufthavnettet i Norge, publiserer månedlig trafikk tall om lag ti dager etter referansemånedens utløp.

Statistikken inkluderer antall passasjerer og flybevegelser. Passasjertallene deles inn etter hvorvidt flyreisen er innenlands eller om den er til utlandet på rutefly eller charterfly.

For mer informasjon om statistikken, se:
www.avinor.no/avinor/trafikk/10_Trafikkstatistikk.

Statistikken er nyttig i beregningen av satellittregnskapet for turisme og især som indikator ved beregning av de foreløpige tallene.

I tillegg til de eksisterende opplysningene som statistikken dekker hadde det vært en stor fordel å få opplysninger om passasjerenes bostedsland, eventuelt statsborgerskap, og formålet med reisen.

6.13. Statistikk fra andre institusjoner

Det finnes en rekke undersøkelser fra departementer, universiteter, forskningsinstitutter og konsulentfirmaer som kan være med å belyse turismens rolle i økonomien. Flere av disse benytter seg av statistikk fra Statistisk sentralbyrå som de supplerer med egne undersøkelser. Eksempler på slike institusjoner er Vestlandsforskning, Horwath Consulting og Bygdeforskning. Kvaliteten ser ofte ut til å være god, men siden de som regel er engangsstudier kan de ikke brukes i de løpende beregningene av satellittregnskapet for turisme hvor stabile kilder er en nødvendighet. De kan derimot benyttes til nivåberegninger i nasjonalregnskapet om de er sammenliknbare med statistikkene som er løpende i bruk med hensyn til definisjoner og avgrensninger.

7. Status over reiselivsstatistikker

I de foregående kapitlene er satellittregnskapet for turisme og andre statistikker som kan belyse reiselivets rolle i norsk økonomi gjennomgått. De fleste av de gjennomgåtte grunnlagstatistikkene brukes til å beregne satellittregnskapet. Gjennomgangen har inkludert sterke og svake sider ved statistikkene og grunnlaget til satellittregnskapet. I dette kapitlet gis en oppsummering over de områdene hvor det er behov for bedre eller nye statistikker. For noen av svakhetene er det planer for, eller det pågår tiltak for å bedre situasjonen. Disse omtales allikevel her for å gi den aktuelle statusen.

Å måle turismens betydning i norsk økonomi er en utfordring da det ikke er en næring i henhold til de standardene som benyttes til å utarbeide nasjonalregnskapet og annen økonomisk statistikk. For å følge standardene på området er målet å vite hvem som kjøper hva hvor og til hvilken pris, når og hvor ble dette betalt og hvem har produsert produktene som forbrukes. Dette lar seg ikke gjøre ved hjelp av de eksisterende undersøkelsene. Det er heller ingen ambisjoner om å få dette til da man med noen avgrensninger og forutsetninger om hva turisme er, allikevel kan få et godt bilde ved å beregne et satellittregnskap ved hjelp av en rekke grunnlagsstatistikker. Det identifiserte forbedringspotensialet dekker derfor i første rekke grunnlagsstatistikkene.

Fra 1998 startet en gradvis produksjon av struktur- og omsetningsstatistikker som dekker flere næringer enn de Statistisk sentralbyrå produserte økonomisk statistikk for tidligere. Disse er svært nyttige når satellittregnskapet for turisme beregnes. De fleste er innarbeidet i beregningen av satellittregnskapet for turisme og arbeidet med å vurdere og eventuelt å ta inn de gjenværende pågår.

Til tross for en rekke tilgjengelige statistikker og kilder kan det være en utfordring å finne noen som belyser ønskede variabler over tid og sette disse sammen til et helhetlig bilde. Videre er det en utfordring å belyse turismen med nye innfallsvinkler. Eksempler her er konsepter som rorbaturisme, gårdsturisme eller opplevelsesturisme.

Den nye standarden for næringsgrupperinger fra 2007 kan bidra til å bedre tilgangen av informasjon. Dette skyldes at transportvirksomhet da deles inn etter hvorvidt de hovedsakelig driver med passasjer- eller godsbefraktning og det vil utarbeides strukturstatistikk på dette området i henhold til den nye standarden. Videre vil sports- og kulturaktiviteter deles inn i flere undergrupper enn tidligere. For virksomhet relatert til kultur og idrett er imidlertid statistikkgrunnlaget i dag svært tynt, så det hjelper lite med ny næringsinndeling hvis man ikke samtidig øker kravet til produksjon av statistikk på dette området.

Til tross for en ny standard for næringsgruppering vil det fremdeles være en utfordring å fange opp produksjonen rettet mot salg til turister. Dette skyldes at i mange virksomheter er dette en biaktivitet som ikke skiller ut fra hovedaktiviteten. Videre skiller ikke de økonomiske statistikkene mellom kundesegmenter.

For å finne ut hvor mye av produksjonen som anvendes av turistene benyttes forskjellige forbruksundersøkelser. De har alle til felles at de har lav detaljgrad, små utvalg og høyt frafall. Undersøkelser rettet mot privatpersoner er ressurskrevende og man er prisgitt deres samarbeidsvilje og hukommelse. Resultater fra slike undersøkelser kan også være vanskelige å bruke fordi definisjoner og avgrensninger kan stemme dårlig overens med definisjoner og avgrensninger i nasjonalregnskapet og satellittregnskapet for turisme. De er heller ofte ikke sammenliknbare med annen grunnlagstatistikk eller informasjon som benyttes i beregningene. Det gjør det vanskelig å beregne og fordele turistkonsumet. Det løpende prosjektet TOURIMPACT vil bedre situasjonen noe, ved at utlendingenes

forbruk og deres mulige endrede konsummønstre blir kartlagt og nøklene for konsumberegningene blir oppdatert.

Både de økonomiske statistikkene og overnattingsstatistikkene kommer til kort i å oppnå full dekning av aktivitetene på området. En årsak til dette er kompliserte eierforhold og hurtig endrede organisasjonsstrukturer. Det er ingen umiddelbare løsninger på dette, men Statistisk sentralbyrå arbeider kontinuerlig med nasjonale og internasjonale interessenter for å begrense problemet og for å forbedre situasjonen.

Ringvirkningsanalysen beskrevet i denne rapporten er foretatt ved hjelp av en enkel kryssløpsanalyse. Denne baserer seg på nasjonalregnskapet som først og fremst er bygget opp med tanke på å gi en meningsfull og konsistent oversikt over hovedstørrelser i norsk økonomi og ikke over detaljene. Om en mer avansert kryssløpsanalyse ønskes, bør statistikkgrunnlaget forbedres og en modell utvikles. Modellene Statistisk sentralbyrå bruker per i dag er enten for enkle eller for aggregerte til å kunne belyse ringvirkningene av turisme ytterligere enn det som er presentert i denne utredningen.

I prosjektutlysningen ble det bedt om å få statistikkene fordelt på regionalt nivå og med økt hyppighet og aktualitet. For å få til dette utover hva som er redegjort for i denne rapporten vil det være nødvendig med store omlegginger i produksjonssystemene. Dette vil føre til en økt oppgavebyrde hos oppgavegiverne, samt store kostnader for Statistisk sentralbyrå. Begge deler strider mot dagens retningslinjer for produksjon av offisiell statistikk. I den sammenheng er det verdt å merke seg at det dog har vært en økt tilgang av korttidsindikatorer de siste årene. Med en høyere dekningsgrad av overnattingsbedriftene i overnattingsstatistikken når det nye turismedirektivet trår i kraft, vil dette bedres ytterligere. På den annen side er det verdt å merke seg at siden Norge er et lite land med få aktører innenfor mange områder, kan ikke all statistikk publiseres på lokale nivåer på grunn av regler om datakonfidensialitet. Om statistikk er ønskelig på mindre regioner, vil det av de ovennevnte grunner være nødvendig å ta for seg enkelte lokale nivåer.

Referanser

Brændvang, Ann-Kristin og Sørensen, Knut Ø., Fylkesfordelt satellittregnskap for turisme, Rapporter 2002/9, Statistisk sentralbyrå.

Denstadli, Jon Martin, Gripsrud, Mattias og Rideng, Arne (2008), Reisevaner på fly 2007, rapport 974/2008, Transportøkonomisk Institutt.

Denstadli, Jon Martin, Engebretsen, Øystein, Hjorthol, Randi og Vågane, Liva (2006) Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2005 – nøkkelrapport, rapport 844/2006, Transportøkonomisk Institutt.

Eurostat, OECD, FN, IMF og UNWTO (1993), System of National Accounts 1993.

Eurostat, OECD, FN og UNWTO (2008), 2008 Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework.

Evensen, Trude Nygård og Sørensen, Knut Ø. (1997), Turismens økonomiske betydning for Norge. Belyst ved nasjonalregnskapets satellittregnskap for turisme, Rapporter 97/22, Statistisk sentralbyrå.

Evensen, Trude Nygård (1999), Turismens betydning for norsk økonomi. Satellittregnskap for turisme 1988-1995, Rapporter 99/21, Statistisk sentralbyrå.

Farstad, Eivind og Rideng, Arne (2008), Utenlandske turister forbruk i Norge 2007, rapport 941/2008, Transportøkonomisk Institutt.

FN (2008), International Recommendations for Tourism Statistics 2008.

Rideng, Arne og Grue, Berit (2008), Gjesteundersøkelsen 2008, rapport 995/2008, Transportøkonomisk Institutt.

Simpson, Liv H. (2009), Norwegian Methodology for Supply and Use Tables and Input-Output Tables, PART III, SUT/IOT. Upublisert notat fra Statistisk sentralbyrå

Statistisk sentralbyrå (1999): Det europeiske nasjonalregnskapssystem ENS 1995, Norges offisielle statistikk C522, Oslo-Kongsvinger.

Statistisk sentralbyrå (2002): Standard for næringsgruppering (kun publisert som database på www.ssb.no/nace)

Statistisk sentralbyrå (2007): Standard for næringsgruppering, Norges offisielle statistikk D383, Oslo-Kongsvinger.

Kryssløpsanalyse

Kryssløpsanalyse

Definisjoner:

x_i Produksjon i næring i , målt i basisverdi
 s_i Produksjon i næring i levert til sluttlevering (basisverdi)
 h_{ij} Produksjon i næring i levert til produktinnsats i næring j

Mellom disse variablene har vi sammenhengen:

$$(1) x_i = h_{i1} + h_{i2} + \dots + h_{in} + s_i, i=1, \dots, n$$

Vi definerer så kryssløpskoeffisientene som:

$$a_{ij} = h_{ij}/x_i, i, j=1, \dots, n$$

Ved å sette inn uttrykket for kryssløpskoeffisientene inn i ligningen (1) får vi:

$$(1') x_i = a_{i1}x_1 + a_{i2}x_2 + \dots + a_{in}x_n + s_i, i=1, 2, \dots, n$$

Vi antar nå at koeffisientene a_{ij} er konstante og uavhengige av sluttleveringene s_i . Sluttleveringene s_i er forutsatt å være eksogent gitt, uavhengig av produksjonen. Dette er kryssløpsforutsetningene. Ligningssettet gir da n ligninger som bestemmer produksjonen i hver næring som funksjon av sluttleveringene. Løsningene kan finnes ved å formulere ligningene på matriseform. Vi definerer derfor:
 X er en kolonnevektor med typisk element x_i (produksjon i næring i).
 S er en tilsvarende kolonnevektor med typisk element s_i (sluttlevering fra næring i).
 A er en matrise med typisk element a_{ij} (kryssløpskoeffisientene).

Ligningene i (1') kan da skrives slik:

$X = AX + S \Rightarrow (I-A)X = S$, Der I er enhetsmatrisen med ettall langs hoveddiagonalen og nuller ellers. Matrisen $(I-A)$ kan inverteres for alle normale matriser med kryssløpskoeffisienter. Vi kan derfor beregne produksjon som funksjon av sluttleveringene slik:

$$(2): X = (I-A)^{-1} S$$

Vi kaller elementene i den inverterte matrisen for virkningskoeffisienter, betegnet med

v_{ij} . Virkningskoeffisienten v_{ij} gir uttrykk for endringen i produksjonen i næring i , når sluttleveringene fra næring j øker med en enhet. Siden ligningene i (2) er lineære, kan vi finne endringen i produksjon som følger av en hvilken som helst endring i sluttleveringene ved å sette inn endringen i sluttleveringene i S -vektoren i ligningen (2). Ser vi spesielt på situasjonen der sluttleveringen fra næring j endres med en enhet, mens de andre sluttleveringene er konstante, ser vi at samlet økning i produksjon kan beregnes ved å legge sammen virkningskoeffisientene for kolonne j , dvs. som $v_{1j} + v_{2j} + \dots + v_{nj}$. Denne summen kalles kryssløpsmultiplikatoren. Dersom importleveranse til produktinnsats i næringene er proporsjonal med produksjonen, kan vi beregne importøkningen i hver næring som følge av at sluttleveringen fra næring i øker med en enhet. Dette blir summen av virkningskoeffisientene fra hver av de leverende næringene ganget med de tilhørende importkoeffisientene. Tilsvarende for sysselsetting. Disse summene betegnes som kryssløpskorrigerte importkoeffisienter, hhv. sysselsettingskoeffisienter.

Vedlegg B

Vedleggstabeller

Tabell B1. Samlet turistkonsum i Norge. Millioner kroner, løpende priser¹

	2004	2005	2006	2007*	2008*
<i>Reiselivsprodukter</i>					
Overnattings tjenester	8 418	8 938	9 897	11 128	11 680
Av dette hotell tjenester	6 942	7 384	8 091	9 104	9 481
Serveringstjenester	11 942	12 262	13 359	14 651	15 271
Passasjertransport tjenester	24 710	28 307	30 295	32 628	34 775
Av dette transport med jernbane og sporvei	1 556	1 712	1 820	1 902	2 032
Av dette transport med rutebil, turbil og drosje	3 203	3 409	3 663	4 058	4 527
Av dette transport med skip og ferge, innenriks	1 322	1 349	1 477	1 546	1 576
Av dette transport med skip og ferge, utenriks	3 419	4 736	4 589	4 968	5 211
Av dette transport med fly	15 210	17 101	18 746	20 153	21 429
Reisebyrå- og turoperatør tjenester, samt utleie av biler	9 231	9 473	10 451	10 947	11 140
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	2 178	2 343	2 379	2 566	2 741
Reiselivsprodukter i alt	56 479	61 323	66 381	71 921	75 607
<i>Turistkonsum av andre varer og tjenester</i>					
Matvarer, drikkevarer og tobakk	4 671	5 067	5 124	5 487	5 662
Klær og skotøy	1 015	1 122	1 154	1 236	1 275
Suvenirer, kart mv.	1 286	1 385	1 478	1 588	1 642
Transportutgifter ellers	7 502	8 143	8 732	8 814	9 028
Andre varer og tjenester	11 905	12 498	13 623	14 482	14 762
Turistkonsum ellers i alt	26 379	28 215	30 111	31 607	32 370
Turistkonsum i alt	82 858	89 538	96 492	103 528	107 976
Memo					
Volumvekst fra året før. Prosent		4,6	4,1	4,3	-0,5

¹ De enkelte tallene summer seg ikke alltid opp til delsummene og totalsummen på grunn av avrundinger.

Tabell B2. Utlendingenes turistkonsum i Norge. Millioner kroner, løpende priser¹

	2004	2005	2006	2007*	2008*
<i>Reiselivsprodukter</i>					
Overnattings tjenester	3 098	3 206	3 591	4 021	4 147
Av dette hotell tjenester	2 512	2 602	2 924	3 254	3 338
Serveringstjenester	4 515	4 569	4 959	5 301	5 366
Passasjertransport tjenester	5 397	6 310	6 285	6 785	7 172
Av dette transport med jernbane og sporvei	446	467	502	555	592
Av dette transport med rutebil, turbil og drosje	357	379	410	454	506
Av dette transport med skip og ferge, innenriks	539	539	656	687	700
Av dette transport med skip og ferge, utenriks	1 844	2 544	2 424	2 624	2 753
Av dette transport med fly	2 211	2 381	2 293	2 465	2 621
Reisebyrå- og turoperatør tjenester, samt utleie av biler	133	142	179	192	198
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	631	680	737	789	814
Reiselivsprodukter i alt	13 774	14 907	15 751	17 088	17 698
<i>Turistkonsum av andre varer og tjenester</i>					
Matvarer, drikkevarer og tobakk	4 671	5 067	5 124	5 487	5 662
Klær og skotøy	1 013	1 122	1 154	1 236	1 275
Suvenirer, kart mv.	870	961	1 043	1 117	1 153
Transportutgifter ellers	2 671	2 962	3 066	3 283	3 388
Andre varer og tjenester	1 847	1 993	2 213	2 370	2 445
Turistkonsum ellers i alt	11 072	12 105	12 600	13 494	13 923
Turistkonsum i alt	24 846	27 012	28 351	30 581	31 622
Memo					
Volumvekst fra året før. Prosent		6,1	2,0	4,8	-1,0

¹ De enkelte tallene summer seg ikke alltid opp til delsummene og totalsummen på grunn av avrundinger.

Tabell B3. Norske husholdningers turistkonsum i Norge. Millioner kroner, løpende priser¹

	2004	2005	2006	2007*	2008*
<i>Reiselivsprodukter</i>					
Overnattings tjenester	2 646	2 810	3 092	3 424	3 698
Av dette hotell tjenester	1 756	1 860	1 953	2 167	2 308
Serveringstjenester	4 673	4 810	5 419	6 032	6 390
Passasjertransport tjenester	8 058	9 455	10 522	11 246	12 056
Av dette transport med jernbane og sporvei	749	835	887	981	1 048
Av dette transport med rutebil, turbil og drosje	1 876	2 185	2 363	2 612	2 913
Av dette transport med skip og ferge, innenriks	689	706	711	744	759
Av dette transport med skip og ferge, utenriks	444	654	725	785	823
Av dette transport med fly	4 300	5 075	5 836	6 124	6 512
Reisebyrå- og turoperatør tjenester, samt utleie av biler	9 098	9 331	10 272	10 755	10 942
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	1 547	1 663	1 642	1 777	1 926
Reiselivsprodukter i alt	26 022	28 069	30 947	33 234	35 012
<i>Turistkonsum av andre varer og tjenester</i>					
Matvarer, drikkevarer og tobakk	-	-	-	-	-
Klær og skotøy	-	-	-	-	-
Suvenirer, kart mv.	418	424	435	471	489
Transportutgifter ellers	4 831	5 181	5 666	5 530	5 640
Andre varer og tjenester	10 058	10 505	11 410	12 112	12 317
Turistkonsum ellers i alt	15 307	16 110	17 511	18 113	18 446
Turistkonsum i alt	41 329	44 179	48 458	51 348	53 458
Memo 1					
Konsum i husholdninger i alt	754 220	792 530	846 775	903 823	951 535
Turistkonsumet andel av konsum i husholdninger i alt. Prosent ...	5,5	5,6	5,7	5,7	5,6
Memo 2					
Volumvekst fra året før. Prosent		3,8	5,8	3,0	-0,4

¹ De enkelte tallene summer seg ikke alltid opp til delsummene og totalsummen på grunn av avrundinger.

Tabell B4. Norske næringers utgifter til forretningsreiser i Norge. Millioner kroner, løpende priser¹

	2004	2005	2006	2007*	2008*
<i>Reiselivsprodukter</i>					
Overnattings tjenester	2 674	2 922	3 214	3 683	3 835
Av dette hotell tjenester	2 674	2 922	3 214	3 683	3 835
Serveringstjenester	2 754	2 883	2 981	3 318	3 515
Passasjertransport tjenester	11 255	12 542	13 488	14 597	15 547
Av dette transport med jernbane og sporvei	361	410	431	366	392
Av dette transport med rutebil, turbil og drosje	970	845	890	993	1 107
Av dette transport med skip og ferge, innenriks	94	104	110	115	117
Av dette transport med skip og ferge, utenriks	1 131	1 538	1 440	1 559	1 635
Av dette transport med fly	8 699	9 645	10 617	11 564	12 296
Reisebyrå- og turoperatør tjenester, samt utleie av biler	-	-	-	-	-
Museumstjenester, turistrelaterte sportsaktiviteter etc.	-	-	-	-	-
Reiselivsprodukter i alt	16 683	18 347	19 683	21 599	22 897
<i>Turistkonsum av andre varer og tjenester</i>					
Turistkonsum ellers i alt	-	-	-	-	-
Turistkonsum i alt	16 683	18 347	19 683	21 599	22 897
Memo					
Volumvekst fra året før. Prosent		4,4	3,0	6,8	0,2

¹ De enkelte tallene summer seg ikke alltid opp til delsummene og totalsummen på grunn av avrundinger.

Tabell B5. Produksjon i reiselivsnæringene. Basisverdi. Millioner kroner, løpende priser

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
Hotell- og restaurantvirksomhet	31 600	34 489	37 562	40 163	41 148	41 783	43 581	43 914	44 917	46 656	52 388	58 103	62 546
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	6 268	4 393	4 832	5 388	5 617	5 511	5 268	4 963	4 743	5 025	5 305	5 924	6 488
Transport med rutebil og drosje	10 593	11 303	12 156	13 179	13 987	14 826	15 167	15 665	16 317	16 671	16 861	18 580	20 730
Utenriks sjøfart, passasjertransport	3 034	3 281	3 591	3 579	4 103	4 813	4 247	3 883	3 913	5 243	4 871	5 275	5 534
Innenriks sjøfart	6 054	6 655	7 014	6 706	5 262	5 650	6 055	6 547	6 487	6 525	7 255	7 706	7 967
Lufftransport	16 705	18 127	20 118	20 211	21 934	21 084	20 591	19 812	20 446	22 621	25 135	27 022	28 732
Reisebyråvirksomhet mv.	7 135	7 976	8 213	9 585	10 959	11 402	10 633	10 200	10 747	10 946	12 120	12 787	13 247
Utleie av transportmidler	1 603	2 016	2 752	2 983	3 405	3 625	4 504	3 974	3 562	4 420	5 267	6 079	6 771
Underholdning, nyheter og kultur	13 057	13 821	15 553	16 947	18 094	17 592	19 240	20 080	21 234	22 469	23 728	25 566	27 632
Sport og annen fritidsvirksomhet	705	707	753	814	881	977	1 057	1 162	1 226	1 413	1 481	1 592	1 715
Sum reiselivsnæringene	96 754	102 768	112 544	119 555	125 390	127 263	130 343	130 200	133 592	141 989	154 411	168 634	181 362
Produksjon i Fastlands-Norge i alt	1 465 790	1 602 091	1 737 926	1 835 991	1 951 942	2 060 482	2 116 585	2 179 494	2 332 283	2 521 082	2 819 667	3 119 785	3 389 556
Reiselivsnæringenes andel av produksjon i Fastlands-Norge i alt. Prosent	6,6	6,4	6,5	6,5	6,4	6,2	6,2	6,0	5,7	5,6	5,5	5,4	5,4
Produksjon i alt	1 724 277	1 883 900	1 971 710	2 121 309	2 422 501	2 540 106	2 542 660	2 627 136	2 856 577	3 165 692	3 564 500	3 850 354	4 278 486
Reiselivsnæringenes andel av produksjon i alt. Prosent	5,6	5,5	5,7	5,6	5,2	5,0	5,1	5,0	4,7	4,5	4,3	4,4	4,2

Tabell B6a. Produksjon i reiselivsnæringene. Basisverdi. Millioner kroner, faste 2006-priser

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
Hotell- og restaurantvirksomhet	42 369	45 034	46 993	48 631	48 319	47 356	47 409	46 861	47 006	48 157	52 388	55 372	56 710
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	8 290	5 711	6 110	6 557	6 585	6 215	5 669	5 199	5 029	5 190	5 305	5 667	6 097
Transport med rutebil og drosje	14 921	15 527	16 292	16 858	16 638	16 589	16 389	15 976	17 097	17 149	16 861	18 151	19 392
Utenriks sjøfart, passasjertransport	4 513	4 952	5 269	5 178	5 509	5 921	5 151	4 523	4 437	5 495	4 871	4 934	4 974
Innenriks sjøfart	8 480	9 036	9 283	8 550	6 265	6 539	6 736	7 033	7 028	6 786	7 255	7 097	6 854
Lufftransport	21 961	22 875	24 465	24 984	23 951	22 934	21 954	21 188	23 138	23 902	25 135	26 584	26 740
Reisebyråvirksomhet mv.	8 916	9 721	9 625	10 641	11 377	11 267	10 216	10 013	10 924	11 052	12 120	12 750	12 788
Utleie av transportmidler	2 290	2 766	3 648	3 841	4 047	4 058	5 009	4 226	3 670	4 458	5 267	5 782	6 124
Underholdning, nyheter og kultur	16 686	17 297	18 872	20 013	20 776	19 712	21 045	21 548	22 784	23 424	23 728	24 653	25 399
Sport og annen fritidsvirksomhet	885	867	897	950	992	1 065	1 143	1 230	1 291	1 465	1 481	1 535	1 584
Sum reiselivsnæringene¹	129 226	133 626	141 251	146 137	144 547	141 633	140 601	137 724	142 411	147 038	154 411	162 527	166 662
Produksjon i Fastlands-Norge	1 922 711	2 064 632	2 182 276	2 261 750	2 298 553	2 361 204	2 390 121	2 397 298	2 497 929	2 624 804	2 819 667	3 010 628	3 109 340
Produksjon i alt	2 545 065	2 724 052	2 851 636	2 940 786	2 998 045	3 090 989	3 125 567	3 140 045	3 254 189	3 378 148	3 564 500	3 730 687	3 836 795

¹ De enkelte tallene summerer seg ikke opp til summen på grunn av kjedingsavvik.

Tabell B6b. Produksjon i reiselivsnæringene. Basisverdi. Prosentvis vekst fra året før, faste 2006-priser

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
Hotell- og restaurantvirksomhet	6,3	4,4	3,5	-0,6	-2,0	0,1	-1,2	0,3	2,4	8,8	5,7	2,4
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	-31,1	7,0	7,3	0,4	-5,6	-8,8	-8,3	-3,3	3,2	2,2	6,8	7,6
Transport med rutebil og drosje	4,1	4,9	3,5	-1,3	-0,3	-1,2	-2,5	7,0	0,3	-1,7	7,7	6,8
Utenriks sjøfart, passasjertransport	9,7	6,4	-1,7	6,4	7,5	-13,0	-12,2	-1,9	23,8	-11,3	1,3	0,8
Innenriks sjøfart	6,6	2,7	-7,9	-26,7	4,4	3,0	4,4	-0,1	-3,4	6,9	-2,2	-3,4
Lufttransport	4,2	7,0	2,1	-4,1	-4,2	-4,3	-3,5	9,2	3,3	5,2	5,8	0,6
Reisebyråvirksomhet mv.	9,0	-1,0	10,6	6,9	-1,0	-9,3	-2,0	9,1	1,2	9,7	5,2	0,3
Utleie av transportmidler	20,8	31,9	5,3	5,4	0,3	23,4	-15,6	-13,2	21,5	18,1	9,8	5,9
Underholdning, nyheter og kultur	3,7	9,1	6,0	3,8	-5,1	6,8	2,4	5,7	2,8	1,3	3,9	3,0
Sport og annen fritidsvirksomhet	-2,0	3,4	6,0	4,4	7,4	7,3	7,7	4,9	13,5	1,1	3,7	3,2
Sum reiselivsnæringene¹	3,4	5,7	3,5	-1,1	-2,0	-0,7	-2,0	3,4	3,2	5,0	5,3	2,5
Produksjon i Fastlands-Norge	7,4	5,7	3,6	1,6	2,7	1,2	0,3	4,2	5,1	7,4	6,8	3,3

¹ Veksten i de enkelte tallene samlet kan avvike fra veksten i totalsummen på grunn av kjedingsavvik.

Tabell B7. Bruttoprodukt i reiselivsnæringene. Basisverdi. Millioner kroner, løpende priser¹

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
Hotell- og restaurantvirksomhet	14 452	15 763	17 178	18 374	18 832	19 237	20 724	19 865	21 119	22 262	28 522	32 125	34 517
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	1 736	1 971	2 304	2 257	2 416	2 297	2 011	1 922	2 271	2 487	2 307	2 635	2 739
Transport med rutebil og drosje	6 367	6 346	6 424	6 705	7 150	7 989	8 091	8 441	8 700	9 012	9 029	9 806	10 392
Utenriks sjøfart, passasjertransport	890	975	1 447	1 058	1 110	1 345	1 025	637	412	1 424	1 131	1 221	1 206
Innenriks sjøfart	2 912	3 191	3 329	3 051	1 942	2 164	2 480	2 408	2 345	2 094	2 507	2 883	2 739
Lufttransport	4 460	5 273	6 359	6 381	7 472	6 136	7 425	7 014	7 055	7 395	7 954	8 186	7 483
Reisebyråvirksomhet mv.	1 529	1 698	1 799	2 052	2 368	2 453	1 822	1 896	1 996	2 164	2 413	2 348	2 245
Utleie av transportmidler	906	1 081	1 559	1 478	1 793	1 495	2 190	1 967	1 676	1 937	2 927	3 401	3 820
Underholdning, nyheter og kultur	8 065	8 451	9 650	10 341	10 875	10 465	11 035	11 446	11 544	12 149	12 581	13 628	14 634
Sport og annen fritidsvirksomhet	433	434	466	504	553	629	684	720	761	878	918	995	1 065
Sum reiselivsnæringene	41 750	45 183	50 515	52 201	54 511	54 210	57 487	56 316	57 879	61 802	70 289	77 228	80 839
Bruttonasjonalprodukt² Fastlands-Norge	851 647	919 034	992 596	1 045 340	1 113 893	1 179 586	1 224 643	1 274 830	1 355 314	1 451 132	1 580 665	1 724 117	1 842 518
Reiselivsnæringenes andel av BNP Fastlands-Norge. Prosent	4,9	4,9	5,1	5,0	4,9	4,6	4,7	4,4	4,3	4,3	4,4	4,5	4,4
Bruttonasjonalprodukt²	1 032 989	1 119 175	1 140 360	1 240 426	1 481 241	1 536 887	1 532 307	1 593 826	1 743 041	1 945 716	2 159 573	2 277 111	2 537 856
Reiselivsnæringenes andel av BNP. Prosent	4,0	4,0	4,4	4,2	3,7	3,5	3,8	3,5	3,3	3,2	3,3	3,4	3,2

¹ De enkelte tallene summer seg ikke alltid opp til delsummene og totalsummen på grunn av avrundinger.

² I markedsverdi.

Tabell B8a. Bruttoprodukt i reiselivsnæringene. Basisverdi. Millioner kroner, faste 2006-priser

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
Hotell- og restaurantvirksomhet	21 133	22 402	22 701	23 618	23 834	22 668	22 473	21 108	22 335	22 957	28 522	30 122	30 822
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	3 032	3 352	3 723	3 372	3 399	3 098	2 456	2 250	2 381	2 502	2 307	2 463	2 649
Transport med rutebil og drosje	9 584	9 352	8 982	9 046	9 018	9 580	9 342	9 115	8 813	9 106	9 029	9 720	10 384
Utenriks sjøfart, passasjertransport	831	1 022	1 372	1 079	1 351	1 257	862	520	545	1 736	1 131	1 146	1 155
Innenriks sjøfart	4 751	4 832	4 659	4 112	2 630	2 405	2 379	2 212	2 396	2 213	2 507	2 447	2 358
Lufttransport	8 281	9 022	9 525	9 065	8 467	5 950	7 115	7 193	8 418	8 208	7 954	8 401	8 435
Reisebyråvirksomhet mv.	1 999	2 097	2 169	2 119	2 252	1 927	1 136	1 358	1 675	1 938	2 413	2 538	2 670
Utleie av transportmidler	1 424	1 626	2 241	2 076	2 243	1 709	2 496	2 075	1 695	1 918	2 927	3 173	3 358
Underholdning, nyheter og kultur	11 413	11 665	12 772	13 207	13 412	12 548	12 748	13 114	12 675	12 609	12 581	12 979	13 295
Sport og annen fritidsvirksomhet	521	508	533	567	601	658	714	741	790	911	918	951	980
Sum reiselivsnæringene¹	62 555	65 434	68 301	67 921	67 073	61 452	61 242	59 332	61 606	63 872	70 289	73 940	76 108
Bruttonasjonalprodukt² Fastlands-Norge	1 139 316	1 198 344	1 247 737	1 279 887	1 317 229	1 344 107	1 362 821	1 379 996	1 440 700	1 507 226	1 580 665	1 676 943	1 717 358
Bruttonasjonalprodukt²	1 659 726	1 749 228	1 796 156	1 832 542	1 892 165	1 929 822	1 958 809	1 978 663	2 055 120	2 111 415	2 159 573	2 227 256	2 272 096

¹ De enkelte tallene summerer seg ikke opp til summen på grunn av kjedingsavvik.

² I markedsverdi.

Tabell B8b. Bruttoprodukt i reiselivsnæringene. Basisverdi. Prosentvis vekst fra året før, faste 2006-priser

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
Hotell- og restaurantvirksomhet	6,0	1,3	4,0	0,9	-4,9	-0,9	-6,1	5,8	2,8	24,2	5,6	2,3
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	10,5	11,1	-9,4	0,8	-8,9	-20,7	-8,4	5,8	5,1	-7,8	6,8	7,6
Transport med rutebil og drosje	-2,4	-4,0	0,7	-0,3	6,2	-2,5	-2,4	-3,3	3,3	-0,8	7,7	6,8
Utenriks sjøfart, passasjertransport	23,0	34,2	-21,4	25,2	-6,9	-31,4	-39,6	4,7	218,4	-34,8	1,3	0,8
Innenriks sjøfart	1,7	-3,6	-11,7	-36,1	-8,5	-1,1	-7,0	8,3	-7,6	13,3	-2,4	-3,6
Lufttransport	8,9	5,6	-4,8	-6,6	-29,7	19,6	1,1	17,0	-2,5	-3,1	5,6	0,4
Reisebyråvirksomhet mv.	4,9	3,4	-2,3	6,2	-14,4	-41,1	19,5	23,3	15,7	24,5	5,2	5,2
Utleie av transportmidler	14,1	37,8	-7,4	8,1	-23,8	46,1	-16,8	-18,4	13,2	52,6	8,4	5,8
Underholdning, nyheter og kultur	2,2	9,5	3,4	1,5	-6,4	1,6	2,9	-3,3	-0,5	-0,2	3,2	2,4
Sport og annen fritidsvirksomhet	-2,5	4,8	6,4	6,0	9,6	8,4	3,8	6,7	15,2	0,8	3,6	3,1
Sum reiselivsnæringene¹	4,6	4,4	-0,6	-1,2	-8,4	-0,3	-3,1	3,8	3,7	10,0	5,2	2,9
Bruttonasjonalprodukt² Fastlands-Norge	5,2	4,1	2,6	2,9	2,0	1,4	1,3	4,4	4,6	4,9	6,1	2,4

¹ Veksten i de enkelte tallene samlet kan avvike fra veksten i totalsummen på grunn av kjedingsavvik.

² I markedsverdi.

Tabell B9. Bruttoinvesteringer i fast realkapital i reiselivsnæringene. Millioner kroner, løpende priser

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hotell- og restaurantvirksomhet	1 991	2 544	2 988	1 734	2 000	2 371	2 336	1 811	2 076	2 098	1 972
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	3 586	3 369	734	1 531	2 881	1 548	-254	974	486	428	459
Transport med rutebil og drosje	1 483	1 534	1 523	1 298	1 015	1 319	1 190	830	1 283	1 561	1 347
Utenriks sjøfart, passasjertransport	776	776	1 067	998	808	838	267	660	403	388	632
Innenriks sjøfart	673	876	1 304	1 342	1 770	1 837	2 321	490	505	848	1 114
Innenriks sjøfart	1 812	1 585	2 932	1 390	1 443	1 894	1 556	-555	-848	21	-434
Lufttransport	42	47	34	89	222	160	147	129	140	254	135
Reisebyråvirksomhet mv.	1 040	1 313	695	818	721	6	832	1 181	1 125	4 309	1 630
Utleie av transportmidler	1 494	1 707	1 889	2 099	1 947	1 517	2 058	2 268	2 643	2 674	2 684
Underholdning, nyheter og kultur	295	295	317	342	370	410	440	525	523	602	584
Sport og annen fritidsvirksomhet											
Sum reiselivsnæringene	13 192	14 046	13 483	11 641	13 177	11 900	10 893	8 313	8 336	13 183	10 123
Bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge	151 422	170 074	188 910	190 745	194 107	206 641	209 887	202 723	230 041	265 234	308 425
Reiselivsn. andel av bruttoinvest. i fast kapital i Fastlands-Norge. Prosent	8,7	8,3	7,1	6,1	6,8	5,8	5,2	4,1	3,6	5,0	3,3
Bruttoinvesteringer i fast kapital i alt	208 706	245 784	284 924	272 114	272 857	278 849	273 940	276 101	314 239	365 564	424 178
Reiselivsn. andel av bruttoinvest. i fast kapital i alt. Prosent	6,3	5,7	4,7	4,3	4,8	4,3	4,0	3,0	2,7	3,6	2,4

Tabell B10a. Bruttoinvesteringer i fast realkapital i reiselivsnæringene. Millioner kroner, faste 2006-priser

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hotell- og restaurantvirksomhet	1 719	2 249	2 627	1 543	1 774	2 064	2 141	1 807	2 066	2 109	1 972
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	4 770	4 445	1 023	2 069	3 736	1 939	-183	728	380	393	459
Transport med rutebil og drosje	1 262	1 330	1 337	1 192	946	1 214	1 092	764	1 125	1 468	1 347
Utenriks sjøfart, passasjertransport	879	812	1 147	1 117	779	780	254	648	385	404	632
Innenriks sjøfart	817	1 016	1 530	1 635	1 889	1 896	2 440	530	532	884	1 114
Lufttransport	629	527	929	388	375	505	542	-198	-307	21	-434
Reisebyråvirksomhet mv.	26	34	25	73	186	139	135	123	137	247	135
Utleie av transportmidler	93	133	98	122	113	5	737	1 168	1 151	4 349	1 630
Underholdning, nyheter og kultur	1 786	2 030	2 193	2 404	2 159	1 649	2 248	2 472	2 789	2 769	2 684
Sport og annen fritidsvirksomhet	437	424	440	458	470	501	520	606	578	632	584
Sum reiselivsnæringene¹	12 541	13 408	13 033	11 228	12 157	10 826	10 616	8 439	8 320	13 288	10 123
Norske bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge	180 278	202 202	221 215	221 567	226 958	232 197	223 197	223 848	244 561	275 563	308 425
Norske bruttoinvesteringer i fast kapital i alt	258 685	299 522	340 392	322 059	307 246	303 764	304 269	335 261	379 747	379 747	424 178

¹ De enkelte tallene summerer seg ikke opp til summen på grunn av kjedingsavvik.

Tabell B10b. Bruttoinvesteringer i fast realkapital i reiselivsnæringene. Prosentvis vekst fra året før, faste 2006-priser

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hotell- og restaurantvirksomhet	30,8	16,8	-41,3	15,0	16,4	3,7	-15,6	14,3	2,1	-6,5
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	-6,8	-77,0	102,3	80,6	-48,1	-109,4	-498,0	-47,7	3,3	16,8
Transport med rutebil og drosje	5,4	0,5	-10,9	-20,6	28,4	-10,0	-30,1	47,3	30,5	-8,3
Utenriks sjøfart, passasjertransport	-7,6	41,2	-2,6	-30,3	0,1	-67,4	155,1	-40,6	5,0	56,4
Innenriks sjøfart	24,4	50,7	6,8	15,6	0,3	28,7	-78,3	0,4	66,1	26,1
Lufttransport	-16,3	76,3	-58,3	-3,2	34,6	7,3	-136,6	54,6	-107,0	-2 133,7
Reisebyråvirksomhet mv.	28,6	-25,5	188,2	155,1	-25,2	-3,1	-8,8	11,6	80,0	-45,3
Utleie av transportmidler	42,9	-26,3	24,5	-7,1	-95,4	14 116,7	58,5	-1,4	277,7	-62,5
Underholdning, nyheter og kultur	13,7	8,0	9,6	-10,2	-23,6	36,3	10,0	12,8	-0,7	-3,1
Sport og annen fritidsvirksomhet	-3,1	3,7	4,1	2,6	6,8	3,7	16,6	-4,6	9,4	-7,6
Sum reiselivsnæringene¹	6,9	-2,8	-13,8	8,3	-11,0	-1,9	-20,5	-1,4	59,7	-23,8
Norske bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge	12,2	9,4	0,2	-1,4	3,9	2,3	-3,6	9,3	12,7	11,9

¹ Veksten i de enkelte tallene samlet kan avvike fra veksten i totalsummen på grunn av kjedingsavvik.

Tabell B11. Sysselsetting i reiselivsnæringene. 1 000 normalårsverk lønnskare og selvstendige

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
Hotell- og restaurantvirksomhet	53,8	55,8	56,4	57,1	56,7	55,8	55,5	54,1	53,6	53,4	56,3	58,1	59,5
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	12,1	8,3	8,7	8,8	8,8	8,3	8,1	7,5	7,4	7,1	6,3	6,3	6,2
Transport med rutebil og drosje	21,5	21,8	21,9	21,7	22,1	21,1	21,3	20,7	20,6	21,6	21,7	22,1	22,7
Utenriks sjøfart, passasjertransport	2,0	2,0	2,1	2,1	2,2	2,1	2,1	2,1	2,0	2,0	2,0	2,1	2,2
Innenriks sjøfart	8,9	9,0	8,4	8,1	7,3	7,4	8,0	8,1	7,6	7,5	7,2	7,4	7,5
Lufttransport	10,7	11,4	13,5	13,7	12,9	12,8	11,7	11,4	11,3	9,9	8,7	8,7	8,6
Reisebyråvirksomhet mv.	4,0	4,3	4,5	4,8	4,8	4,9	4,7	4,6	4,4	4,5	4,4	4,5	4,7
Utleie av transportmidler ¹	1,4	1,5	1,8	1,8	1,8	1,4	1,2	1,0	1,0	1,2	1,4	1,5	1,6
Underholdning, nyheter og kultur	21,9	22,0	22,0	22,5	22,3	18,9	21,5	20,8	21,0	21,4	22,5	23,1	23,6
Sport og annen fritidsvirksomhet	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,4	1,2	1,4	1,7	1,7	1,4	1,4	1,4
Sum reiselivsnæringene²	136,1	137,3	140,5	141,8	140,1	134,1	135,2	131,6	130,6	130,3	132,0	135,2	138,0
Sysselsatte normalårsverk i Fastlands-Norge	1 794,4	1 846,3	1 892,6	1 906,2	1 914,7	1 909,4	1 908,4	1 887,5	1 886,7	1 912,5	1 989,0	2 072,2	2 133,5
Reiselivsnæringenes andel av sysselsatte normalårsverk i Fastlands-Norge. Prosent	7,6	7,4	7,4	7,4	7,3	7,0	7,1	7,0	6,9	6,8	6,6	6,5	6,5
Sysselsatte normalårsverk i alt	1 857,1	1 911,6	1 960,5	1 975,4	1 984,0	1 980,8	1 982,8	1 960,1	1 962,0	1 991,5	2 070,5	2 159,8	2 226,1
Reiselivsnæringenes andel av sysselsatte normalårsverk i alt. Prosent	7,3	7,2	7,2	7,2	7,1	6,8	6,8	6,7	6,7	6,5	6,4	6,3	6,2

¹ Tallserien er revidert.

² De enkelte tallene summer seg ikke alltid opp til totalsummen på grunn av avrundinger.

Tabell B12. Produksjon av reiselivsprodukter. Basisverdi. Millioner kroner, løpende priser

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Overnattings- og serveringstjenester	26 915	29 319	32 018	34 126	34 708	35 209	36 566	36 985	38 075	39 486	44 414
Passasjertransport med jernbane, sporvei og forstadsbane, rutebil, turbil og drosje	12 681	13 464	14 390	15 865	16 673	17 569	18 021	18 849	19 544	20 115	21 146
Innenriks og utenriks sjøfart, passasjertransport og bilferging	5 252	5 727	6 221	6 081	6 711	7 567	7 349	7 084	7 069	8 358	8 369
Passasjertransport med fly	11 731	12 876	13 367	13 845	16 088	15 790	15 328	14 737	15 333	17 043	19 026
Turoperatør- og reisebyråtjenester, samt utleie av personbiler	8 613	9 826	10 581	12 138	13 705	14 128	13 816	13 406	14 033	14 867	17 225
Fornøylesparker, sirkus, museumsjenester m.v. samt turistrelatert virksomhet innen sport og idrett	2 368	2 516	2 593	2 720	2 889	3 097	3 286	3 501	3 750	4 081	4 161
Sum produksjon av reiselivsprodukter	67 560	73 728	79 170	84 775	90 774	93 360	94 366	94 562	97 804	103 950	114 341
Produksjon i Fastlands-Norge i alt	1 465 790	1 602 091	1 737 926	1 835 991	1 951 942	2 060 482	2 116 585	2 179 494	2 332 283	2 521 082	2 819 667
Reiselivnæringenes andel av produksjon i Fastlands-Norge i alt. Prosent	4,6	4,6	4,6	4,6	4,7	4,5	4,5	4,3	4,2	4,1	4,1
Produksjon i alt	1 724 277	1 883 900	1 971 710	2 121 309	2 422 501	2 540 106	2 542 660	2 627 136	2 856 577	3 165 692	3 564 500
Andel av produksjon i alt. Prosent	3,9	3,9	4,0	4,0	3,7	3,7	3,7	3,6	3,4	3,3	3,2

Tabell B13a. Produksjon av reiselivsprodukter. Basisverdi. Millioner kroner, faste 2006-priser

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Overnattings- og serveringstjenester	35 909	38 096	39 851	41 109	40 683	39 897	39 742	39 348	39 797	40 730	44 414
Passasjertransport med jernbane, sporvei og forstadsbane, rutebil, turbil og drosje	17 426	18 113	18 887	19 884	19 535	19 449	19 177	19 129	20 448	20 673	21 146
Innenriks og utenriks sjøfart, passasjertransport og bilferging	7 380	8 128	8 602	8 237	8 453	8 951	8 410	7 830	7 906	8 768	8 369
Passasjertransport med fly	15 837	16 544	16 350	17 094	17 277	16 645	15 779	15 215	17 207	17 742	19 026
Turoperatør- og reisebyråtjenester, samt utleie av personbiler	10 956	12 148	12 556	13 714	14 574	14 296	13 559	13 238	14 126	14 977	17 225
Fornøylesparker, sirkus, museumsjenester m.v. samt turistrelatert virksomhet innen sport og idrett	3 456	3 563	3 447	3 471	3 545	3 682	3 825	3 919	4 082	4 300	4 161
Sum produksjon av reiselivsprodukter¹	90 882	96 539	99 625	103 536	104 141	102 894	100 392	98 575	103 543	107 143	114 341
Produksjon i Fastlands-Norge	1 922 711	2 064 632	2 182 276	2 261 750	2 298 553	2 361 204	2 390 121	2 397 298	2 497 929	2 624 804	2 819 667
Produksjon i alt	2 545 065	2 724 052	2 851 636	2 940 786	2 998 045	3 090 989	3 125 567	3 140 045	3 254 189	3 378 148	3 564 500

¹ De enkelte tallene summerer seg ikke opp til summen på grunn av kjedingsavvik.

Tabell B13b. Produksjon av reiselivsprodukter. Basisverdi. Prosentvis vekst fra året før, faste 2006-priser

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Overmattings- og serveringsjenester	6,1	4,6	3,2	-1,0	-1,9	-0,4	-1,0	1,1	2,3	9,0
Passasjertransport med jernbane, sporvei og forstadsbane, rutebil, turbil og drose	3,9	4,3	5,3	-1,8	-0,4	-1,4	-0,2	6,9	1,1	2,3
Innenriks og utenriks sjøfart, passasjertransport og bilferging	10,1	5,8	-4,2	2,6	5,9	-6,0	-6,9	1,0	10,9	-4,5
Passasjertransport med fly	4,5	-1,2	4,5	1,1	-3,7	-5,2	-3,6	13,1	3,1	7,2
Turoperatør- og reisebyråjenester, samt utleie av personbiler	10,9	3,4	9,2	6,3	-1,9	-5,2	-2,4	6,7	6,0	15,0
Formøvelsesparker, sirkus, museumsjenester m.v. samt turistrelatert virksomhet innen sport og idrett	3,1	-3,3	0,7	2,1	3,9	3,9	2,5	4,2	5,3	-3,2
Sum produksjon av reiselivsprodukter¹	6,2	3,2	3,9	0,6	-1,2	-2,4	-1,8	5,0	3,5	6,7
Produksjon i alt	7,4	5,7	3,6	1,6	2,7	1,2	0,3	4,2	5,1	7,4

¹ Veksten i de enkelte tallene samlet kan avvike fra veksten i totalsummen på grunn av kjedingsavvik.

Tabell B14. Driftsresultat i reiselivsnæringene. Basisverdi. Millioner kroner, løpende priser

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hotell- og restaurantvirksomhet	1 610	1 889	2 036	2 221	2 071	2 105	2 818	1 713	2 521	2 897	7 440
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	-2 139	37	202	-630	-828	-623	-845	-635	-155	245	356
Transport med rutebil og drose	2 055	1 807	1 540	1 423	1 411	2 644	2 506	3 161	3 242	3 099	3 080
Utenriks sjøfart, passasjertransport	-372	-393	124	-327	-494	-286	-552	-564	-885	217	-269
Innenriks sjøfart	703	866	874	525	-575	-164	1 115	884	931	674	936
Lufftransport	-758	-565	-934	-1 707	-425	-2 106	-421	-733	-368	405	1 288
Reisebyråvirksomhet mv.	373	396	325	386	609	588	85	167	80	233	367
Utleie av transportmidler	-93	-49	286	186	439	157	885	601	173	226	1 109
Underholdning, nyheter og kultur	3 374	3 588	4 650	4 857	4 973	5 355	4 764	5 041	4 711	4 982	5 087
Sport og annen fritidsvirksomhet	202	183	203	222	249	296	319	332	353	404	457
Sum reiselivsnæringene	4 955	7 759	9 306	7 156	7 430	7 966	10 674	9 967	10 603	13 382	19 851
Driftsresultat i Fastlands-Norge	174 426	184 074	194 745	193 492	206 748	226 715	238 081	267 316	288 467	318 919	340 120
Driftsresultat i alt	274 303	296 455	250 863	291 871	472 175	473 295	434 260	473 902	559 494	688 991	783 781

Tabell B15. Lønnskostnader i reiselivsnæringene. Mill. kr, løpende priser

	2001	2006
Hotell- og restaurantvirksomhet	15 373	18 846
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	3 237	3 110
Transport med rutebil og drosje	5 323	6 406
Utenriks sjøfart, passasjertransport	602	606
Innenriks sjøfart	2 591	3 516
Lufttransport	6 651	5 675
Reisebyråvirksomhet mv.	1 821	2 005
Utleie av transportmidler	445	562
Underholdning, nyheter og kultur	4 771	7 156
Sport og annen fritidsvirksomhet	271	362
Sum reiselivsnæringene	41 085	48 244
Fastlands-Norge i alt	645 617	839 814
Norge i alt	678 191	886 209

Tabell B16. Kapitalslit i reiselivsnæringene. Mill. kr, løpende priser

	2001	2006
Hotell- og restaurantvirksomhet	1 966	2 437
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	1 324	1 108
Transport med rutebil og drosje	1 263	1 555
Utenriks sjøfart, passasjertransport	1 035	845
Innenriks sjøfart	715	870
Lufttransport	2 009	1 424
Reisebyråvirksomhet mv.	103	164
Utleie av transportmidler	749	1 045
Underholdning, nyheter og kultur	1 704	1 293
Sport og annen fritidsvirksomhet	177	264
Sum reiselivsnæringene	11 045	11 005
Fastlands-Norge i alt	141 892	181 204
Norge i alt	213 687	265 072

Tabell B17. Netto næringskatter i reiselivsnæringene. Mill. kr, løpende priser

	2001	2006
Hotell- og restaurantvirksomhet	-207	-201
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbane	-1 641	-2 267
Transport med rutebil og drosje	-1 241	-2 012
Utenriks sjøfart, passasjertransport	-6	-51
Innenriks sjøfart	-978	-2 815
Lufttransport	-418	-433
Reisebyråvirksomhet mv.	-59	-123
Utleie av transportmidler	144	211
Underholdning, nyheter og kultur	-1 366	-954
Sport og annen fritidsvirksomhet	-115	-165
Sum reiselivsnæringene	-5 887	-8 810
Fastlands-Norge i alt	-17 343	-18 751
Norge i alt	-10 991	-13 767

Tabell B18. Fylkesfordelt produksjon i reiselivsnæringene. Basisverdi. 2006. Millioner kroner

	Hotell og restaurant- virksomhet	Transport ¹	Kultur og underholdning ²	Reiselivs- næringene i alt ³
Hele landet³	52 388	76 814	25 209	154 411
Østfold	1 504	1 259	766	3 529
Akershus	4 999	23 228	2 021	30 247
Oslo	11 427	14 953	9 030	35 410
Hedmark	1 353	1 020	629	3 002
Oppland	2 463	820	784	4 066
Buskerud	2 792	1 710	848	5 350
Vestfold	1 665	1 376	726	3 767
Telemark	1 441	1 145	668	3 254
Aust-Agder	790	858	338	1 987
Vest-Agder	1 585	1 337	779	3 700
Rogaland	4 256	7 394	1 855	13 506
Hordaland	4 895	6 881	1 916	13 692
Sogn og Fjordane	1 082	1 320	325	2 727
Møre og Romsdal	2 072	2 387	530	4 989
Sør-Trøndelag	3 263	2 196	1 656	7 115
Nord-Trøndelag	860	1 469	426	2 755
Nordland	2 074	4 418	1 041	7 533
Troms Romsa	1 629	2 116	454	4 198
Finnmark Finnmarku	1 101	388	383	1 871
Kontinentalsokkelen mv.	1 140	539	36	1 714

¹ Persontransporttjenester, utleie av transportmidler og reisebyråvirksomhet mv.² Fornøylesparker, sirkus, museumstjenester mv. samt turistrelatert virksomhet innen sport og idrett.³ De enkelte tallene summer seg ikke alltid opp til delsummene og totalsummen på grunn av avrundering.

Tabell B19. Fylkesfordelt bruttoprodukt i reiselivsnæringene. Basisverdi. 2006. Millioner kroner

	Hotell og restaurantvirksomhet	Transport ¹	Kultur og underholdning ²	Reiselivsnæringene i alt ³
Hele landet³	28 522	28 268	13 499	70 289
Østfold	819	578	448	1 844
Akershus	2 748	7 163	1 191	11 102
Oslo	6 176	5 621	4 333	16 130
Hedmark	709	357	359	1 425
Oppland	1 229	347	441	2 017
Buskerud	1 444	763	489	2 696
Vestfold	882	668	419	1 968
Telemark	752	364	402	1 518
Aust-Agder	422	351	198	971
Vest-Agder	842	552	423	1 817
Rogaland	2 425	3 210	1 080	6 715
Hordaland	2 682	2 722	1 028	6 432
Sogn og Fjordane	589	494	188	1 270
Møre og Romsdal	1 081	1 011	308	2 400
Sør-Trøndelag	1 804	1 029	898	3 731
Nord-Trøndelag	474	544	252	1 269
Nordland	1 081	1 477	549	3 107
Troms Romsa	867	683	258	1 807
Finnmark Finnmarku	590	91	221	902
Kontinentalsokkelen mv.	907	245	16	1 167

¹ Persontransporttjenester, utleie av transportmidler og reisebyråvirksomhet mv.

² Fornøyelsesparker, sirkus, museumstjenester mv. samt turistrelatert virksomhet innen sport og idrett.

³ De enkelte tallene summer seg ikke alltid opp til delsummene og totalsummen på grunn av avrunding.

Tabell B20. Fylkesfordelt sysselsetting i reiselivsnæringene. 2006. Antall personer i 1 000

	Hotell og restaurantvirksomhet	Transport ¹	Kultur og underholdning ²	Reiselivsnæringene i alt ³
Hele landet³	74,6	54,9	29,9	159,4
Østfold	2,9	1,2	1,2	5,4
Akershus	6,4	9,0	2,8	18,2
Oslo	14,9	10,3	8,0	33,2
Hedmark	2,1	0,9	0,9	4,0
Oppland	3,5	1,0	0,9	5,5
Buskerud	4,3	1,8	1,2	7,3
Vestfold	2,9	1,4	1,1	5,4
Telemark	2,2	1,1	0,9	4,2
Aust-Agder	1,4	0,9	0,5	2,8
Vest-Agder	2,4	1,2	1,1	4,7
Rogaland	6,5	4,4	2,2	13,1
Hordaland	6,7	5,8	2,7	15,2
Sogn og Fjordane	1,6	1,5	0,5	3,6
Møre og Romsdal	2,8	2,5	1,0	6,2
Sør-Trøndelag	4,7	2,8	1,8	9,4
Nord-Trøndelag	1,4	1,2	0,6	3,3
Nordland	3,1	5,5	1,2	9,8
Troms Romsa	2,5	1,5	0,7	4,8
Finnmark Finnmarku	1,3	0,6	0,5	2,4
Kontinentalsokkelen mv.	1,0	0	-	1,2

¹ Persontransporttjenester, utleie av transportmidler og reisebyråvirksomhet mv.

² Fornøyelsesparker, sirkus, museumstjenester mv. samt turistrelatert virksomhet innen sport og idrett.

³ De enkelte tallene summer seg ikke alltid opp til delsummene og totalsummen på grunn av avrunding.

Tabell B21a. Kryssløpsmultiplikatorer, direkte og kryssløpskorrigerte import- og sysselsettingskoeffisienter etter næring, 2006

Næring	Kryssløps- multiplikator	Import i forhold til produksjon Prosent	Kryssløps-korrigert import-koeffisient Prosent	Årsverk per mill kr produksjon	Kryssløps- korrigert sysselsettings- koeffisient
Lufttransport	1,8	29	40	0,3	0,8
Reisebyråvirksomhet mv	1,7	32	43	0,4	0,8
Hotell- og restaurantvirksomhet	1,6	7	13	1,1	1,4
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbaner	1,8	7	16	1,3	1,8
Transport med rutebil og drosje	1,7	5	13	1,3	1,7
Utenriks sjøfart, passasjertransport	1,5	46	57	0,4	0,7
Innenriks sjøfart	1,9	13	25	1,0	1,5
Utleie av transportmidler	1,6	9	17	0,3	0,7
Underholdning, nyheter og kultur	1,5	5	11	0,9	1,2
Sport og annen fritidsvirksomhet	1,5	6	12	0,9	1,3
Veid gjennomsnitt for reiselivsnæringene	1,6	13	20	0,9	1,3
Boligtjenester	1,4	2	5	0,0	0,2
Primærnæringer	1,9	8	18	1,0	1,6
Næringsmiddelindustri	2,2	12	26	0,3	1,1
Produksjon av klær, skotøy mv	1,6	24	31	0,7	1,1
Annen industri og bergverk	1,8	23	32	0,4	0,8
Oljevirksomhet	1,2	2	4	0,1	0,1
Kraft og vannforsyning, bygg og anlegg	1,8	9	20	0,6	1,1
Varehandel og rep av kjøretøyer	1,7	8	16	0,9	1,4
Annen transport og kommunikasjon	1,6	33	42	0,5	0,8
Annen privat tjenesteyting	1,6	8	14	0,7	1,1
Ikke-markedsrettet tjenesteyting utenom reiseliv	1,4	5	10	1,3	1,6
Veid gjennomsnitt for andre næringer	1,5	10	16	0,6	0,9
Veid gjennomsnitt for alle næringene	1,5	10	16	0,6	0,9

Tabell B21b. Leveranser til produktinnsats mellom næringer. Basisverdi 2006. Millioner kroner

Mottaker	Ref	Totale leveranser til produktinnsats										
		Næring 1	Næring 2	Næring 3	Næring 4	Næring 5	Næring 6	Næring 7	Næring 8	Næring 9	Næring 10	
Total produktinnsats		1 636 506	23 866	36 499	12 047	11 710	34 902	100 285	478 588	295 633	515 682	127 294
Reiselivsnæringer		50 376	370	3 488	3 130	876	145	1 334	10 946	7 968	16 499	5 618
Hotell- og restaurantnæringen ... 1		12 520	144	443	848	80	18	432	3 132	2 717	3 678	1 028
Reiselivsrelatert samferdsel 2		26 431	60	1 518	1 666	145	98	607	4 994	4 281	8 989	4 073
Reisebyråvirksomhet mv 3		6 260	155	1 479	609	7	26	205	1 492	436	1 641	209
Kulturrelaterte reiselivsnæringer 4		5 165	10	48	7	645	3	90	1 328	534	2 192	308
Andre næringer		1 165 234	17 512	21 714	3 780	6 505	28 971	84 002	322 665	235 163	359 272	85 649
Primærnæringer 5		39 294	534	38	5	8	3 844	30 370	2 738	893	489	375
Nærings- og nyttelsesmiddelsindustri 6		61 473	3 674	323	72	27	11 389	27 331	8 116	6 058	2 754	1 730
Annen industri, bergverk, oljevirksomhet 7		309 981	1 109	5 716	478	968	4 750	6 211	174 059	57 849	48 666	10 175
Bygg og anlegg, varehandel, rep kj.tøy 8		225 651	2 569	3 241	942	1 089	4 183	7 185	44 236	72 938	62 953	26 315
Annen privat tjenesteyting 9		503 397	9 286	11 598	2 267	4 281	4 767	12 496	87 117	89 075	237 237	45 274
Annen offentlig tjenesteyting 10		25 437	340	799	15	132	38	410	6 399	8 351	7 173	1 780
Import		370 264	3 415	10 100	4 417	2 580	5 033	16 516	143 928	48 322	114 536	21 416
Produktskatter mv		50 633	2 569	1 196	720	1 749	752	-1 567	1 048	4 180	25 375	14 610
Produksjon i næringene		3 547 431	52 388	59 427	17 387	25 209	63 790	133 085	1 190 358	534 333	1 053 133	418 321

Tabell B22. Virkningskoeffisienter for Hotell- og restaurantvirksomhet etter næring, 2006

Næring	Kode	Effekt av en enhets økt sluttlevering i	
		23551	23553
Boligtjenester	22710	0,000	0,000
Primærnæringer	23011	0,026	0,042
Diverse industri og bergverk	23100	0,063	0,053
Olje- og gassutvinning, rørtransport	23110	0,009	0,008
Næring- og nytelsesmdl.industri	23150	0,071	0,117
Produksjon av klær, skotøy mv	23180	0,001	0,002
Kraft- og vannforsyning	23400	0,032	0,017
Bygg og anlegg	23450	0,033	0,017
Engros- og detaljhandel ellers	23500	0,056	0,062
Reparasjonsvirksomhet	23502	0,003	0,003
Detaljhandel m drivstoff til kjøretøy	23505	0,003	0,003
Hotellvirksomhet	23551	1,004	0,002
Restaurantvirksomhet	23553	0,003	1,002
Jernbanedrift	23601	0,000	0,000
Rutebiltransport	23602	0,000	0,000
Drosjebiltransport	23603	0,001	0,001
Landtransport ellers	23604	0,006	0,008
Transport med sporvei og bane	23605	0,000	0,000
Utenriks sjøfart, godstransport	23610	0,003	0,003
Utenriks sjøfart, passasjertransport	23612	0,000	0,000
Innenlands sjøfart	23613	0,001	0,001
Supplybåter	23614	0,000	0,000
Lufttransport	23620	0,004	0,003
Hjelpevirksomhet for transport	23630	0,009	0,010
Reisebyrå- og turoperatørvirksomhet	23633	0,000	0,000
Post- og telekommunikasjoner	23640	0,019	0,015
Finansiell tjenesteyting	23650	0,033	0,023
Forretningsmessig tjenesteyting	23700	0,259	0,154
Utleie av transportmidler	23711	0,005	0,003
Annen markedsrettet tjenesteyting	23800	0,012	0,009
Kulturell tjenesteyting m.v., markedsrettet	23921	0,001	0,001
Sport og fritidsv., markedsrettet	23926	0,000	0,000
Statlig tjenesteyting, mv	24000	0,003	0,002
Statlig kulturell tjenesteyting mv	24921	0,000	0,000
Kommunal tjenesteyting	25000	0,010	0,007
Kulturell tj.yting mv, kommunale og ideelle org.	25921+26921	0,000	0,000
Tj.yting fra ideelle organisasjoner ellers	26000	0,000	0,000
Kryssløpsmultiplikator		1,673	1,568

Tabell B23. Virkningskoeffisienter for reiselivsnæringer innen samferdsel, 2006

Næring	Kode	Effekt av en enhets økt sluttlevering i			
		23601	23602	23603	23605
Boligtjenester	22710	0,000	0,000	0,000	0,000
Primærnæringer	23011	0,005	0,006	0,002	0,009
Diverse industri og bergverk	23100	0,140	0,108	0,054	0,132
Olje- og gassutvinning, rørtransport	23110	0,018	0,028	0,007	0,049
Næring- og nytelsesmdl.industri	23150	0,016	0,016	0,004	0,026
Produksjon av klær, skotøy mv	23180	0,002	0,001	0,000	0,001
Kraft- og vannforsyning	23400	0,055	0,007	0,004	0,058
Bygg og anlegg	23450	0,021	0,017	0,009	0,138
Engros- og detaljhandel ellers	23500	0,070	0,083	0,044	0,058
Reparasjonsvirksomhet	23502	0,016	0,039	0,025	0,003
Detaljhandel m drivstoff til kjøretøy	23505	0,003	0,003	0,027	0,002
Hotellvirksomhet	23551	0,005	0,003	0,001	0,002
Restaurantvirksomhet	23553	0,003	0,004	0,001	0,001
Jernbanedrift	23601	1,001	0,002	0,002	0,001
Rutebiltransport	23602	0,000	1,089	0,000	0,000
Drosjebiltransport	23603	0,001	0,001	1,000	0,001
Landtransport ellers	23604	0,010	0,060	0,012	0,007
Transport med sporvei og bane	23605	0,000	0,000	0,000	1,000
Utenriks sjøfart, godstransport	23610	0,004	0,004	0,002	0,002
Utenriks sjøfart, passasjertransport	23612	0,001	0,001	0,000	0,000
Innenlands sjøfart	23613	0,002	0,007	0,001	0,001
Supplybåter	23614	0,000	0,000	0,000	0,000
Lufttransport	23620	0,009	0,005	0,002	0,005
Hjelpevirksomhet for transport	23630	0,019	0,095	0,078	0,009
Reisebyrå- og turoperatørvirksomhet	23633	0,006	0,000	0,000	0,000
Post- og telekommunikasjoner	23640	0,043	0,057	0,026	0,098
Finansiell tjenesteyting	23650	0,031	0,073	0,018	0,060
Forretningsmessig tjenesteyting	23700	0,183	0,171	0,057	0,172
Utleie av transportmidler	23711	0,002	0,001	0,001	0,001
Annen markedsrettet tjenesteyting	23800	0,016	0,014	0,004	0,012
Kulturell tj.yting m.v., markedsrettet	23921	0,003	0,003	0,001	0,006
Sport og fritidsv., markedsrettet	23926	0,000	0,000	0,000	0,000
Statlig tjenesteyting, mv	24000	0,092	0,005	0,002	0,003
Statlig kulturell tjenesteyting mv	24921	0,000	0,000	0,000	0,000
Kommunal tjenesteyting	25000	0,004	0,003	0,011	0,003
Kulturell tj.yting mv, komm. ideelle org	25921+26921	0,000	0,000	0,000	0,000
Tj.yting fra ideelle org. ellers	26000	0,000	0,000	0,000	0,000
Kryssløpsmultiplikator		1,782	1,907	1,394	1,861

Tabell B24. Virkningskoeffisienter for reiselivsnæringer innen samferdsel mv. 2006

Næring	Kode	Effekt av en enhets økt sluttlevering i				
		23612	23613	23620	23633	23711
Boligtjenester	22710	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Primærnæringer	23011	0,003	0,012	0,005	0,006	0,004
Diverse industri og bergverk	23100	0,139	0,246	0,166	0,067	0,087
Olje- og gassutvinning, rørtransport	23110	0,016	0,029	0,027	0,012	0,011
Næring- og nytelsesmdl.industri	23150	0,007	0,031	0,013	0,017	0,009
Produksjon av klær, skotøy mv	23180	0,001	0,007	0,001	0,001	0,001
Kraft- og vannforsyning	23400	0,005	0,024	0,009	0,010	0,009
Bygg og anlegg	23450	0,007	0,022	0,019	0,014	0,015
Engros- og detaljhandel ellers	23500	0,041	0,076	0,069	0,038	0,101
Reparasjonsvirksomhet	23502	0,002	0,005	0,005	0,006	0,065
Detaljhandel m drivstoff til kjøretøy	23505	0,002	0,003	0,003	0,002	0,006
Hotellvirksomhet	23551	0,003	0,003	0,005	0,050	0,003
Restaurantvirksomhet	23553	0,002	0,002	0,017	0,026	0,003
Jernbanedrift	23601	0,001	0,003	0,003	0,007	0,000
Rutebiltransport	23602	0,001	0,000	0,001	0,018	0,000
Drosjebiltransport	23603	0,000	0,001	0,001	0,001	0,001
Landtransport ellers	23604	0,010	0,022	0,025	0,041	0,007
Transport med sporvei og bane	23605	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Utenriks sjøfart, godstransport	23610	0,098	0,005	0,005	0,002	0,005
Utenriks sjøfart, passasjertransport	23612	1,000	0,001	0,001	0,001	0,000
Innenlands sjøfart	23613	0,001	1,040	0,003	0,008	0,001
Supplybåter	23614	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Lufttransport	23620	0,006	0,006	1,022	0,117	0,004
Hjelpevirksomhet for transport	23630	0,039	0,117	0,152	0,025	0,010
Reisebyrå- og turoperatørvirksomhet	23633	0,039	0,023	0,047	1,050	0,000
Post- og telekommunikasjoner	23640	0,022	0,055	0,034	0,032	0,025
Finansiell tjenesteyting	23650	0,023	0,031	0,027	0,022	0,033
Forretningsmessig tjenesteyting	23700	0,038	0,101	0,097	0,135	0,151
Utleie av transportmidler	23711	0,005	0,001	0,001	0,002	1,017
Annen markedsrettet tjenesteyting	23800	0,003	0,010	0,008	0,010	0,008
Kulturell tj.yting m.v., markedsrettet	23921	0,001	0,003	0,002	0,001	0,001
Sport og fritidsv., markedsrettet	23926	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Statlig tjenesteyting, mv	24000	0,002	0,039	0,006	0,003	0,006
Statlig kulturell tjenesteyting mv	24921	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Kommunal tjenesteyting	25000	0,001	0,002	0,003	0,002	0,004
Kulturell tj.yting mv, komm. ideelle org	25921+26921	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Tj.yting fra ideelle org. ellers	26000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Kryssløpsmultiplikator		1,514	1,918	1,777	1,727	1,589

Tabell B25. Virkningskoeffisienter for kulturelleterte reiselivsnæringer. 2006

Næring	Kode	Effekt av en enhets økt sluttlevering i			
		23921	23926	24921	25921+26921
Boligtjenester	22710	0,000	0,000	0,000	0,000
Primærnæringer	23011	0,001	0,003	0,003	0,003
Diverse industri og bergverk	23100	0,049	0,054	0,045	0,093
Olje- og gassutvinning, rørtransport	23110	0,006	0,007	0,006	0,011
Næring- og nytelsesmdl.industri	23150	0,003	0,006	0,007	0,007
Produksjon av klær, skotøy mv	23180	0,001	0,008	0,001	0,005
Kraft- og vannforsyning	23400	0,031	0,007	0,043	0,025
Bygg og anlegg	23450	0,028	0,113	0,025	0,032
Engros- og detaljhandel ellers	23500	0,017	0,032	0,033	0,064
Reparasjonsvirksomhet	23502	0,003	0,002	0,003	0,003
Detaljhandel m drivstoff til kjøretøy	23505	0,001	0,001	0,001	0,003
Hotellvirksomhet	23551	0,002	0,012	0,004	0,004
Restaurantvirksomhet	23553	0,001	0,001	0,004	0,002
Jernbanedrift	23601	0,000	0,001	0,000	0,000
Rutebiltransport	23602	0,000	0,000	0,000	0,000
Drosjebiltransport	23603	0,001	0,004	0,001	0,001
Landtransport ellers	23604	0,002	0,005	0,003	0,008
Transport med sporvei og bane	23605	0,000	0,000	0,000	0,000
Utenriks sjøfart, godstransport	23610	0,001	0,002	0,001	0,002
Utenriks sjøfart, passasjertransport	23612	0,000	0,003	0,000	0,001
Innenlands sjøfart	23613	0,000	0,001	0,000	0,001
Supplybåter	23614	0,000	0,000	0,000	0,000
Lufttransport	23620	0,004	0,029	0,004	0,007
Hjelpvirksomhet for transport	23630	0,004	0,014	0,006	0,010
Reisebyrå- og turoperatørvirksomhet	23633	0,000	0,001	0,000	0,000
Post- og telekommunikasjoner	23640	0,029	0,021	0,132	0,016
Finansiell tjenesteyting	23650	0,025	0,029	0,065	0,034
Forretningsmessig tjenesteyting	23700	0,155	0,072	0,295	0,147
Utleie av transportmidler	23711	0,001	0,002	0,002	0,001
Annen markedsrettet tjenesteyting	23800	0,009	0,051	0,012	0,008
Kulturell tj.yting m.v., markedsrettet	23921	1,051	0,003	0,006	0,008
Sport og fritidsv., markedsrettet	23926	0,000	1,000	0,000	0,000
Statlig tjenesteyting, mv	24000	0,002	0,002	0,003	0,008
Statlig kulturell tjenesteyting mv	24921	0,000	0,000	1,000	0,000
Kommunal tjenesteyting	25000	0,004	0,002	0,002	0,005
Kulturell tj.yting mv, komm. ideelle org	25921+26921	0,000	0,000	0,000	1,000
Tj.yting fra ideelle org. ellers	26000	0,000	0,000	0,000	0,000
Kryssløpsmultiplikator		1,435	1,490	1,709	1,509

Tabell B26. Konsekvenser av alternativer for økt turistkonsum beregnet med kryssløpsmodellen 2006. Millioner kroner og årsverk

	Forutsetninger om økning i turistkonsum		Konsekvenser i form av kryssløpsberegnet økning			
	Alt 1	Alt 2	I produksjonen			Sysselsetting Årsverk
			Alt 1	Alt 2	Alt 3	
	Mill kr	Mill kr	Mill kr	Mill kr	Mill kr	
Hotell- og restaurantvirksomhet	725	745	827	762	1 589	1 732
Transport med jernbane, sporvei og forstadsbaner	77	45	89	48	137	148
Transport med rutebil og drosje	159	36	190	40	230	286
Utenriks sjøfart, passasjertransport ...	63	224	66	226	292	120
Innenriks sjøfart	67	62	85	69	154	153
Lufttransport	541	211	684	228	912	316
Reisebyråvirksomhet mv	1 008	0	1 089	21	1 110	403
Utleie av transportmidler	7	7	16	13	29	8
Underholdning, nyheter og kultur	108	61	119	68	187	176
Sport og annen fritidsvirksomhet	67	35	68	35	103	97
Sum for reiselivsnæringene	2 822	1 426	3 233	1 510	4 743	3 439
Boligtjenester	688	105	688	105	793	8
Primærnæringer	19	13	63	113	176	184
Næringsmiddelindustri	3	204	120	361	481	165
Produksjon av klær, skotøy mv	2	3	7	7	14	10
Annen industri og bergverk	222	111	613	351	964	378
Oljevirksomhet	0	0	83	47	130	7
Kraft og vannforsyning, bygg og anlegg.	24	1	219	109	328	155
Varehandel og rep av kjøretøyer	130	222	387	379	766	726
Annen transport og kommunikasjon ..	169	89	558	291	849	463
Annen privat tjenesteyting	32	32	788	466	1 254	754
Ikke-markedsrettet produksjon utenom reiseliv	31	17	80	46	126	175
Sum for andre næringer	1 320	797	3 606	2 275	5 881	3 025
Totalt for alle næringer	4 142	2 223	6 839	3 785	10 624	6 464

Alternativ 1: 10 prosent økning i norske husholdningers turistkonsum

Alternativ 2: 10 prosent økning i utlendingers turistkonsum

Tabell B27. Strukturstatistikker. Antall bedrifter etter næringsgrupper og antall sysselsatte. 2006

	0-1	2-4	5-9	10-19	20-49	50-249	250 eller flere
<i>Hotellvirksomhet og annen overnatting</i>							
55.1 Hotellvirksomhet	281	260	239	227	236	114	2
55.2 Annen overnatting	964	426	88	27	8	1	-
<i>Restaurant-, kantine- og cateringvirksomhet</i>							
55.3 Restaurantvirksomhet	1 554	1 683	1 424	1 013	453	57	1
55.4 Drift av barer	107	129	136	83	21	4	-
55.5 Kantine- og cateringvirksomhet	730	608	213	100	46	17	3
<i>Transport med jernbane</i>							
60.1 Jernbanetransport	9	21	17	15	20	14	3
<i>Transport med rutebil, sporvei og forstadsbaner, drosjebiltransport og annen landtransport</i>							
60.2 Annen landtransport	8 266	5 674	1 507	521	267	100	14
<i>Innenriks sjøfart og utenriks sjøfart, passasjertransport</i>							
61.1 Sjøfart og kysttrafikk ¹	1 127	229	120	79	57	53	20
61.2 Transport på elver og innsjøer	14	3	2	1	-	-	-
<i>Luftransport</i>							
62.1 Ruteflyging	7	6	8	11	8	14	4
62.2 Annen flyging	43	14	4	6	7	7	-
<i>Reisebyråvirksomhet mv.</i>							
63.3 Reisebyrå-, turistkontor- og reisearrangørvirksomhet	923	392	209	78	30	13	-
<i>Utleie av transportmidler</i>							
71 Utleie av maskiner og utstyr uten personell. Utleie av husholdningsvarer og varer til personlig bruk ²	2409 ^{a1}	:	200	99	30	10 ^{a2}	:
<i>Kino og annen underholdning, nyhetsbyråer og kulturell tjenesteyting³</i>							
92.1 Film og video	1 532	202	59	33	22	2	-
92.4 Nyhetsbyråer	1 044	27	6	4	4	2	-
Sum	19 010	9 674	4 232	2 297	1 209	408	47

¹ Inkluderer også godstransport samt slepebåter og forsyningskip på norskekysten.

² Inkluderer også 71.3 Utleie av andre maskiner og utstyr og Utleie av husholdningsvarer til personlig bruk.

³ Det finnes ikke strukturstatistikk for 92.3 Annen underholdningsvirksomhet og 92.5 Drift av biblioteker, arkiver, museer og andre kulturetablissemeter.

^{a1} Inkluderer antall bedrifter med 0-4 sysselsatte.

^{a2} Inkluderer alle bedrifter med 50 sysselsatte eller flere.

Næringsspesifikasjonene brukt i nasjonalregnskapet står i kursiv.

Tabell B28. Strukturstatistikker. Hovedtall etter næringsgrupper. 2006

	Bedrifter	Syssel- setting ¹	Omsetning (mill. kr) ²	Driftsinntekter (mill. kr)	Driftskostnader (mill. kr)	Driftsresultat (mill. kr)
<i>Hotellvirksomhet og annen overnatting</i>						
55.1 Hotellvirksomhet	1 359	23 370	16 879,8	17 011,8	16 388,5	623,3
55.2 Annen overnatting	1 514	2 992	1 956,4	2 016,3	1 726,7	289,6
<i>Restaurant-, kantine- og cateringvirksomhet</i>						
55.3 Restaurantvirksomhet	6 185	45 835	22 102,9	22 240,1	21 007,4	1 232,7
55.4 Drift av barer	480	3 272	1 319,3	1 330,0	1 306,6	23,4
55.5 Kantine- og cateringvirksomhet	1 717	9 150	6 481,5	6 528,0	5 902,4	625,6
<i>Transport med jernbane</i>						
60.1 Jernbanetransport	99	4 000	4 268,4	5 849,4	5 351,3	498,1
<i>Transport med rutebil</i>						
60.211 Rutebiltransport	284	13 549	7 386,0	9 001,3	8 679,4	321,9
<i>Transport med sporvei og forstadsbaner</i>						
60.212 Transport med sporveis- og forstadsbane	5	1 643	1 277,6	1 277,6	1 263,7	13,9
60.213 Transport med taubaner og kabelbaner	11	48	42	44,7	33,4	11,3
<i>Drosjebiltransport</i>						
60.22 Drosjebiltransport	5 816	15 839	6 801,4	6 833,0	4 942,9	1 890,1
<i>Annen landtransport</i>						
60.23 Landtransport med passasjerer ellers	423	1 778	1 357,7	1 385,9	1 287,8	98,1
60.24 Godstransport på vei	9 810	28 321	34 641,4	35 159,7	31 643,8	3 515,9
<i>Innenriks sjøfart og utenriks sjøfart, passasjertransport</i>						
61.1 Sjøfart og kysttrafikk ³	1 685	23 754	118 667,8	125 057,4	108 962,7	16 094,7
61.2 Transport på elver og innsjøer	20	37	24,1	29,2	27,0	2,2
<i>Lufttransport</i>						
62.1 Ruteflyging	58	6 041	16 066,4	16 487,9	16 256,8	231,1
62.2 Annen flyging	81	1 130	3 802,3	3 879,8	3 699,2	180,6
<i>Reisebyråvirksomhet mv.</i>						
63.3 Reisebyrå-, turistkontor- og reisearrangørvirksomhet ...	1 645	5 860	29 000,3	29 156,6	28 576,6	580,0
<i>Utleie av transportmidler</i>						
71.1 Bilutleie ^{a1}	451	1 087	2 427,1
71.2 Utleie av annet transportmateriell ^{a1}	376	502	2 929,1
<i>Kino og annen underholdning, nyhetsbyråer og kulturell tjenesteyting^{a2}</i>						
92.1 Film og video	1 850	2 898	3 973,5	4 027,7	3 794,0	233,7
92.4 Nyhetsbyråer	1 087	849	976,8	984,6	797,8	186,8
Sum	34 956	191 955	282 382	288 301	261 648	26 653

¹ Eiere og lønnstakere.² Ikke medregnet merverdiavgift.³ Inkluderer også godstransport samt slepebåter og forsyningskip på norskekysten.^{a1} Tall for driftsinntekter og -kostnader og dermed driftsresultatet er ikke publisert.^{a2} Det finnes ikke strukturstatistikk for 92.3 Annen underholdningsvirksomhet og 92.5 Drift av biblioteker, arkiver, museer og andre kulturetablissemeter. Næringsspesifikasjonene brukt i nasjonalregnskapet står i kursiv.

Figur- og tabellregister

Figurregister

1.1.	Turistkonsum i Norge. 2006. Millioner kroner	6
4.1.	Turistkonsum	17
4.2.	Samlet turistkonsum i Norge etter varer og tjenester kjøpt. 2008*	19
4.3.	Produksjon i reiselivsnæringene. 1996 og 2006. Millioner kroner, faste 2006-priser	23
4.4.	Produksjon av reiselivsprodukter etter næringer. 2006. Millioner kroner	24
4.5.	Utvikling i samlet produksjon av reiselivsprodukter og norsk produksjon i Fastlands-Norge i alt. 1996-2006. 1996=100	24
4.6.	Produksjon i reiselivsnæringene etter fylke og type næring. 2006. Millioner kroner ..	26
4.7.	Produksjon i reiselivsnæringene i fylkene etter næringsområde. 2006. Andel	27
4.8.	Produksjon i reiselivsnæringene i fylkene etter næringsområde. 1997. Andel	28
4.9.	Forskjellige næringsgruppers bidrag til BNP. 2006. Prosent	29
4.10.	Reiselivsnæringenes andel av bruttonasjonalproduktet etter fylke. 2006	29
4.11.	Andel sysselsatte personer i reiselivsnæringene. 2006. Prosent	31
4.12.	Bruttoprodukt per sysselsatte normalårsverk. Basisverdi. 1 000 kroner, løpende priser	32
4.13.	Reiselivsnæringene som andel av Fastlands-Norge i alt.....	33
4.14.	Driftsresultat i reiselivsnæringene etter næring. 2006	35
6.1.	Hotell og andre overnattingsbedrifter. Priser og kapasitetsutnyttning. Prosentvis endring fra året før.....	51
6.2.	Forbrukets sammensetning 2005-2007. Forbruksutgift per husholdning per år, etter vare og tjenestetegruppe. Prosent.....	55
6.3.	Antall fritidsbygg per januar 2009.Fylke.....	56

Tabellregister

3.1.	Næringer klassifisert som reiselivsnæringer i satellittregnskapet for turisme	14
3.2.	Produkter klassifisert som reiselivsprodukter i satellittregnskapet for turisme	14
4.1.	Samlet turistkonsum fordelt på utlendinger (U), norske husholdningers turistkonsum (NT) og norske næringers utgifter til forretningsreiser (NF). 2008. Andel	18
4.2.	Samlet turistkonsum i Norge. Millioner kroner, løpende priser ¹	20
4.3.	Antall bedrifter etter næringsgrupper og antall sysselsatte. 2006	21
4.4.	Produksjon i reiselivsnæringene. Prosentvis endring fra året før, faste 2006-priser	22
4.5.	Fordeling av produksjon i reiselivsnæringene. Prosentvise andeler, løpende priser	23
4.6.	Fordeling av produksjon av reiselivsprodukter. Prosentvise andeler, løpende priser	25
4.7.	Produksjon i reiselivsnæringene av all produksjon i fylket. 2006. Andel	26
4.8.	Sysselsatte personer i reiselivsnæringene av all total sysselsetting etter fylke. 2006. Andel	30
4.9.	Produksjon og bruttoprodukt per sysselsatte normalårsverk. Kr 1000, løpende priser	32
4.10.	Driftsresultat i reiselivsnæringene og Fastlands-Norge sett under ett. 2001 og 2006. Millioner kroner, løpende priser.	33
5.1.	Leveranser til turistkonsum fordelt på næring. 2006. Millioner kroner	38
5.2.	Produktinnsats i reiselivsnæringene etter leverende næring i forhold til produksjonen i næringen. Basisverdi. 2006. Prosent	40
5.3.	Produksjon i reiselivsnæringene etter anvendelse. 2006. Prosent	40
5.4.	Kryssløpsmultiplikatorer, direkte og kryssløpskorrigerte importandeler og årsverk per million kroner produksjon. 2006	42
6.1.	Hotell og andre overnattingsbedrifter. Overnattinger, etter fylke og formål. Februar. 2008	50
6.2.	Hotell og andre overnattingsbedrifter. Priser og kapasitetsutnyttning	50
B1.	Samlet turistkonsum i Norge. Millioner kroner, løpende priser	62
B2.	Utlendingenes turistkonsum i Norge. Millioner kroner, løpende priser.....	62
B3.	Norske husholdningers turistkonsum i Norge. Millioner kroner, løpende priser ¹	63
B4.	Norske næringers utgifter til forretningsreiser i Norge. Millioner kroner, løpende priser ¹	63
B5.	Produksjon i reiselivsnæringene. Basisverdi. Millioner kroner, løpende priser	64
B6a.	Produksjon i reiselivsnæringene. Basisverdi. Millioner kroner, faste 2006-priser	64
B6b.	Produksjon i reiselivsnæringene. Basisverdi. Prosentvis vekst fra året før, faste 2006-priser.....	65
B7.	Bruttoprodukt i reiselivsnæringene. Basisverdi. Millioner kroner, løpende priser	65

B8a.	Bruttoprodukt i reiselivsnæringene. Basisverdi. Millioner kroner, faste 2006-priser	66
B8b.	Bruttoprodukt i reiselivsnæringene. Basisverdi. Prosentvis vekst fra året før, faste 2006-priser.....	66
B9.	Bruttoinvesteringer i fast realkapital i reiselivsnæringene. Millioner kroner, løpende priser	67
B10a.	Bruttoinvesteringer i fast realkapital i reiselivsnæringene. Millioner kroner, faste 2006-priser.....	67
B10b.	Bruttoinvesteringer i fast realkapital i reiselivsnæringene. Prosentvis vekst fra året før, faste 2006-priser	68
B11.	Sysselsetting i reiselivsnæringene. 1 000 normalårsverk lønnstakere og selvstendige	68
B12.	Produksjon av reiselivsprodukter. Basisverdi. Millioner kroner, løpende priser	69
B13a.	Produksjon av reiselivsprodukter. Basisverdi. Millioner kroner, faste 2006-priser	69
B13b.	Produksjon av reiselivsprodukter. Basisverdi. Prosentvis vekst fra året før, faste 2006-priser	70
B14.	Driftsresultat i reiselivsnæringene. Basisverdi. Millioner kroner, løpende priser	70
B15.	Lønnskostnader i reiselivsnæringene. Mill. kr, løpende priser	71
B16.	Kapitalslit i reiselivsnæringene. Mill. kr, løpende priser	71
B17.	Netto næringskatter i reiselivsnæringene. Mill. kr, løpende priser	71
B18.	Fylkesfordelt produksjon i reiselivsnæringene. Basisverdi. 2006. Millioner kroner	71
B19.	Fylkesfordelt bruttoprodukt i reiselivsnæringene. Basisverdi. 2006. Millioner kroner	72
B20.	Fylkesfordelt sysselsetting i reiselivsnæringene. 2006. Antall personer i 1 000	72
B21a.	Kryssløpsmultiplikatorer, direkte og kryssløpskorrigerede import- og sysselsettingskoeffisienter etter næring. 2006.....	73
B21b.	Leveranser til produktinnsats mellom næringer. Basisverdi 2006. Millioner kroner	73
B22.	Virkningskoeffisienter for Hotell- og restaurantvirksomhet etter næring. 2006	74
B23.	Virkningskoeffisienter for reiselivsnæringer innen samferdsel. 2006	75
B24.	Virkningskoeffisienter for reiselivsnæringer innen samferdsel mv. 2006	76
B25.	Virkningskoeffisienter for kulturelle reiselivsnæringer. 2006	77
B26.	Konsekvenser av alternativer for økt turistkonsum beregnet med kryssløpsmodellen 2006. Millioner kroner og årsverk.....	78
B27.	Strukturstatistikker. Antall bedrifter etter næringsgrupper og antall sysselsatte. 2006	79
B28.	Strukturstatistikker. Hovedtall etter næringsgrupper. 2006	80